NACIONALINĖ DARNAUS VYSTYMOSI STRATEGIJA

NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

VILNIUS, 2011

UDK 338.1:504(474.5)
NA-15

Nuotraukos: leidyklos „Lututė“,
UAB „Baltijos fotografijų linijos“ (BFL): Andriaus Ufarto,
Redo Vilimo ir Kęstučio Vanago

Maketas Jolantos Akmantaitės

Leidinio parengimą ir leidybą finansavo VšĮ „Grunto valymo technologijos“

Konsultantė Ieva Paunksnytė

ISBN 9955-575-28-X

Leidykla „Lututė“, 2011

TURINYS

Įžanga 7

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMAS DĖL NACIONALINĖS DARNAUS VYSTYMOSI STRATEGIJOS PATVIRTINIMO IR ĮGYVENDINIMO 9

NACIONALINĖ DARNAUS VYSTYMOSI STRATEGIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS 11

II. LIETUVOS DARNAUS VYSTYMOSI PRIORITETAI IR PRINCIPAI 15

III. DARNAUS LIETUVOS VYSTYMOSI STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ ANALIZĖ 19

Aplinkos kokybė 20
Oras ir klimato kaita 20
Vanduo 22
Kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė 24
Atliekų tvarkymas 26

Ekonomikos vystymasis 28
Transportas 28
Pramonė 30
Energetika 32
Žemės ūkis 35
Būstas 37
Turizmas 39

Socialinis vystymasis 41
Užimtumas 41
Skurdas ir socialinė atskirtis 42
Visuomenės sveikata 43
Švietimas ir mokslas 45
Kultūros savitumo išsaugojimas 48
Tausojamasis vartojimas 51

Teritorijų vystymasis 53

Vystomasis bendradarbiavimas 56

IV. DARNAUS VYSTYMOSI VIZIJA IR VALSTYBĖS MISIJA 59

Darnaus vystymosi vizija 60
Valstybės misija 63

V. DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI 67

Aplinkos kokybė 69
Oras ir klimato kaita 69
Vanduo 70
Kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė 72
Atliekų tvarkymas 73

Ekonomikos vystymasis 75
Bendras ekonomikos vystymasis 75
Transportas 75
Pramonė 77
Energetika 77
Žemės ūkis 79
Būstas 79
Turizmas 80

Socialinis vystymasis 82
Užimtumas 82
Skurdas ir socialinė atskirtis 83
Visuomenės sveikata 84
Švietimas ir mokslas 85
Kultūros savitumo išsaugojimas 86
Tausojamasis vartojimas 87

Teritorijų vystymasis 88

Vystomasis bendradarbiavimas 89

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS 91

Strategijos įgyvendinimas ir priežiūra 92

Darnaus vystymosi rodikliai 92

CONTENT

Preface 8

GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA RESOLUTION No. 1160 ON THE APPROVAL AND IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT 10

NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

I. GENERAL PROVISIONS 11

II. PRIORITIES AND PRINCIPLES OF THE LITHUANIAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT 15

III. SWOT ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LITHUANIA 19

Environmental Quality 20
Air and climate change 20
Water 22
Landscape and biological diversity 24
Waste management 26

Economic development 28
Transport 28
Industry 30
Energy 32
Agriculture 35
Housing 37
Tourism 39

Social development 41
Employment 41
Poverty and social exclusion 42
Public Health 43
Education and science 45
Preservation of cultural identity 48
Sustainable consumption 51

Territorial development 53

Development cooperation 56

IV. VISION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND STATE MISSION 59

Vision of the sustainable development 60
The State mission 63

V. OBJECTIVES AND TASKS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT 67

Environmental Quality 69

Air and climate change 69
Water 70
Landscape and biological diversity 72
Waste management 73

Economic development 75
General economic development 75
Transport 75
Industry 77
Energy 77
Agriculture 79
Housing 79
Tourism 80

Social development 82
Employment 82
Poverty and social exclusion 83
Public health 84
Education and science 85
Preservation of cultural identity 86
Sustainable consumption 87

Territorial development 88

Development cooperation 89

VI. FINAL PROVISIONS 91

Implementation and supervision of the Strategy 92

Sustainable development indicators 92

Darnus vystymasis – šiuolaikinės valstybės ir visuomenės raidos kelias. Jis remiasi trimis pagrindiniais elementais – aplinkos apsauga, ekonomine ir socialine gerove. Darnaus vystymosi principai suformuluoti 1992 m. Rio de Žaneire vykusioje pasaulinėje aukščiausio lygio konferencijoje. Šioje konferencijoje paskelbtą Rio deklaraciją ir „Programą 21“ pasirašė daugiau kaip 170 valstybių vadovai. Remdamosi šiais ir vėliau Johanesburge vykusiame pasaulio valstybių ir vyriausybių vadovų susitikime priimtais dokumentais, valstybės parengė Nacionalines darnaus vystymosi strategijas.

Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija parengta ir patvirtinta 2003 metais. Joje, atsižvelgus į mūsų šalies interesus ir savitumą, suformuluoti Lietuvos darnaus vystymosi tikslai ir principai. Tuomet, lygiuodamiesi į Vakarų Europos valstybes, išsikėlėme ilgalaikį tikslą: iki 2020 m. pagal ekonominius, socialinius, gyventojų sveikatos ir taupaus gamtos išteklių naudojimo rodiklius pasiekti Europos Sąjungos šalių vidurkį, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką.

Europos Sąjungos Taryba 2006 m. birželio 9 d. priėmė atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją ir įpareigojo ES valstybes peržiūrėti savo nacionalines darnaus vystymosi strategijas, kad būtų užtikrintas tarpusavio suderinamumas ir nuoseklumas, atsižvelgiant į konkrečios šalies aplinkybes. Išanalizavus mūsų nacionalinę strategiją, abi jos įgyvendinimo ataskaitas ir atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją, buvo nuspręsta parengti naują Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos variantą.

Atnaujinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija išlaikė tą patį pagrindinį tikslą, tačiau joje daugiau dėmesio skiriama mokslo pažangai, žinioms, privačių įmonių socialinei atsakomybei ir platesniam visuomenės įtraukimui į darnaus vystymosi procesą. Strategijos prioritetai ir tikslai suformuluoti vadovaujantis nacionaliniais interesais, jau parengtais strateginiais dokumentais, Jungtinių Tautų ir minėtos 2006 metais atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos nuostatomis.

Artėjantį Rio deklaracijos dvidešimtmetį ir šiai progai paminėti skirtą Jungtinių Tautų organizuojamą darnaus vystymosi konferenciją, kuri vyks Rio de Žaneire 2012 m. birželio 4–6 d., Lietuva pasitinka su atnaujinta tiek pasaulines, tiek regionines aktualijas atitinkančia Nacionaline darnaus vystymosi strategija.

Gediminas Kazlauskas
Lietuvos Respublikos aplinkos ministras

Sustainable development is a path to the future in a modern state and society. It is based upon three pillars of equal importance – environmental protection, economic development and social development. The principles of sustainable development were formulated in the Rio de Janeiro United Nations World Summit in 1992. The Rio Declaration and Agenda 21 were adopted and signed by the representatives of more than 170 states during this conference. Based on these documents and the ones adopted during the World Summit in Johannesburg, states developed their own national sustainable development strategies.

Lithuanian National Strategy for Sustainable Development was developed and approved in 2003. Lithuania's sustainable development principles and goals were formulated according to the national interests and concerns. Taking West European countries as an example, Lithuania has set up itself a long-term priority: to reach the current average of the European Union member states by 2020, according to the economic and social indices as well as the indicators of population health and the efficiency of consumption of natural resources, also ensuring a clean and healthy environment.

On 9 June 2006, the European Council adopted a revised EU Sustainable Development Strategy and imposed an obligation on the Member States to supervise national strategies for sustainable development in order to ensure compatibility and consistency with respect to the specific circumstances of the Member States. The analysis of the Strategy, both the implementation reports and the revised EU Sustainable Development Strategy led to the conclusion that an updated version of the strategy was required.

The updated National Strategy for Sustainable Development maintained the same goal, but more firmly emphasized the importance of science, innovation, social responsibility of the private sector, and broader public involvement. The priorities and objectives of the Strategy were developed following the national interests, the strategic documents adopted, as well as the provisions of the Strategy for Sustainable Development of the United Nations and that of the EU, as updated in 2006.

Lithuania is facing the upcoming 20th anniversary of the Rio Declaration and the UN Conference for Sustainable Development to be held in Rio de Janeiro on 4 – 6 June 2012 having the updated National Strategy for Sustainable Development that addresses global, regional and national issues.

Gediminas Kazlauskas
Minister of Environment of the Republic of Lithuania

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS
DĖL NACIONALINĖS DARNAUS VYSTYMOSI STRATEGIJOS PATVIRTINIMO IR ĮGYVENDINIMO

2003 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1160
Vilnius

Vadovaudamasi Europos Tarybos susitikimo (Barselona, 2002) rekomendacijomis ir Pasaulio valstybių ir vyriausybių vadovų susitikimo Johanesburge (2002) įgyvendinimo plano 162 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (pridedama).

2. Patvirtinti Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo priemonių planą (pridedama).

Punkto pakeitimai:

Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10) (papildyta nauju 2 punktu, ankstesniuosius 2–5 punktus laikant 3–6 punktais)

3. Skirti Aplinkos ministeriją atsakingą už Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo koordinavimą.

4. Pavesti Aplinkos ministerijai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Susisiekimo ministerijai, Sveikatos apsaugos ministerijai, Švietimo ir mokslo ministerijai, Ūkio ministerijai, Užsienio reikalų ministerijai, Vidaus reikalų ministerijai ir Žemės ūkio ministerijai per 3 mėnesius nuo šio nutarimo įsigaliojimo peržiūrėti pagal kompetenciją nacionalines programas ir prireikus papildyti tomis Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo nuostatomis, kurios šiose programose nenumatytos.

5. Aplinkos ministerija turi sudaryti:

5.1. iš Aplinkos ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Susisiekimo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Ūkio ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Žemės ūkio ministerijos ir Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų darbo grupę 1 punkte nurodytos strategijos įgyvendinimo dvimetėms ataskaitoms rengti ir teikti Nacionalinei darnaus vystymosi komisijai;

5.2. įvairių sričių ekspertų grupę, kuri reguliariai analizuotų vykstančius išorės ir vidaus pokyčius, vertintų 1 punkte nurodytos strategijos įgyvendinimo eigą ir rengtų rekomendacijas, kaip šalinti trūkumus.

6. Nustatyti, kad 1 punkte nurodytos strategijos įgyvendinimas finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžete atitinkamoms ministerijoms, atsakingoms už šios strategijos įgyvendinimą, patvirtintų bendrųjų asignavimų, valstybės investicijų programų lėšų ir kitų šaltinių.

GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

RESOLUTION No. 1160
ON THE APPROVAL AND IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

September 11, 2003
Vilnius

Following the recommendations of the European Council (Barcelona, 2002), and Article 162 of the Implementation Plan of the World Summit on Sustainable Development in Johannesburg (2002), the Government of the Republic of Lithuania has resolved the following:

1. To approve the National Strategy for Sustainable Development (attached thereto)

2. To approve the Plan of Implementation Measures for the National Strategy for Sustainable Development (as appended).

Clause modified:

No. 1247, 16/09/2009, Official Gazette No. 121-5215, 2009 (10/10/2009)(new Clause 2 added, former Clauses 2, 3, 4 and 5 became Clauses 3, 4, 5 and 6 respectively)

3. To authorize the Ministry of Environment to co-ordinate the implementation of the National Strategy for Sustainable Development.

4. To delegate the Ministry of Environment, the Ministry of Social Security and Labor, the Ministry of Transport, the Ministry of Health, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Economy, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Interior and the Ministry of Agriculture to revise the national programmes within their competence within the period of 3 months from the day this resolution comes into effect and, if needed, supplement them with the provisions on the implementation of the National Sustainable Strategy for Sustainable Development not established in these programmes.

5. To instruct the Ministry of Environment to establish:

5.1. a task force made of the representatives of the Ministry of Environment, the Ministry of Social Security and Labor, the Ministry of Transport, the Ministry of Health, the Ministry of Education and Science, the Ministry of the Economy, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of the Interior, the Ministry of Agriculture, and the Department of Statistics under the Government of Lithuania to prepare and submit the National Commission on Sustainable Development biennial reports on the implementation of the Strategy referred to in the paragraph 1 ;

5.2. a specific expert group to regularly analyze external and internal changes, evaluate the progress in the implementation of the Strategy referred to in the paragraph 1, and prepare recommendations on how to remedy the defects.

6. To establish the financing of the implementation of the Strategy referred to in the paragraph 1 to be from the assignations allocated in the State budget to the specific ministries responsible for the implementation of the Strategy, Public Investment Programmes, and other sources.

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

I. GENERAL PROVISIONS

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija)

APPROVED
by the Resolution No. 1160 of the Government of the Republic of Lithuania of 11 September 2003 (as amended by the Resolution No. 1247 of the Government of the Republic of Lithuania of 16 September 2009)

NACIONALINĖ DARNAUS VYSTYMOSI STRATEGIJA

1. Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro 3 lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis. Rio de Žaneire priimta darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa „Darbotvarkė 21“ ir deklaracija, kurioje nurodyti pagrindiniai darnaus vystymosi principai.

2. Darnaus vystymosi būdai išsivysčiusių ir besivystančių valstybių skirtingi. Opiausios besivystančių valstybių problemos – labai spartus gyventojų skaičiaus didėjimas, skurdas, lyčių nelygybė, netobula švietimo, medicinos sistema, o išsivysčiusios valstybės daugiausia susiduria su per daug intensyvaus gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos teršimo problemomis. Tačiau tiek išsivysčiusios, tiek besivystančios valstybės (išskyrus karo ar kitų stichinių nelaimių niokojamas valstybes) vystosi natūralios evoliucijos būdu, jų ekonomika ir gyventojų gerovė auga, nors ir labai skirtingu tempu.

3. Sugriuvus Sovietų Sąjungai ir suirus visam jos įtakos sferoje buvusių valstybių blokui, susiformavo didelė trečioji – pereinamosios ekonomikos valstybių – grupė su labai savitais visuomenės vystymosi bruožais. Būdingas visų pereinamosios ekonomikos valstybių bruožas – ypač spartūs ir didelio masto pokyčiai.

4. Po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje pradėtos diegti naujesnės kuro deginimo technologijos energetikos ir pramonės objektuose, juose pradėta naudoti daugiau gamtinių, o transporto sektoriuje – suskystintų naftos dujų, buvo nuolat atnaujinamas transporto parkas, todėl aplinką teršiančių ir šiltnamio efektą skatinančių medžiagų emisija, tenkanti tam pačiam sunaudotos energijos kiekiui, pradėjo mažėti. Ekologinis efektyvumas labai išaugo: energijos sąnaudos bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) vienetui sumažėjo apie 2 kartus, o teršiančių medžiagų emisija į orą – per 2,5 karto. Taigi aplinkos taršos pokyčiai atsieti nuo išteklių naudojimo pokyčių.

5. Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija (toliau – Strategija) patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160,

NATIONAL STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

1. The main provisions for sustainable development were drafted at the World Summit in Rio de Janeiro in 1992. Sustainable development was endorsed as the main long-term ideology of societal development. The concept of sustainable development is based upon three pillars of equal importance: environmental protection, economic development, and social development. An action programme for the implementation of sustainable development called Agenda 21, was adopted in Rio de Janeiro. The Declaration sets out the main principles of sustainable development.

2. Methods of sustainable development differ for developed and developing countries. The most tender problems of developing countries include rapid population growth, poverty, gender inequality, and inadequate systems of education and medicine, whereas developed countries mostly face such problems as excessive consumption of natural resources, and environmental pollution. Nevertheless, both the developed and the developing countries (except for those devastated by war or natural disasters) are developing according to the pattern of natural evolution, and their economies as well as welfare are growing, although at different paces.

3. After the collapse of the Soviet Union, a third group of countries having very distinctive features of societal development emerged, namely the group of transition economies. one of the most characteristic features of transition economies is a large-scale and extremely rapid changes.

4. Following the restoration of independence, more up-to-date fuel combustion technologies were introduced in energy and industrial facilities, which began using more natural gas in contrast to the transport sector, which shifted towards liquefied petroleum gas. The fleet of transport means was regularly upgraded, resulting in lower pollution and greenhouse gas emissions from the same amount of consumed energy. Eco-efficiency has substantially increased: energy consumption per Gross Domestic Product (hereinafter referred to as "GDP") unit dropped approximately by half, while the atmospheric pollutant release went down by 2.5 times. Thus, environmental changes are independent from changes in the consumption of resources.

5. The Lithuanian National Strategy for Sustainable Development (hereinafter referred to as "the Strategy") was approved by the Resolution No. 1160 of the Government of the

pagal kurį kas dveji metai turi būti rengiamos Strategijos įgyvendinimo ataskaitos. Pirmoji tokia ataskaita parengta 2005 metais, antroji – 2008 metais. Europos Sąjungos Taryba 2006 m. birželio 9 d. priėmė atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją (Europos Sąjungos Taryba, Briuselis, 2006-06-26 (29.06) ir įpareigojo valstybes nares peržiūrėti nacionalines darnaus vystymosi strategijas, kad būtų užtikrintas tarpusavio suderinamumas ir nuoseklumas, atsižvelgiant į konkrečias valstybių narių aplinkybes. Atlikus Strategijos, abiejų jos įgyvendinimo ataskaitų ir atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos analizę, prieita prie išvados, kad reikia parengti atnaujintą Strategijos variantą.

6. Nustatant Strategijos prioritetus ir tikslus, vadovautasi nacionaliniais interesais, jau parengtais strateginiais dokumentais, taip pat Jungtinių Tautų ir jau minėtos 2006 metais atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos nuostatomis.

Republic of Lithuania stipulating that the reports on Strategy implementation shall be drafted every two years. The first report was compiled in 2005, and the second in 2008. On 9 June 2006, the Council of Europe adopted a revised EU Sustainable Development Strategy (Council of the European Union, Brussels, 26/06/2006 (29.06)) and imposed an obligation on Member States to supervise national strategies for sustainable development in order to ensure compatibility and consistency with respect to the specific circumstances of the Member States. After analysing the Strategy, the two implementation reports, and the revised EU Sustainable Development Strategy, the conclusion was made that a revised version of the Strategy was required.

6. Establishment of the priorities and objectives of the Strategy was based on national interests, strategic documents adopted, as well as on the provisions of the strategy for sustainable development of the United Nations and that of the EU, as updated in 2006.

7. Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis tas pats – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinų normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų. Įgyvendinti šį siekį įmanoma diegiant ūkyje naujausias, aplinkai mažesnį neigiamą poveikį darančias technologijas. Taigi Strategijoje ypač daug dėmesio skiriama mokslinei pažangai, žinioms, o ne daug išteklių reikalingoms technologijoms kurti ir diegti.

8. Darnus vystymasis neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo ne tik sprendžiant konkrečius Strategijoje nurodytus uždavinius, bet ir priimant darnaus vystymosi požiūriu svarbius įvairaus lygio sprendimus. Taigi ypač svarbu sudaryti sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti jas taikyti jos principus savo veikloje, kad įmonės norėtų svariai prisidėti prie valstybės darnaus vystymosi: socialinės gerovės didinimo, ekonominės plėtros ir aplinkos tausojimo. Strategijos pagrindinių nuostatų perkėlimas į regionų plėtros planus – viena iš svarbiausių jos sėkmingo įgyvendinimo sąlygų.

9. Remiantis Strategijos įgyvendinimo ataskaitų išvadomis ir atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos pagrindinėmis nuostatomis, suformuluoti Lietuvos darnaus vystymosi prioritetai ir principai (II skyrius). Nustatytos Lietuvos vystymosi stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (III skyrius). Remiantis strateginės analizės rezultatais, pateikta Lietuvos darnaus vystymosi vizija, valstybės misija (IV skyrius), darnaus vystymosi tikslai ir uždaviniai (V skyrius). Strategijos įgyvendinimo klausimai aptarti VI skyriuje. Jame pateiktas ir nacionalinių darnaus vystymosi rodiklių sąrašas.

7. The main objective of sustainable development in Lithuania remains the same: to achieve, by 2020, the average development level of EU countries of 2003 according to the indicators of economic and social development as well as to the efficiency in consumption of resources, and to stay within the EU's permissible limits with respect to the indicators of environmental pollution adhering to the requirements of international conventions to minimize environmental pollution and impact on the global climate change. In order to achieve these objectives, it is necessary to base future economic development on advanced and more environment-friendly technologies. Thus, the Strategy puts special emphasis on the design and implementation of technologies that are based on scientific achievements and knowledge rather than on resource-intensive technologies.

8. Sustainable development is impossible without wide public participation not only in dealing with the specific tasks set by the Strategy, but also in adopting, on different levels, decisions that are important in terms of sustainable development. Thus, it is crucial to create the conditions necessary for the development of companies' social responsibility and encourage them to apply its principles in their activities, so that they are willing to make a sound contribution to the sustainable development of the country, i.e. to the enhancement of social welfare, economic development and protection of the environment. The transposition of the main principles of the Strategy to regional and municipal development plans will be one of the major conditions for the successful implementation of the Strategy.

9. Lithuania's priorities and principles of sustainable development (Chapter II) were shaped on the basis of the findings presented in the reports on the Strategy implementation as well as the main provisions of the revised EU Sustainable Development Strategy. Lithuania's development strengths, weaknesses, opportunities and threats were determined (Chapter III). The sustainable development vision of Lithuania, the mission of the State (Chapter IV), and the strategic objectives and tasks (Chapter V) were developed on the basis of the results of a strategic analysis. Chapter VI covers the issues related to the implementation of the Strategy. It also includes the list of national sustainable development indicators.

II. LIETUVOS DARNAUS VYSTYMOSI PRIORITETAI IR PRINCIPAI

II. PRIORITIES AND PRINCIPLES OF THE LITHUANIAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

10. Lietuvos darnaus vystymosi strateginiai prioritetai ir principai išdėstyti atsižvelgiant į nacionalinius Lietuvos interesus, savitumą, atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus, kitų programinių dokumentų nuostatas.

11. Atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetai yra: klimato kaita ir švari energijos gamyba (t. y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), darnus transportas, darnus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių apsauga ir valdymas, visuomenės sveikata, socialinė įtrauktis, demografija ir migracija, skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai. Atsižvelgiant į šiuos atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus, Strategijoje suformuluoti du nauji prioritetai – tausojamasis vartojimas ir vystomasis bendradarbiavimas – prioriteto „Skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai“ atitikmuo, atspindintis svarbiausius Lietuvos įsipareigojimus taikos užtikrinimo pasaulyje ir skirtumų tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių mažinimo srityse.

12. Vidutiniškas 5–6 procentų kasmetinis BVP prieaugis leistų per Strategijos įgyvendinimo laikotarpį (iki 2020 metų) pasiekti vidutinį 2003 metų ES valstybių narių ekonominio išsivystymo lygį. Lėtas ekonomikos augimas neleistų pasiekti pagrindinio darnaus vystymosi tikslo, nurodyto Strategijos I skyriuje, o greitas ekonomikos augimas, kaip rodo skaičiavimai, keltų ir pernelyg spartaus aplinkos taršos didėjimo pavojų. Taigi nuosaikus, darnus ūkio sektorių ir regionų ūkio vystymasis – vienas iš Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų.

13. ES darnaus vystymosi strategijoje teigiama, kad ekonominio ir socialinio regionų vystymosi netolygumas, didėjantys gyventojų gerovės skirtumai – vienas iš didžiausių darnaus vystymosi pavojų. Ekonominiai ir socialiniai Lietuvos regionų skirtumai per pastaruosius metus ne tik nesumažėjo, bet dar padidėjo, taigi regionų gyvenimo lygio skirtumo mažinimas išsaugant jų savitumą – vienas iš Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų.

14. Pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinį jų efektyvumą ir įtraukiant aplinkos interesus į jų vystymosi strategijas – itin svarbus Lietuvos darnaus vystymosi prioritetas.

15. Dėl labai prastų daugumos senų daugiabučių namų šiluminių savybių morališkai ir fiziškai pasenusios šilumos tiekimo infrastruktūros energijos naudojimo būsto reikmėms efektyvumas Lietuvoje apie 1,8 karto mažesnis negu daugelyje ES valstybių. Taigi daugiabučių namų modernizavimas ir didelis šiluminės energijos sąnaudų būsto sektoriuje sumažinimas – vienas iš Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų, be to, tai prisidėtų prie visuotinių pastangų švelninti klimato kaitą.

10. Lithuanian sustainable development priorities and principles are established taking into account Lithuania's national interests and peculiarities as well as the provisions of the revised EU Sustainable Development Strategy and other programme documents.

11. The priorities of the revised EU Sustainable Development Strategy are the following: climate change and clean energy production (i.e. a kind of energy production when pollutant release, including greenhouse gases, into the environment is limited), sustainable transport, sustainable consumption and production, protection and management of natural resources, public health, social inclusion, demography and migration, world poverty and challenges of the sustainable development. Bearing in mind the aforementioned priorities of the revised EU Sustainable Development Strategy, two new priorities were added to the Strategy: sustainable consumption and developmental cooperation, which correspond to the priority "Global poverty and challenges of the sustainable development ", reflecting Lithuania's obligations in the areas of global peace as well as reduction of the gap between developed and developing states.

12. An average GDP growth of 5-6 percent would allow Lithuania to achieve the average economic development level of EU Member States' of 2003 in the course of the Strategy implementation period (until 2020). Slow economic growth would prevent the achievement of the main objective of the sustainable development specified in Chapter 1 of the Strategy, whereas rapid economic growth, as it is demonstrated by estimations, would create a threat of an overly rapid increase of environmental pollution. Therefore, moderate and sustainable development of the economic sectors as well as of regional economies is one of Lithuania's priorities in the area of sustainable development.

13. Uneven regional economic and social development and the growing gap in social welfare are listed among the main threats to sustainable development in the EU Sustainable Development Strategy. Bearing in mind the fact that over the recent years, economic and social gap among Lithuanian regions have not decreased but have kept growing, reduction of the disparities of living standards between different regions, while maintaining their distinctive character, is one of the Lithuania's priorities in the area of sustainable development.

14. An extremely important priority of Lithuanian sustainable development is reduction of the environmental impact of the main branches of economy (transport, industry, energy, agriculture, housing and tourism) by increasing their eco-efficiency and including environmental concerns into their development strategies.

15. Due to very poor thermal characteristics of the major part of old multi-apartment buildings and the worn-out

16. Lietuvai svarbūs ir šie ES darnaus vystymosi strategijos prioritetai – pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, pasaulinės klimato kaitos ir jos padarinių švelninimas, biologinės įvairovės apsauga, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas. Nors ES darnaus vystymosi strategijoje kraštovaizdžio tvarkymo problemos nenurodytos, atsižvelgiant į kraštovaizdžio apsaugos ir racionalaus tvarkymo svarbą, Strategijoje ir tai pripažįstama prioritetu.

17. Visuomenės švietimas (taip pat aplinkosauginis švietimas ir aplinkai kuo mažiau žalos darančio gyvenimo būdo propagavimas) – taip pat vienas iš darnaus vystymosi prioritetų.

18. Mokslinių tyrimų vaidmens didinimas ir veiksmingesnis tyrimų rezultatų taikymas, modernių, mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančių gamybos ir informacijos technologijų kūrimas ir diegimas – taip pat Strategijos prioritetas.

19. Strategijos įgyvendinimo pagrindiniai principai yra šie:

19.1. pagrindinių teisių rėmimo ir apsaugos principas. Politikoje daugiausia dėmesio skirti žmonėms – remti pagrindines jų teises, kovoti su visų formų diskriminacija, padėti mažinti skurdą, panaikinti socialinę atskirtį;

19.2. vienodų sąlygų visų kartų ir tos pačios kartos atstovams sudarymo principas. Patenkinti dabarties kartų poreikius ir drauge nepakenkti ateities kartų galimybėms patenkinti jų poreikius ES ir kitur;

19.3. atviros ir demokratinės visuomenės principas. Užtikrinti piliečių teises gauti informaciją ir galimybes kreiptis į teismus;

19.4. piliečių dalyvavimo principas. Sustiprinti piliečių dalyvavimą priimant sprendimus. Skatinti švietimą darnaus vystymosi klausimais ir ugdyti visuomenės sąmoningumą. Informuoti piliečius apie jų daromą poveikį aplinkai ir galimybes pasirinkti darnesnius veiklos būdus;

19.5. įmonių ir socialinių partnerių dalyvavimo principas. Sustiprinti socialinį dialogą, įmonių socialinę atsakomybę, privataus ir viešojo sektorių partnerystę – skatinti jų bendradarbiavimą ir bendrą atsakomybę, kad būtų užtikrintas darnus vartojimas ir gamyba;

and outdated heat supply infrastructure, the efficiency of household energy consumption in Lithuania is 1.8 times below that of the majority of EU countries. Thus, modernization of multi-apartment buildings cutting down the costs of thermal energy consumption in the housing sector is another priority of Lithuanian sustainable development. This would contribute, among other things, to the global efforts to slow down climate change.

16. Lithuania also considers the following priorities of the EU Sustainable Development Strategy to be important: reduction of threats to human health, mitigation of global climate change and its impact, protection of biodiversity, and reduction of unemployment, poverty and social exclusion. Although landscape management problems are not identified in the EU Sustainable Development Strategy, they are considered to be very significant priorities in the Strategy due to the importance of landscape protection and its rational management.

17. Another priority of sustainable development is public education (including environmental education and promotion of an environment-friendly lifestyle).

18. Enhancement of a scientific research role, more effective application of research results as well as design and implementation of environment-friendly production and information technologies stand out as other priorities of the Strategy.

19. The Strategy's implementation is based on the following principles:

19.1. the principle of promoting and protecting the fundamental rights. In politics, attention shall be focused on the people with the aim of supporting their fundamental rights, fight all forms of discrimination, reduce poverty and eliminate social exclusion;

19.2. the principle of solidarity between and within generations. To meet the needs of the current generation, while not undermining the opportunities of the future generations to satisfy their needs within the EU and elsewhere;

19.3. the principle of an open and democratic society. To ensure the right of citizens to receive information as well as to access justice;

19.4. the principle of public participation. To intensify public participation in decision-making. To promote education on the issues of sustainable development, and develop public awareness thereof. To inform citizens about their impact on the environment and about opportunities to choose more sustainable activity alternatives;

19.5. the principle of participation of businesses and social partners. To strengthen social dialogue, social responsibility of companies and partnership between the private and the public sectors by promoting their cooperation and joint responsibility in order to ensure sustainable consumption and production;

19.6. politikos nuoseklumo ir reglamentavimo principas. Skatinti visų politikos krypčių nuoseklumą ir vietos, regioninių bei nacionalinių veiksmų darną, kad jie labiau prisidėtų prie darnaus vystymosi;

19.7. strategijos integravimo principas. Skatinti ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos veiksmų integralumą, kad jie būtų nuoseklūs ir vienas kitą sustiprintų, pavyzdžiui, atliekant subalansuotą poveikio įvertinimą ir konsultuojantis su suinteresuotais subjektais;

19.8. pasinaudojimo geriausiomis turimomis žiniomis principas. Užtikrinti, kad politika būtų plėtojama, vertinama ir įgyvendinama remiantis geriausiomis turimomis žiniomis, kad ji būtų ekonomiškai pagrįsta ir ekonomiškai efektyvi;

19.9. atsargumo principas. Jeigu yra mokslinių abejonių, taikyti tinkamas vertinimo procedūras ir imtis prevencinių veiksmų siekiant išvengti žalos žmonių sveikatai ir aplinkai;

19.10. atsakomybės (teršėjas moka) principas. Užtikrinti, kad kainos atspindėtų realias sąnaudas, kurias visuomenė patiria dėl vartojimo ir gamybos veiklos, kad teršėjai sumokėtų už žmonių sveikatai ir aplinkai jų daromą žalą;

19.11. ekologinio efektyvumo principas. Vadovaujantis šiuo principu, gamyba ir paslaugos turi augti daug greičiau nei gamtos išteklių naudojimas, tai yra tam pačiam kiekiui gaminių pagaminti ir paslaugų suteikti turi būti sunaudojama vis mažiau energijos ir kitų gamtos išteklių. Gauti daugiau naudojant mažiau – šio principo taikymo tikslas;

19.12. pakeitimo principas. Pavojingos aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagos turi būti keičiamos nepavojingomis, o išsenkantieji ištekliai – atsinaujinančiais;

19.13. mokslo ir žinių bei technologinės pažangos principas. Vadovaujantis šiuo principu, įvairių sektorių ir jų šakų vystymasis turi būti pagrįstas šiuolaikiškais mokslo laimėjimais, žiniomis, naujausiomis aplinkai kuo mažesnį neigiamą poveikį darančiomis technologijomis.

19.6. the principle of policy coherence and governance. To promote coherence among all policies as well as coherence among local, regional, and national actions to enhance their contribution to sustainable development;

19.7. the principle of strategy integration. To promote integration of economic, social and environmental actions so that they are coherent and reinforce one another, for instance, through balanced impact assessment and consultations with stakeholders.

19.8. the principle of using the best available knowledge. To ensure that policies are developed, assessed and implemented on the basis of the best knowledge available and that they are economically sound and cost-effective;

19.9. the precautionary principle. If there is scientific uncertainty, to implement appropriate evaluation procedures and take preventive actions in order to avoid damage to human health or to the environment;

19.10. The principle of responsibility (polluter pays). To ensure that prices reflect the real costs incurred by society due to consumption and production activities and that polluters pay for the damage they cause to human health and the environment;

19.11. The principle of eco-efficiency. Based on this principle, production and services must develop faster than consumption of natural resources, i.e. less energy and other natural resources must be used to produce the same amount of products and services. Getting more while using less is the goal of applying this principle;

19.12. The principle of substitution. Non-hazardous substances and renewable resources must replace hazardous substances and non-renewable resources

19.13. The principle of science, knowledge and technological progress. According to this principle, the development of different sectors and their branches must be based on modern scientific achievements, knowledge and the latest environment-friendly technologies.

III. DARNAUS LIETUVOS VYSTYMOSI STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ ANALIZĖ

III. SWOT ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LITHUANIA

20. Darnaus Lietuvos vystymosi strateginės analizės objektas – vidaus ir išorės veiksniai ir procesai, lemiantys Lietuvos darnaus vystymosi stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes. Strategijos vizija kurta, valstybės misija, strateginiai tikslai ir priemonės šiems tikslams pasiekti nustatyti vadovaujantis strateginės analizės rezultatais.

21. Atliekant strateginę analizę, išskirti 3 pagrindiniai darnaus vystymosi blokai – aplinkos kokybė ir gamtos ištekliai, ekonomikos vystymasis, socialinis vystymasis. Analizuojant aplinkos kokybės pokyčių stiprybes ir silpnybes, opiausių aplinkos problemų sprendimo galimybes ir tikėtinas grėsmes, daugiausia dėmesio skirta pagrindiniams aplinkos komponentams – orui, vandeniui, analizuotos klimato kaitos, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės problemos. Prie šio bloko priskirtas ir atliekų tvarkymas. Ekonomikos vystymasis analizuotas pagrindinių ūkio šakų – transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto ir turizmo – poveikio aplinkai požiūriu. Socialinis vystymasis analizuojamas tik prioritetiniais socialinio vystymosi aspektais – atsižvelgiant į užimtumo, skurdo ir socialinės atskirties problemas. Prie šio bloko priskirtos dar visuomenės sveikatos, švietimo ir mokslo, kultūrinio savitumo ir tapatumo išsaugojimo, darnaus vartojimo problemos. Atskirai nagrinėjamos teritorijų vystymosi ir vystomojo bendradarbiavimo problemos.

20. The object of the strategic analysis of Lithuania's sustainable development is to identify internal and external factors and processes determining the main strengths, weaknesses, opportunities and threats to Lithuania's development. The vision of the Strategy was developed and the strategic objects as well as measures to achieve these objectives were adopted based on the results of the strategic analysis.

21. The strategic analysis identified the three main blocks of sustainable development: environmental quality and natural resources, economic development, and social development. While analyzing the strengths and weaknesses of the changes in the environment quality as well as the opportunities and the potential threats to solving environmental problems, the main emphasis was put on the following components of the environment: air, water, soil, landscape, and biodiversity. Waste treatment is also covered by this block. An analysis of economic development was made in terms of the impact on the environment made by the following main branches of the economy: transport, industry, energy, agriculture, and tourism. An analysis of social development was limited to the following priority aspects: unemployment, poverty, and social exclusion. This block also includes the issues of public health, education and science, preservation of cultural distinctiveness and identity, and sustainable consumption. The issues of territorial development and development cooperation were addressed separately.

Aplinkos kokybė

Oras ir klimato kaita

Stiprybės

22. Išlaikyta centralizuoto šildymo sistema Lietuvos miestuose lėmė, kad sieros dioksido ir anglies monoksido koncentracijos aplinkos ore nedidelės. Liovusis Lietuvoje naudoti benziną su švino priedais, švino koncentracija miestų ore ir prie automagistralių sumažėjo keleriopai. Atominė energetika užtikrino, kad net didėjant energijos suvartojimui ir naudojant mažai atsinaujinančių energijos išteklių, šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis per visą nepriklausomybės laikotarpį iš esmės nepakito. Išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažėjo dėl to, kad energetikos ir pramonės įrenginiai (elektros, šilumos, cemento, naftos produktų gamybos, chemijos pramonės ir kt.) įtraukti į ES apyvartinių taršos leidimų sistemą, įgyvendintos kitos priemonės pagal ES teisės aktų aplinkosaugos reikalavimus atliekų, vandens išteklių valdymo ir nuotekų tvarkymo, biologinės įvairovės išsaugojimo, miškingumo didinimo ir kitose srityse. Pasinaudojus ES parama, miestuose sukurta efektyvi nepertraukiamo valstybinio aplinkos oro monitorin-

Environmental Quality

Air and climate change

Strengths

22. The preserved system of central heating in Lithuanian cities and towns has resulted in rather low concentrations of sulphur dioxide and carbon monoxide in ambient air. With elimination of leaded gasoline, lead concentrations in the cities and near highways have also decreased by several times. In the face of growing energy consumption and scarce consumption of renewable energy sources, nuclear energy prevented any significant increase in greenhouse gases throughout the independence period. The greenhouse gas emissions decrease is a result of energy and industrial (power, heat, cement, petroleum product production, chemical industry, etc.) installations having been integrated into the EU emissions trading system, and other measures introduced in line with the requirements of EU environmental legislation in the fields of water resource management and wastewater treatment, biodiversity preservation, afforestation and other. EU support has been used to create an efficient continuous national monitoring system for ambient air.

go sistema. Oro monitoringo tinklas palaipsniui aprūpinamas šiuolaikiška ES reikalavimus atitinkančia įranga.

Silpnybės

23. Palyginti daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir teršalų į atmosferą išmetama dėl vis dar labai neefektyviai naudojamos šiluminės energijos, pasenusių šilumos tiekimo sistemų ir daugumos anksčiau statytų namų prastų šiluminių savybių. Aplinkos oro kokybė blogėjo ir išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų daugėjo dėl nepakankamai išvystytos viešojo transporto sistemos ir menko skatinimo naudotis alternatyviomis susisiekimo priemonėmis, lėto šioms priemonėms palankios infrastruktūros kūrimo, automobilių gausėjimo miestuose.

Galimybės

24. Laiku parengus tinkamus projektus, galima pasinaudoti ES struktūriniais fondais transporto, pramonės ir energetikos įmonių keliamai oro taršai mažinti (aplinkosauginių technologijų diegimas, aplinkkelių, dviračių takų tiesimas, daugiaryšių transporto sistemų plėtra ir kt.). Veiksmingas ES paramos naudojimas, platesnis privačių lėšų pritraukimas leis modernizuoti ir renovuoti šilumos ūkį ir pastatus, efektyviau naudoti energiją. Platesnis atsinaujinančių energijos išteklių (vėjo, saulės, vandens, biomasės, žemės gelmių energijos) naudojimas, mažos galios kogeneracinių elektrinių plėtra, platesnis biokuro ir biodegalų naudojimas energetikoje ir transporto srityje sudarys galimybę sumažinti iškastinio organinio kuro naudojimą ir su tuo tiesiogiai susijusią oro taršą, mažės ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Oro taršą mažinti padės toliau diegiamos ekoinovatyvios technologijos, tausojamojo varto-

The air monitoring network is being gradually upgraded with modern equipment that meets EU requirements.

Weaknesses

23. Relatively high greenhouse gas and pollutant releases into the air still persist due to very inefficient use of thermal energy, outdated heat supply systems and poor thermal characteristics of the majority of buildings constructed in the past. The ambient air quality has declined and the greenhouse gas emissions have risen due to the underdeveloped public transport system and insufficient promotion of alternative modes of transport, sluggish development of the infrastructure thereof as well as the growing numbers of vehicles in urban areas.

Opportunities

24. EU structural funds are available to finance suitable projects developed in time and intended to reduce air pollution caused by transport, industrial and energy enterprises (introduction of environmental technologies, building of bypasses and bicycle tracks, development of multimodal transport systems, etc.). The effective use of EU assistance along with more substantial private capital contributions will enable modernization and renovation of the heating systems and buildings as well as will promote more efficient energy consumption. The wider use of renewable energy sources (wind, sun, water, biomass and geothermal energy), the development of low-output cogeneration power plants and the broader use of biofuel in energy and transport sector will make it possible to reduce the use of organic fossil fuel and the resulting air pollution, and to cut the amounts of greenhouse gases. Air pollution reduction will come from the introduction of eco-innovative technologies, the application of the principles of

jimo principų taikymas, aplinkosauginio audito, įmonių socialinės atsakomybės skatinimas, diegiami žaliųjų pirkimų principai.

Grėsmės

25. Dėl numatomo didelio vartojimo ir gamybos augimo vis daugiau bus vartojama pirminės energijos, taigi į atmosferą bus išmetama daugiau teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Uždarius Ignalinos atominę elektrinę, kaip numatyta Lietuvos stojimo į ES sutartyje, energijos poreikiams tenkinti reikės daugiau iškastinio kuro. Į atmosferą bus išmetama kur kas daugiau teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų, tai gali sukliudyti įgyvendinti tarptautines konvencijas ir kitus įsipareigojimus. Nepagerinus viešojo kelių transporto eismo organizavimo ir viešojo transporto būklės, visuomenė ir toliau nebus skatinama keisti mobilumo miestuose įpročių, dėl to didėjantys kelių autotransporto srautai gali labai pabloginti Lietuvos miestų aplinkos oro kokybę.

Vanduo

Stiprybės

26. Vandens naudojimas (neskaitant jo naudojimo energetikos reikmėms) pastaruosius 15 metų sumažėjo beveik 3 kartus, 1,5 karto sumažėjo ir nuotekų. Pastaruoju metu pastatyta nemažai naujų ir modernizuota esamų nuotekų valymo įrenginių: 99 procentai buitinių ir gamybinių nuotekų yra valomos. Organinių ir skendinčių medžiagų, iš sutelktosios taršos šaltinių patenkančių į atvirus vandens telkinius, sumažėjo daugiau kaip 6 kartus, naftos produktų – daugiau kaip 5 kartus, azoto – apie 3 kartus, fosforo – apie 4 kartus. Sukurta vandens valdymo sistema, pagrįsta natūraliomis geografinėmis upių baseinų ribomis. Nuo 2005 metų vykdoma nauja ES reikalavimus atitinkanti Valstybinė aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programa, sudaranti galimybes įvertinti esamą paviršinių vandens telkinių būklę, taršos pobūdį ir mastą, parinkti tinkamas priemones jų būklei pagerinti. Lietuvoje geriamasis vanduo tiekiamas beveik tik iš požeminių vandens šaltinių. Jo ištekliai gausūs – suvartojama tik apie trečdalį iššvalgytų geriamojo vandens išteklių. Sudarytos palankios sąlygos tobulinti geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą. Tiekiamu geriamuoju vandeniu aprūpinama apie 74 procentai, nuotekų tvarkymo paslauga – apie 63 procentai visų Lietuvos gyventojų. Sukurta didžioji dalis viešai tiekiamam geriamajam vandeniui ir nuotekoms tvarkyti reikalingos infrastruktūros. Išplėtota suvartojamo vandens kiekio apskaitos sistema.

sustainable consumption, the promotion of environmental audit and the social responsibility of companies, as well the introduction of "green public procurement" principles.

Threats

25. The anticipated rapid growth of consumption is expected to boost the use of primary energy, resulting in larger amounts of pollutants and greenhouse gases released into the atmosphere. Upon the decommissioning of the Ignalina Nuclear Power Plant, as required by the EU Accession Treaty signed by Lithuania, more fossil fuel will be required to meet the energy needs. Far greater amounts of pollutants and greenhouse gases will be released into the atmosphere. This may impede the implementation of international conventions and other obligations. Failure to improve road traffic system and the condition of public transport will discourage the public from changing their habits of urban mobility, and the resulting traffic flows may seriously damage the quality of ambient air in Lithuania's cities.

Water

Strengths

26. Water consumption (other than for energy needs) has reduced threefold, and wastewater amounts have decreased by 1.5 times over the last 15 years. Recently, a number of new wastewater treatment plants have been constructed and a number of existing ones have been upgraded: 99 percent of household and industrial waste is treated. The discharges of organic and suspended solids from point sources into open water bodies have decreased by more than six times, those of petroleum products – by more than five times, of nitrogen – by approximately three times, of phosphorus – by approximately four times. The water management system, based on the natural geographic boundaries of river basins, has been established. Since 2005, a new State Environmental Monitoring Programme 2005-2010, in line with EU requirements, has been implemented. It allows assessing the current condition of the surface waters, identifying the type and extent of pollution, and selecting the appropriate measures to improve the condition. Drinking water in Lithuania is mostly supplied from groundwater sources. Groundwater resources are vast – only around a third of all the assured drinking water resources are consumed. Favourable conditions have been established for the improvement of drinking water supply and provision of wastewater treatment services. Drinking water is supplied to 74 percent and the wastewater treatment service is available to around 63 percent of the Lithuanian population. The major part of the infrastructure necessary for the management of drinking water supplies and wastewater treatment has been created. The system of water consumption metering has been developed.

Silpnybės

27. Dauguma nuotekų valymo įrenginių fiziškai ir morališkai pasenę, todėl tik apie 70 procentų nuotekų išvaloma iki nustatytųjų normatyvų. Nemažai miestelių ir dauguma kaimų gyventojų būstų neprijungti prie geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros. Geriamąjį vandenį tiekia ir nuotekas tvarko įvairaus dydžio ir pajėgumo įmonės, daugelis iš jų nepajėgios užtikrinti paslaugų kokybės ir plėtros. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų savikaina kaimo gyvenamosiose vietovėse didėja sparčiau negu vartotojų pajamos. Daugelis vandens tiekimo įmonių, ypač mažosios, dirba nuostolingai, nepajėgia savarankiškai investuoti (skolintis). Dauguma sukurtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros neatitinka poreikių – neekonomiška arba susidėvėjusi. Vandens tiekėjai neturi pakankamai lėšų poreikius atitinkančiai infrastruktūrai plėtoti ir prižiūrėti. Sąnaudų susigrąžinimo principas netaikomas visuotinai, todėl vandens tiekėjai neturi užtektinai lėšų poreikius atitinkančiai infrastruktūrai plėtoti ir prižiūrėti. Didžiąją dalį vandens telkinių taršos sukelia žemės ūkio veikla, kurios neigiamo poveikio kol kas nepavyksta labai sumažinti. Tobulintina maudyklų monitoringo sistema.

Galimybės

28. Įgyvendinant ES vandens apsaugos politiką reglamentuojančias direktyvas, galima naudoti ES struktūrinių fondų paramos ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, skirtas vandentvarkos sektoriui, siekiant toliau modernizuoti ir plėsti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą. Iki 2015 metų numatoma pertvarkyti vandentvarkos sektoriaus valdymą – koncentruoti turtą ir paslaugų teikimą. ES lėšos leis likviduoti pavojingiausius požeminio ir paviršinio vandens taršos židinius ir užtikrinti gerą vandens telkinių ekologinę ir cheminę būklę. Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai skirtos lėšos leis sumažinti vandens telkinių taršą iš žemės ūkio teritorijų. Naujausių, mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančių technologijų, švaresnės gamybos būdų ir vadybos sistemų diegimas pramonės įmonėse leis racionaliau naudoti išteklius ir žaliavas, mažinti pavojingų medžiagų patekimą į vandens telkinius. Pertvarkius geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektorius, sustambinus vandens tiekimo įmones – sukoncentravus turtą ir geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, bus sudarytos sąlygos patikimai ir saugiai teikti šias paslaugas optimaliomis kainomis, užtikrinti nustatytuosius paslaugų kokybės, aplinkos apsaugos ir sveikatos apsaugos reikalavimus.

Weaknesses

27. The majority of wastewater treatment installations are worn out and outdated and therefore only about 70 percent of wastewater is treated to the required standard. A number of houses in smaller towns and most in the countryside are not connected to the drinking water supply network and wastewater treatment systems. Drinking water is supplied and wastewater is treated by enterprises of different size and capacity, many of which are unable to ensure service quality and development. The costs of drinking water supply and wastewater treatment services in rural residential areas are growing faster than personal incomes of consumers. Many water suppliers, in particular the smaller ones, are operating at a loss and are unable to make independent investments (to borrow money). The major part of the infrastructure built for drinking water supply and wastewater treatment fails to meet the standards because it is uneconomical or worn out. Water suppliers are short of funds to develop and maintain the infrastructure that would correspond to the needs. The costs recovery principle is not applied universally and therefore water suppliers are short of funds to develop the infrastructure that would meet the needs. For the most part, pollution of water bodies results from agriculture, the negative effects of which have been rather resistant to reduction efforts so far. The monitoring system for bathing waters needs improvement.

Opportunities

28. For the purposes of implementing the EU directives regulating water protection policy, EU structural funds assistance as well as the resources of the State Budget of the Republic of Lithuania allocated for the water management sector are available with a view to modernize and expand the infrastructure of drinking water supply and wastewater treatment. Reorganization of the administration of the water management sector by concentrating assets and service provision will have been completed by 2015. EU funds will help eliminate the most hazardous groundwater and surface water pollution sources and ensure good ecological and chemical state of water bodies. The funds allocated by the European Agricultural Fund for Rural Development will allow reducing the pollution of water bodies from agricultural areas. Implementation of the best available and environment-friendly technologies as well as cleaner production methods and management systems in industrial enterprises will help rationalize the use of resources and raw materials as well as reduce discharges of dangerous substances into water bodies. Reorganization of the drinking water supply and wastewater treatment sectors and amalgamation of water supply enterprises through concentration of assets and provision of drinking water supply and wastewater treatment services will establish the prerequisites for reliable and safe provision of the aforementioned services at optimum prices as well as for ensuring the set requirements for service quality, environment protection and health.

Grėsmės

29. Visi Lietuvos upių baseinai tarpvalstybiniai, todėl Lietuva, nors ir skiria daug dėmesio vandenų apsaugos priemonių įgyvendinimui (taršos mažinimui), negalės užtikrinti geros vandens telkinių būklės, jeigu tokių pat priemonių nesiims ir kaimyninės valstybės. Nepastačius ir nemodernizavus reikiamų nuotekų valymo įrenginių ir nuotekų surinkimo tinklų, netaikant daugiau priemonių žemės ūkio taršai mažinti, gali nepavykti iki reikiamo lygio sumažinti taršos. Neskyrus pakankamai lėšų upių baseinų rajonų valdymo planų ir priemonių programoms įgyvendinti, nepagerės vandens telkinių būklė, nebus pasiekta kitų nustatytų vandensaugos tikslų. Deramai nerenovavus ir neišplėtus vandens centralizuoto tiekimo sistemų, nebus užtikrinta geriamojo vandens kokybė. Jeigu nebus likviduojamos cheminėmis medžiagomis užterštos teritorijos, gali prastėti požeminio vandens būklė. Brangsta geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos, negebama pasinaudoti ES fondų finansine parama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo reikalavimams įgyvendinti mažose aglomeracijose, didėja vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo sąlygų miestuose ir kaimo regionuose skirtumai. Neužtikrinus geros kokybės paslaugų už priimtiną kainą, gali būti naudojama vis mažiau sukurtos infrastruktūros, teikiamos paslaugos gali tapti neįperkamos, taigi neprieinamos mažas pajamas turintiems vartotojams.

Kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė

Stiprybės

30. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Lietuvos miškingumas nuosekliai didėja. Per 2005–2007 metus Lietuvos miškingumas padidėjo 1 procentu. Optimizuojant saugomų teritorijų tinklą ir steigiant naujas Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas, Lietuvos saugomų teritorijų plotas 2007 metais pasiekė jau 15,3 procento. Sėkmingai steigiami nauji saugomų teritorijų lankytojų centrai, įrengiami pažintiniai takai, apžvalgos aikštelės, poilsiavietės, rengiami nauji gamtotvarkos planai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526 patvirtintas Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, 2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 909 – Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemonės. Parengta esamas valstybės gamtines sąlygas atitinkanti kraštovaizdžio mokslinė studija.

Threats

29. All the Lithuanian river basins are international, which means that Lithuania, in spite of the attention it devotes to the implementation of water protection measures (pollution reduction), will not be able to ensure a good state of water bodies if the same measures are not adopted by the neighboring states. Unless the necessary wastewater treatment facilities and wastewater collection networks are constructed and upgraded and more measures for reducing agricultural pollution are introduced, bringing pollution down to the required level may be impossible. Unless sufficient funds are allocated for the implementation of the management plans and measure programmes for river basin areas, the condition of waters will not improve and other water protection targets will not be achieved. Drinking water quality cannot be ensured without proper renovation and expansion of the centralized water supply systems. Groundwater quality may deteriorate if areas contaminated with chemicals are not eliminated. Drinking water supply and wastewater treatment services are getting expensive. EU funds' financial assistance for the implementation of the requirements for drinking water supply and wastewater treatment services in small agglomerations has not been taken advantage of. The disparities between urban and rural areas in terms of the provision of drinking water supply and wastewater treatment services are expanding. Unless high quality services for an affordable price are ensured, the share of the employed existing infrastructure may decline, the services rendered may become very expensive and thus unaffordable to residents with low incomes.

Landscape and biological diversity

Strengths

30. Since the restoration of Lithuanian independence, forest areas in the country have been steadily expanding. From 2005 to 2007, the Lithuanian forest area increased by 1 percent. Due to optimization of the network of protected areas as well as establishment of areas of the European ecological network Natura 2000, the total area of Lithuanian protected areas reached 15.3 percent in 2007. New visitor centres in protected areas are being established, sightseeing routes, observation decks and vacation facilities are being set up, and nature management plans are being developed with success. Resolution No. 1526 of the Government of the Republic of Lithuania of 1 December 2004 approved the description of the Lithuanian landscape policy areas, and Government Resolution No. 909 of 22 August 2005 approved the implementing measures for the Lithuanian landscape policy. A scientific landscape study was developed in accordance with the current state of environment of the country.

Silpnybės

31. Didelė problema – netolygus teritorinis miškų išsidėstymas dėl pavieniuose regionuose susiformavusių žemės naudojimo tradicijų. Tai neleidžia užtikrinti, kad šalies miškai būtų pasiskirstę tolygiai, todėl būtina kai kur apželdinti mišku ir derlingesnius dirvožemius. Dėl įvairių biurokratinių kliūčių neretai stringa valstybinių parkų tvarkymo ir gamtotvarkos planų tvirtinimas. Visuomenė per mažai suvokia apie kraštovaizdį kaip žmonių gyvenamąją aplinką, jame esančių gamtos ir kultūros paveldo objektų apsaugos reikmes, principus, būdus. Nesukurtos skatinimo ir kompensavimo sistemos kraštovaizdžio apsaugai ir jo įvairovei užtikrinti.

Weaknesses

31. Among the major problems is uneven territorial distribution of forests because of the prevalent land use in separate regions. This prevents even distribution of the country's forests and necessitates, in certain areas, afforestation of rather fertile soils. Bureaucratic barriers often hamper the adoption of national park management plans and landscape management plans. The public is not sufficiently aware of landscape as human living environment and is not aware of the requirements, principles and methods of protecting the natural and cultural heritage objects in this landscape. Promotion and compensation systems for ensuring landscape protection and diversity are yet to be established.

Galimybės

32. Reikia pakeisti teisės aktus, kad būtų galima apželdinti mišku ir derlingesnius dirvožemius. Lietuvos miškingumo didinimo programos, patvirtintos aplinkos ministro ir žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. 616/471 (Žin., 2003, Nr. 1–10), įgyvendinimas leis iki 2020 metų šalies miškingumą padidinti iki 34 procentų. Šiuo tikslu būtina skatinti privačių žemių savininkus pasinaudoti ES struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis gauti finansinę paramą, skiriamą naujiems miškams įveisti. Būtina ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis pasiekti, kad būtų sėkmingai atkuriami išnaudoti karjerai, durpynai, sutvarkyti apleisti seni ūkiniai pastatai.

Opportunities

32. Changes in the legislation are necessary to make afforestation of fertile soils possible. Implementation of the Lithuanian Programme for Afforestation, approved by the Order No. 616/471 of the Minister of Environment and the Minister of Agriculture of 2 December 2002 (Valstybės žinios (Official Gazette)No. 1-10, 2003) will allow increasing the forest area in the country to 34 percent by 2020. For that purpose, it is necessary to encourage private land owners to take advantage of the opportunities created by EU Structural Funds to obtain financial assistance for developing new forests. It is necessary to employ economic as well as administrative measures to ensure successful recultivation of used up quarries and peat bogs as

Numatoma sudaryti kur kas geresnes kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo sąlygas – bus parengtas ir patvirtintas nacionalinio lygmens kraštovaizdžio tvarkymo specialusis planas.

Grėsmės

33. Į saugomas teritorijas, taip pat Kuršių neriją labai intensyviai braunasi legalios ir nelegalios statybos. Kyla grėsmė daugelio saugomų teritorijų išlikimui. Dėl lėšų stygiaus beveik nutrūko išnaudotų karjerų, durpynų atkūrimo, apleistų senų ūkinių pastatų sutvarkymo darbai. Urėdijoms perduodama vis mažiau valstybinės miškų ūkio paskirties žemės, todėl kyla grėsmė, kad jos neapželdins galimų apželdinti miškų ūkio paskirties žemės plotų.

Atliekų tvarkymas

Stiprybės

34. Sukurta atliekų tvarkymo teisinė bazė. ES atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos laiku perkeliamos į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę. Visų miestų, daugelio miestelių ir didesnių kaimų komunalinės atliekos surenkamos centralizuotai, plėtojama šių atliekų surinkimo infrastruktūra. Sukurti regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų pagrindai (įkurta 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų, eksploatuojami ir statomi regioniniai nepavojingų atliekų sąvartynai, kita regioninė atliekų tvarkymo infrastruktūra). ES sanglaudos fondo dalinio finansavimo lėšomis kuriama moderni nepavojingų atliekų tvarkymo infrastruktūra, uždaromi

well as proper maintenance of abandoned old farm buildings. It is planned to create much better conditions for landscape protection, management, use and planning by way of drafting and approving a special national landscape management plan.

Threats

33. Both legal and illegal construction is making strenuous efforts to penetrate protected areas as well as the Curonian Spit. The very survival of many protected areas is under threat. Due to shortage of funds, used-up quarry and peat-bog recultivation as well as maintenance work on abandoned old farm building have almost stopped. Less and less national forestry land is transferred to forest enterprises, which may prevent them from afforesting all land suitable for afforestation.

Waste management

Strengths

34. A legal framework for waste management has been established. The provisions of EU legislation governing waste management have been timely transposed into Lithuanian national law. Municipal waste is collected from cities, most of the towns and larger villages in centralized manner, and the infrastructure of waste collection is being developed. The foundations of regional municipal waste management systems are in place (10 regional waste management centres have been established and regional non-hazardous waste landfills as well as other regional waste management infrastructure objects are used or under construction). Co-financing contributions of the EU Cohesion Fund are being used in creating a modern

aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkantys sąvartynai. Kuriama pavojingų atliekų tvarkymo sistema, plečiamas pavojingų atliekų surinkimas ir perdirbimas. Pradėta kurti regioninė komunalinių nuotekų valymo dumblo ir kitų biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema.

Silpnybės

35. Atliekų prevencija – pagrindinis atliekų tvarkymo politikos tikslas, tačiau nuveikta dar per mažai. Neišplėtotas atliekų naudojimas ir perdirbimas, daugelio atliekų šalinimas sąvartynuose – vis dar pigiausias atliekų tvarkymo būdas. Savivaldybėse trūksta kvalifikuotų darbuotojų ir lėšų atliekų tvarkymui efektyviau planuoti, komunalinių atliekų tvarkymo sistemų priežiūrai ir kontrolei užtikrinti. Neužtikrintas reikiamas medicininių atliekų tvarkymo sveikatos priežiūros įstaigose finansavimas.

Galimybės

36. Plėtojamos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos, skatinamos privačios investicijos į šią veiklą leis gerinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybę. Platesniu mastu įdiegus komunalinių atliekų (tarp jų ir pakuočių atliekų) pirminį rūšiavimą, susidarys daug didesnės antrinių žaliavų perdirbimo galimybės, sumažės šalinamų sąvartynuose atliekų, galės būti įvykdytos pakuočių atliekų tvarkymo užduotys. Lietuva gauna ES finansavimą atliekoms tvarkyti. Uždarius aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkančius sąvartynus ir pradėjus eksploatuoti regioninius nepavojingų atliekų sąvartynus, atsiranda galimybė geriau kontroliuoti į sąvartynus priimamas atliekas, skatinti atliekų rūšiavimą ir perdirbimą ar kitokį naudojimą. Plėtojamas visuomenės aplinkosauginis švietimas ir informavimas skatins visuomenę aktyviau prisidėti prie atliekų tvarkymo.

Grėsmės

37. Atliekų tvarkymui neefektyviai taikant principą „teršėjas moka“, nebus sukurta veiksminga atliekų tvarkymo sistema. Neužtikrinus visuotinės, geros kokybės ir prieinamos viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos, gali didėti aplinkos teršimas atliekomis. Netinkamais būdais tvarkant atliekas ir dėl to prastėjant aplinkos kokybei, galimas neigiamas poveikis žmonių sveikatai. Neišplėtus komunalinių atliekų rūšiavimo, bus sunku didinti atliekų naudojimą, o daug pavojingų buityje susidarančių atliekų ir toliau bus šalinama nepavojingų atliekų sąvartynuose.

non-hazardous waste management infrastructure, while landfills that do not meet the environmental and public health safety requirements are being decommissioned. A hazardous waste management system is being created and hazardous waste collection and recycling is being developed. Development of a regional municipal waste treatment system for sludge and other biodegradable waste has begun.

Weaknesses

35. Waste prevention is the main objective of the waste management policy. However, progress has been insufficient. Waste recovery and recycling remains underdeveloped, and dumping waste in landfills remains the cheapest method of waste management. Municipalities are short of personnel and funds to plan waste management more effectively and to ensure supervision and control of the municipal waste management systems. Adequate funding of medical waste management in health care institutions has not been ensured.

Opportunities

36. Regional municipal waste management systems are being developed, and private investment in these activities will improve the quality of municipal waste management services. Wider application of primary sorting of municipal waste (including packaging waste) will create far better opportunities to recycle secondary raw materials, reduce the amounts of waste disposed of at landfills, and enable the achievement of packaging waste management targets. Lithuania is a recipient of EU funding for waste management. Decommissioning of landfills that do not meet the environmental protection and public health safety requirements as well as commencing the use of regional non-hazardous waste landfills creates an opportunity to enhance the control of waste accepted to landfills and to promote waste sorting and recycling as well as other types of recovery. Enhancing of environmental education and public awareness will encourage society to intensify its contribution to waste management.

Threats

37. Without effective application of the “polluter pays” principle in waste management, it will be impossible to achieve an effective waste management system. Failure to ensure universal, high-quality and accessible service of municipal waste management is likely to increase environment pollution with waste. Unsuitable methods of waste management and the resulting decline in the environment quality may have negative consequences for human health. Without developing municipal waste sorting, it will be difficult to develop waste recovery, while a large share of hazardous household waste will continue to be disposed of at non-hazardous waste landfills.

Ekonomikos vystymasis

Transportas

Stiprybės

38. Esamą automobilių parką daugiausia sudaro Vakarų Europoje, Japonijoje ir Pietų Korėjoje pagaminti automobiliai, kurie ekonomiškesni ir mažai teršia aplinką. Labai pakito transporto sektoriuje naudojamo kuro struktūra (2007 metais 57,2 procento automobilių degalų sudarė dyzelinas, automobilių benzinas – 24,9 procento, suskystintos naftos dujos – 14,2 procento, biodegalai – 3,7 procento), todėl aplinką teršiančių ir klimato kaitą skatinančių medžiagų, išmetamų į orą, padaugėjo mažiau, nei buvo sunaudojama degalų. Plėtojamas automobilių kelių tinklas, gerėja jų kokybė ir pralaidumas, tiesiami aplinkkeliai, asfaltuojami žvyrkeliai, diegiamos automatizuotos eismo valdymo sistemos, rekonstruojamos sankryžos, tai leidžia sumažinti miestų oro taršą, triukšmą ir eismo įvykių riziką. Vis dažniau naudojamasi vidaus vandens transporto keliais, plėtojama laivyba Baltijos jūroje. Plečiamas dviračių takų tinklas, tiesiami pėsčiųjų takai, diegiamos triukšmą mažinančios inžinerinės priemonės tankiai apgyvendintose vietovėse. Biodegalų gamyba ir naudojimas atitinka šioje srityje pirmaujančių ES valstybių narių rodiklius. Geležinkelio riedmenų parko modernizavimas (iki 2014 metų numatoma atnaujinti trečdalį lokomotyvų ir pakeisti senus visų šilumvežių variklius naujais) leis racionaliau vartoti degalus, didinti geležinkelio linijų pralaidumą. Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimui transporto sektoriuje daug dėmesio skiriama patvirtintuose strateginiuose dokumentuose.

Silpnybės

39. Per silpna gyventojų motyvacija, aplinkai nepalankūs jų mobilumo miestuose įpročiai. Lietuvoje labai daug senesnių nei 10 metų automobilių, kurie išmeta į orą gana daug teršalų. Nepakankamai konkurencingas viešasis transportas, dėl to vis dažniau naudojamasi privačiu transportu (ir senesniais automobiliais). Kelių transportas orą teršia labai smarkiai. Per menkai pralaidžios miestų gatvės, ypač senosiose miestų dalyse, ir aplinkkelių stoka didina miestų oro taršą ir triukšmą. Dauguma viešojo transporto priemonių morališkai ir fiziškai pasenusios, silpnai plėtojami ir gerai neprižiūrimi dviračių takai ir daugiarūšės miestų transporto sistemos, todėl daugumos miestų centrinėse dalyse oro tarša didesnė. Sparčiausiai plėtojamas taršiausias transportas (kelių transportas), o palankesniam aplinkai transportui (geležinkeliui, vidaus

Economic development

Transport

Strengths

38. Most of the vehicles now used in the country were made in Western Europe, Japan and South Korea and are more economical and environment-friendly. Significant changes have been observed in the structure of fuel consumed in the transport sector (in 2007, diesel accounted for 57.2 percent, petrol – for 24.9 percent, liquefied gas – for 14.2 percent and biofuel for – 3.7 percent in the total structure of automobile fuel). As a result, the increase in pollutant releases into the environment and adding to climate change has not been as fast as the increase in fuel consumption. The motor roads network is being developed, the quality and capacity of roads is improving, bypasses are being constructed, gravel roads are being asphalted, automatic traffic control systems are being introduced and intersections are being reconstructed, all of which allows reducing city air pollution, noise and risk of traffic accidents. The use of inland water transport routes has been on the rise, and shipping in the Baltic Sea is being developed. The network of bicycle tracks is being expanded, pedestrian paths are being built, and technical measures for noise reduction are being introduced in densely populated areas. Biofuel production and use match the indicators of the leading EU states in this area. Modernization of rolling stock (according to the plan, a third of locomotives will be renovated and all of the old engines of diesel locomotives will be replaced with new ones by 2014) will help rationalize the use of fuel and increase railway line capacity. The approved strategic documents place major importance on the implementation of sustainable development provisions in the transport sector.

Weaknesses

39. The residents' motivation is insufficient and their mobility habits in the cities are disadvantageous to the environment. Lithuanians still drive too many automobiles older than 10 years that account for a large share of air pollution. Due to the lack of competitiveness of the public transport, the use of private transport (including older cars) is increasingly frequent. Road transport is a major air polluter. Urban air pollution and noise are aggravated by the insufficient capacity of city streets, especially in the old quarters. The majority of vehicles are outdated and worn out, while bicycle tracks as well as multimodal urban transport systems are underdeveloped and neglected. Thus, air pollution in the central parts of the majority of cities is higher. The most polluting mode of transport (road transport) demonstrates the fastest development, while the more environment-friendly transport (railway and

vandens transportui) modernizuoti reikia didelių investicijų ir nemažai laiko. Prasti geležinkelių techniniai parametrai neužtikrina reikiamo pralaidumo, didėja avarijų tikimybė. Aplinkos oro taršą didina ir aplinkosauginiu požiūriu nepakankamai veiksmingas krovinių gabenimas geležinkeliais. Labai didelis avaringumas automobilių keliuose.

Galimybės

40. Efektyviai naudojant ES struktūrinius fondus, galima sparčiau plėsti kelius, aplinkkelius, asfaltuoti žvyrkelius, modernizuoti ir plėsti geležinkelių, taip pat ir europinės vėžės, tinklą. Platesnis modernesnio geležinkelių transporto naudojimas, ypač kroviniams gabenti, leis gerokai sumažinti kelių transporto į atmosferą išmetamų teršalų, jų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Rekonstravus Klaipėdos jūrų uostą, parengus ir įgyvendinus kitus projektus, dalį ES struktūrinių fondų lėšų bus galima naudoti šiuolaikiškoms daugiarūšėms transporto sistemoms plėtoti ir oro taršai smarkiai sumažinti. Plačiau taikant kapitalo partnerystės principus ir pritraukus privatų kapitalą į viešojo transporto sektorių, susidarys galimybė sparčiau šį sektorių modernizuoti, efektyviau naudoti energijos išteklius, mažinti savikainą ir paslaugų kainą, neigiamą poveikį aplinkai.

inland waterway transport) requires major investments and a lot of time. Poor railway technical parameters cannot ensure the required capacity and increase accident risk. Yet another factor adding to ambient air pollution is environmentally insufficiently effective cargo carriage by rail. The traffic accident rate on Lithuanian roads is very high.

Opportunities

40. Efficient use of EU structural funds may speed up the development of roads and bypasses, asphalting of gravel roads, and modernization as well as development of the network of railways, including the European-gauge railways. A more extensive use of modernized railway transport, especially in freight transportation, will enable significant reduction of air pollutant release from road transport and its negative impact on the environment and human health. Following the reconstruction of Klaipėda Seaport and implementation of other projects, it will be possible to use EU Structural Funds to develop modern multimodal transport systems as well as to significantly reduce air pollution. Broader application of capital partnership principles and attraction of private capital into the public transport sector will provide opportunities for a more rapid modernization of the sector, more efficient use of energy resources, reduction of costs and service prices as well as the negative impact on the environment.

Grėsmės

41. Intensyviai plėtojant kelių transporto sektorių, neskiriant daugiau dėmesio taršos kontrolei ir reguliavimui, neskatinant automobilių parko atnaujinimo, gali pradėti sparčiai didėti oro tarša. Dėl silpnos aplinkosauginės motyvacijos, ribotų investicijų į geležinkelio transportą nebus galima sparčiau didinti ir greitinti krovinių vežimo, efektyviau naudoti šį daug palankesnį aplinkai transportą. Ribotos galimybės atnaujinti viešąjį kelių transportą gali dar labiau skatinti naudotis privačiu transportu. Daugėja automobilių, sunkėja eismo sąlygos, ribotas gatvių pralaidumas, nelankstus įstaigų darbo grafikas, komplikuotas eismo organizavimas, dėl to didėja automobilių spūstys ne tik centrinėse miestų dalyse, bet ir pagrindinėse kelių transporto arterijose, miestų prieigose. Masinio susibūrimo objektų (prekybos centrų, laisvalaikio objektų) statyba tam nepritaikytose vietose dar labiau sunkina susisiekimą mieste, kuria naujas spūsčių zonas, sukelia ilgalaikes ir sunkiai įveikiamas pasekmes aplinkai ir gyventojų sveikatai. Nesudarius reikiamų ekonominių sąlygų, nebus plėtojamas vienas palankiausių aplinkai – vidaus vandenų transportas.

Užsitęsęs Klaipėdos jūrų uosto rekonstravimas ir infrastruktūros plėtra mažina galimybę konkuruoti su gretimais Baltijos jūros uostais, tai mažins ne tik ekonominio vystymosi galimybes, bet ir kliudys plėtoti palankesnių aplinkai transporto priemonių ir daugiarūšes transporto sistemas.

Pramonė

Stiprybės

42. Įsigalėjus ekonominiams rinkos santykiams, įvedus mokesčius už gamtos išteklius ir aplinkos taršą, įgyvendinant ES reikalavimus neviršyti ES leistinų normatyvų pagal aplinkos taršos rodiklius, padidėjo įmonių gamybos efektyvumas, taupiau naudojami gamtos ištekliai, mažiau teršiama aplinka. Pramonės įmonėse diegiamos prevencinės aplinkosaugos priemonės ir švaresnės gamybos metodai, aktyviai diegiamos aplinkos ir kokybės vadybos sistemos. Sukurtos svarbios pramonės plėtros sąlygos: įvykdytas privatizavimas, dideli struktūriniai pramonės pokyčiai, tarptautinėse rinkose sėkmingai konkuruoja pramonės įmonės, pradeda burtis klasteriai, yra nemažai kvalifikuotų specialistų, darbo jėgos kaina konkurencinga, dabar nenaudojami gamybos pajėgumai gali būti naudojami kitokiai pramoninei paskirčiai. 2008 metais priimtos Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pataisos, pagal kurias nuo 2009 m. sausio 1 d.

Threats

41. If the road transport sector is developed intensively without paying more attention to pollution control and regulation and without promoting the upgrading of the fleet of vehicles, air pollution is likely to begin increasing rapidly. Weak environmental motivation and limited investments in railway transport will prevent faster expansion and acceleration of cargo transport and more effective use of this far more environment-friendly mode of transport. Limited possibilities of upgrading public road transport may further stimulate the use of private transport. The number of cars is rising, traffic conditions are increasingly difficult, street capacity is limited, the working hours of offices are inflexible, and traffic organization is complicated. All of that result in heavier traffic jams not only in the central parts of the cities but also in the main road traffic arteries and on the outskirts of the cities. The transport situation in the cities is made even worse by construction of major attractions, such as shopping malls or recreation facilities, in unsuitable locations, because they create new traffic jam areas and cause long-term and hardly reversible consequences for the environment and human health. Unless the necessary economic conditions are established, the development of inland waterway transport, i.e. one of the most environment-friendly modes of transport, will be impossible.

The protracted reconstruction and infrastructure development at Klaipėda Seaport has reduced the changes of competing with the neighbouring Baltic seaports. This will not only limit the economic development opportunities, but also obstruct the development of the more environment-friendly modes of transport as well as the multimodal transport systems.

Industry

Strengths

42. Market relations in economy, introduction of taxes for natural resources and environmental pollution and implementation of EU requirements regarding the permissible limits according to environmental pollution indicators have increased the productiveness of companies, improved the efficiency of the consumption of natural resources and reduced environmental pollution. Industrial enterprises have introduced preventive environmental measures and cleaner production methods as well as environmental and quality management systems. Important preconditions for industrial development are already in place: privatizations as well as major structural changes in industry have been completed, the country's industrial enterprises are successfully competing on international markets, cluster formation has begun, the country boasts a large number of qualified specialists, labour costs are competitive, and the presently unused production capacities may be used in other industries. In 2008, the amendments to the Law of the Republic

taikoma pelno mokesčio lengvata, leidžianti iki 50 procentų sumažinti apmokestinamąjį pelną įmonėms, investuojančioms į esminį technologinį atsinaujinimą. Tai gali papildomai skatinti įmones dar naudojamas senesnes technologijas keisti į ne tokias kenksmingas aplinkai technologijas. Fizinė infrastruktūra neatitinka visų šiuolaikinių standartų, tačiau yra tokio lygio, kad galėtų sėkmingai palaikyti pramonės augimą. Turime mokslinį potencialą, kuris gali būti naudojamas pramonės konkurencingumui plėtoti ir stiprinti. Pramonės įmonių vadovai turi sukaupę unikalią darbo Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių rinkose ir nemažą darbo Vakarų rinkose patirtį. Pastarąjį dešimtmetį labai išaugo pramonės sektoriaus ekologinis efektyvumas, vidutinės energijos sąnaudos BVP vienetui sumažėjo 1,7 karto, vandens sąnaudos – beveik 2 kartus. Sukurtos teisinės darnaus pramonės vystymosi sąlygos.

Silpnybės

43. Dar nemažai Lietuvos pramonės įmonių technologiškai atsilikusios: mažai mokslui imlius produktus gaminančių įmonių, energijos, žaliavų ir vandens produkcijos vienetui pagaminti sunaudojama vis dar gana daug (vidutiniškai 1,5–2 karto daugiau nei ES-15 valstybėse narėse). Šių įmonių daroma žala aplinkai nemenka: gamybai naudojama nemažai pavojingų aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagų. Mažai įmonių naudoja antrines žaliavas. Neišplėtota kooperacija tarp įvairių ūkio subjektų. Įmonės neturi užtektinai kompetencijos ir išteklių inovacijoms savarankiškai plėtoti, beveik nevykdo tiriamosios veiklos. Mokslo ir tyrimų sistema neorientuota į pramonės reikmes, neskatinamos įmonių investicijos į technologijų plėtrą, menka verslo paslaugų infrastruktūra. Nepakankamas finansinių paslaugų sektorius, didelė skolinto kapitalo kaina. Nėra šalies darnaus pramonės vystymosi programų. Trūksta visuomenei prieinamos informacijos apie pramonės įmonių poveikį aplinkai. Darbo našumas, palyginti su ES-27, menkas (2007 metais darbo našumas vienam darbuotojui, išreikštas perkamosios galios standartais, sudarė 61,4 (ES-27 = 100).

Galimybės

44. Pramonės plėtrą, pertvarką ir sistemišką jos infrastruktūros tvarkymą paspartins techninė, konsultacinė ir finansinė ES parama, didelės galimybės pritraukti užsienio kapitalą ir technologijos naujoves, didėjanti įmonių vadovų kompetencija ir sukaupta veiklos tarptautinėse rinkose patirtis. Atsigaunanti Rusijos ekonomika atvers puikias galimybes Lietuvos įmonėms pasinaudoti veik-

of Lithuania on Corporate Income Tax were adopted, creating a tax advantage, in force as of 1 January 2009, which allows a reduction of the taxable corporate income by 50 percent for companies that invest in major technological upgrading. This may be an additional stimulus for businesses to replace the old technologies with more environment-friendly ones. The existing infrastructure does not meet modern standards, however its level is sufficient to successfully sustain industrial growth. The country boasts a scientific potential that may be used to develop and reinforce competitiveness of the industry. The executives of industrial enterprises have a unique business experience in the markets of the Commonwealth of Independent States and are also quite experienced in the western markets. Over the last decade, the eco-efficiency of the industrial sector has significantly increased, and the average energy costs per GDP unit have declined by 1.7 times, while the water costs have dropped nearly twofold. The legal framework for sustainable development of industry has been established.

Weaknesses

43. The technologies of a number of Lithuanian industrial companies are still backward: there are few manufacturers of science-intensive products, and too much energy, raw materials and water is consumed to produce a product (approximately 1.5-2 times above the EU15 average). Such companies cause substantial damage to the environment because they use large amounts of substances dangerous to the environment and human health. Few companies use secondary materials. Cooperation among various business operators is underdeveloped. Companies lack competence and resources to develop innovations independently, and conduct almost no research activities. The system of science and research is not industry-oriented, company investments in technological development are not promoted, and business service infrastructure is poor. The financial services sector is insufficient, and the borrowed capital is expensive. There are no national programmes for sustainable industrial development. There is a shortage of publicly available information on the environmental impact of industrial enterprises. Compared with EU27, labour productivity is low (in 2007, labour productivity per employee, expressed in purchasing power standards, totaled 61.4, compared to 100 in EU27)

Opportunities

44. Development and reorganization of industry and systematic management of industrial infrastructure will be accelerated by technical, consultative and financial assistance from the EU, big opportunities to attract foreign capital and technological innovation, the growing competence of executives, as well as the accumulated experience of doing business on international markets. The recovering Russian economy

los šioje rinkoje ir Vakarų rinkose patirtimi. Įsitraukimas į bendrą ES mokslo erdvę leis sparčiau ir veiksmingiau naudoti ES valstybių pramonės ir mokslo potencialą. Bendra ES rinka ir teisinės ūkinės veiklos sąlygos leis sparčiau integruotis į stiprius klasterius ir padidins Lietuvos patrauklumą investicijoms. Taupant energiją, lėčiau didės jos poreikis, nereikės sparčiai didinti energijos gamybos įrenginių galios, taigi lengviau bus sprendžiamos aplinkos apsaugos problemos.

will open excellent opportunities for Lithuanian companies to make use of the experience gained in this market as well as in western markets. Involvement in the single European Research Area will enable faster and more effective use of EU states' industrial and scientific potential. The single EU market along with the legal framework for economic activities will provide the conditions for faster integration into strong clusters and will increase Lithuania's appeal for investors. Economical energy consumption will slow down the growth of energy demand and eliminate the necessity to boost the capacity of energy-generating installations. This will facilitate dealing with the issues of environmental protection.

Grėsmės

45. Didžiausia potenciali grėsmė pramonės plėtrai būtų klaidingai valstybės lygiu suvokta mokslo, žinių ir inovacijų svarba (kuo lėčiau bus kuriama efektyvi nacionalinė inovacijų sistema, tuo daugiau lėšų ir pastangų prireiks norint neatsilikti). Kai kurie pramonės sektoriai nevisiškai pasirengę pasinaudoti ES struktūrinių fondų lėšomis. Dėl to gali nebūti laiku sukurtos palankios investicijoms sąlygos. Uždarius Ignalinos atominę elektrinę, gali pabrangti elektros energija.

Threats

45. The biggest potential threat to industrial development would be failure to perceive, at national level, the significance of science, knowledge and innovation (the slower is the development of an effective national innovation system, the more funds and efforts will be necessary not to fall behind). Some industry sectors are unprepared to take advantage of the EU Structural Funds. This prevents timely establishment of investment-friendly conditions. The decommissioning of the Ignalina Nuclear Power Plant may raise the electricity prices.

Energetika

Energy

Stiprybės

46. Gera esama (iki Ignalinos atominės elektrinės uždarymo) pirminės energijos balanso struktūra, kurią sudaro atominė energija, nafta ir naftos produktai, gamtinės dujos, vis plačiau naudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos ištekliai, galimybė daugelyje energetikos įmonių naudoti įvairių rūšių kurą. Gerai išplėtoti energetikos pajėgumai: elektrinės, naftos perdirbimo gamykla, naftos ir jos produktų importo ir eksporto terminalai, gamtinių dujų tiekimo sistema, centralizuoto šilumos tiekimo sistemos ir kt. Sukaupta biodegalų gamybos patirtis, sukurti jų gamybos pajėgumai ir numatoma plėtra leis įvykdyti ES reikalavimus 2010 metais šalies degalų rinkoje apie 5,75 procento transportui naudojamų naftos produktų pakeisti biodegalais. Restruktūrizuotas elektros energetikos ūkis ir pasirengta integruotis į bendrą Baltijos elektros rinką. Visose energetikos sektoriaus grandyse dirba aukštos kvalifikacijos specialistai. Sukurta jų rengimo ir tobulinimo sistema iki šiol tenkino šalies poreikius, o Lietuvos universitetai ir mokslo įstaigos pajėgūs parengti kvalifikuotus specialistus. Įgyvendintas Estijos–Suomijos elektros energijos tinklų sujungimo projektas „Estlink“, pradėta prekyba elektros energija naujuoju 350 MW elektros energijos perdavimo galios kabeliu. Pagal šį projektą Baltijos elektros energetikos sistema pradėta jungti su

Strengths

46. Currently (before the decommissioning of the Ignalina Nuclear Power Plant), there is an adequate balance structure of primary energy which consists of nuclear energy, oil and petroleum products and natural gas; the use of local and renewable energy resources is expanding and many energy companies are capable of using different types of fuel. Energy facilities, such as power plants, the oil refinery, import and export terminals for oil and petroleum products, natural gas supply system, central heating system etc., are well-developed. The experience accumulated in producing biofuel the production capacities created as well as their planned development will make it possible to fulfill the EU requirements for national fuel markets to replace 5.75 percent of petroleum products used in transport with biofuels by the year 2010. The electricity sector has been restructured and preparations for integration into the single Baltic electricity market have been made. All levels of the energy sector boast highly-qualified personnel. The existing system for staff training and development has satisfied the national needs so far. Lithuanian universities as well as scientific institutions are capable of preparing qualified specialists. The project "Estlink", connecting Estonian and Finish energy networks, has been completed, and trade in electricity over the new 350 MW power transmission cable has commenced. This project represents

Skandinavijos elektros energetikos sistema, sudaryta galimybė dalyvauti Skandinavijos valstybių elektros rinkoje, patikimiau apsirūpinama elektros energija, taigi sumažėjo priklausomybė nuo Rusijos.

Silpnybės

47. Lietuvos elektros ir dujų tinklai neturi jokių tiesioginių ryšių su Vakarų Europos energetikos sistemomis. Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumas ir elektros energijos importo galimybės priklauso nuo Rusijos valstybinės energetikos bendrovės. Negalimas alternatyvus gamtinių dujų tiekimas, išlieka priklausomybė nuo vienintelio gamtinių dujų tiekėjo (po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo dujų poreikis padidės iki 75 procentų). Labai pabrangusios gamtinės dujos. Daugelis elektrinių, elektros tinklų, transformatorių pastočių ir vamzdynų fiziškai ir morališkai susidėvėję. Pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu labai sumažėjus šilumos poreikiams, daugelis centralizuoto šilumos tiekimo sistemų veikia neoptimaliomis sąlygomis, taigi naudojamos neefektyviai. Šilumos tiekimo tinklai daug kur pasenę, pažeisti korozijos, tačiau atnaujinami per lėtai, todėl centralizuoto šilumos tiekimo sistemose didelė avarijų tikimybė. Iki 1990 metų pastatytų gyvenamųjų namų ir kitų pastatų centrinio šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemos susidėvėjusios ir nepritaikytos racionaliai naudoti energiją. Dauguma vartotojų negali savarankiškai reguliuoti suvartojamos šilumos kiekio, sumažinti neracionalių jos sąnaudų.

the start in connecting the Baltic electricity system with the Scandinavian one. It provides an opportunity to participate in the Scandinavian power market and increases the reliability of electricity supplies thus reducing dependence on Russia.

Weaknesses

47. Lithuanian power and gas networks do not have direct connection to the Western European energy systems. The reliability of the Lithuanian power system as well as the possibilities of importing electricity depends on a Russian state energy company. As there are no natural gas supply alternatives, the country remains dependent on the single natural gas supplier (demand for gas is due to increase up to 75 percent following the closure of Ignalina Nuclear Power Plant). Natural gas prices have rocketed. A large number of power plans, power networks, transformer substations and pipelines are worn out and outdated. As demand for heating has substantially decreased during the transition into market economy, many central heating systems are not operating under the optimal conditions, thus are used inefficiently. Many heat supply networks are outdated and damaged by corrosion. However, their renewal is too slow and therefore central heating systems are under serious threat of accidents. Central heating and hot water supply systems for residential houses and other buildings constructed before 1990 are worn out and therefore not suitable for rational energy consumption. Many consumers are unable to independently regulate heat consumption and to reduce irrational heating costs.

Galimybės

48. Efektyviau vartojant energiją, lėčiau didės energijos poreikis, mažės importuojamo kuro, bus lengviau spręsti aplinkosaugos problemas. Esami šalies magistraliniai dujotiekiai leidžia ateityje padidinti gamtinių dujų tiekimą Lietuvos vartotojams. Brangstant importuojamam organiniam kurui, turimi, tačiau iki šiol dar per mažai naudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos ištekliai (energetiniai želdiniai, šiaudai, durpės, biodujos, komunalinės, miško kirtimo ir kitos degiosios atliekos ir žaliavos biodegalams gaminti, vėjo, vandens, žemės gelmių energija) gali būti pradėti naudoti plačiau, sumažės priklausomybė nuo kuro importo, sušvelnės neigiami organinio kuro kainų didėjimo padariniai. Energetikos sektoriaus restruktūrizavimas paspartins bendros Baltijos valstybių energijos rinkos kūrimą. Modernizavus esamas centralizuoto šilumos tiekimo sistemas, galima gerokai išplėsti šilumos ir elektros gamybą kogeneracinėse elektrinėse, o kartu daug efektyviau naudoti pirminės energijos išteklius, sumažinti aplinkos taršą. Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimas su Lenkijos ir Švedijos elektros energetikos sistemomis padidins energijos tiekimo patikimumą ir leis integruotis į Vakarų Europos elektros rinką. Lietuvoje įrengus požeminę gamtinių dujų saugyklą ir pastačius suskystintų gamtinių dujų importo terminalą, gamtinės dujos būtų tiekiamos patikimiau.

Grėsmės

49. Lietuvos, neturinčios užtektinai savų pirminės energijos išteklių, ekonomika priklauso nuo šių išteklių importo (dujos iš vienintelio tiekėjo) ir yra pažeidžiama, ypač tada, jeigu sutriktų jų tiekimas ar imtų sparčiai didėti kainos. Ignalinos atominės elektrinės uždarymas ir jos reaktorių išmontavimas nespėjus įrengti būtinų konkurencingų elektros energijos generavimo šaltinių ir įgyvendinti energijos tiekimo tinklo patikimumo priemonių, ypač nepastačius tarpsisteminių jungčių su Lenkija ir Švedija, gali kelti didelę grėsmę stabiliai aprūpinti elektros energija, o padidėjusios energijos kainos gali tapti sunkiai pakeliama našta vartotojams ir šalies ekonomikai. Investicijų, reikalingų elektros perdavimo tinklui atnaujinti, stoka gali kelti didelių sisteminių avarijų grėsmę. Dėl per lėto centralizuoto šilumos tiekimo sistemų modernizavimo vis daugiau vartotojų galėtų nuo jų atsijungti, tai sukeltų didelių aplinkosaugos, ekonominių ir socialinių problemų. Į požeminės gamtinių dujų saugyklos ir suskystintų gamtinių dujų importo terminalo įrengimą reikia didelių investicijų.

Opportunities

48. More efficient consumption of energy will slow down increase in energy demand, reduce fuel imports and facilitate dealing with environmental issues. The country's existing main gas pipelines are sufficient to increase natural gas supply to Lithuanian consumers in the future. In view of the increasingly expensive fossil fuels, the existing, yet untapped local and renewable energy resources (energy plantations, straw, peat, biogas, municipal, logging and other combustible waste as well as raw materials for biofuel production, also wind, water and geothermal energy) may be subject to wider applications. Dependence on fuel imports will decrease, and of the resulting rise in fossil fuel prices will be less painful. Restructuring of the energy sector will accelerate establishment of the single Baltic States' energy market. If existing central heating systems are modernized, heat and power production at cogeneration power plants can be expanded significantly in this way using primary energy resources much more effectively and reducing environmental pollution. Connection of the Lithuanian electricity system to the Polish and Swedish ones will increase reliability of energy supply and enable integration into the Western European markets. Building an underground natural gas storage as well as a liquefied natural gas import terminal would enhance reliability of natural gas supply in Lithuania.

Threats

49. The economy of Lithuania does not have sufficient primary energy resources of its own and depends on the import of these resources (from a single supplier in the case of gas). It is therefore vulnerable, especially when gas supply is interrupted or gas prices start mounting rapidly. Decommissioning of the Ignalina Nuclear Power Plant and dismantling of its units without first having set up the required competitive power generation sources and implemented the energy supply network reliability instruments, especially without intersystem connections to Poland and Sweden, may pose a serious threat to stable electric energy supplies. Furthermore, price increases may become a heavy burden on the consumers and the country's economy. The shortage of investments necessary to upgrade the transmission network may create a risk of major systemic accidents. More and more consumers may leave the central heat supply systems if their upgrading is overextended. This could cause serious environmental, economic and social problems. Setting up an underground natural gas storage as well as a liquefied natural gas import terminal will require substantial investments.

Žemės ūkis

Stiprybės

50. Nors augalininkystės produkcijos gamyba pastaraisiais metais didėjo, paskutinį dešimtmetį pesticidų naudota mažiau. Labai pagerėjo naudojamų pesticidų kokybė. Mineralinių trąšų taip pat naudojama kur kas mažiau (azoto, fosforo ir kalio veikliosios medžiagos – daug mažiau negu kitose ES valstybėse narėse). Dėl subalansuoto tręšimo daug mažiau išplaunama mineralinių trąšų, visų pirma azoto junginių, į gruntinius vandenis ir paviršinius vandens telkinius, taip pat labai sumažėjo jų eutrofikacija. Kadangi mažiau naudojama mineralinių trąšų ir pesticidų, pagerėjo žemės ūkio produkcijos kokybė. Plečiasi ekologinės gamybos plotai. Dauguma stambių gyvulininkystės kompleksų įdiegė šiuolaikiškas technologijas, dėl to labai sumažėjo neigiamas poveikis aplinkai, pirmiausia paviršinių ir gruntinių vandenų tarša. Lietuvos Respublikos Vyriausybė remia ekologinių ūkių plėtrą, ir jų nuolat daugėja. Parengti teisės aktai, reglamentuojantys aplinkos monitoringą stambių gyvulininkystės kompleksų teritorijose, tai leidžia kontroliuoti jų poveikį paviršinio ir požeminio vandens telkiniams.

Agriculture

Strengths

50. Despite the growth in crop production over the recent years, the use of pesticides over the last decade has declined. Meanwhile, the quality of pesticides has significantly improved. The use of mineral fertilisers has also decreased (Lithuania uses much less of the active substances of nitrogen, phosphorus and potassium compared to many other EU Member States). Balanced fertilization has reduced the leaching of mineral fertilizers, first of all nitrogen compounds, into groundwater and surface waters as well as their eutrophication. Smaller amounts of mineral fertilizers and pesticides have resulted in higher quality of agricultural products. Organic farming areas have been expanding. The majority of large animal husbandry complexes are equipped with modern technologies, leading to smaller environmental impacts, especially as regards surface water and groundwater pollution. The Government of the Republic of Lithuania supports the development of organic farming, and the number of organic farms is on the rise. Legislation on environmental monitoring in the areas of major animal husbandry complexes is in place. It enables controlingf their impact on surface water as well as groundwater bodies.

Silpnybės

51. Dėl pernelyg intensyvios melioracijos sunaikinta daug natūralios augalijos plotų, sodybų želdinių, suintensyvėjo dirvožemio erozija, padaryta didžiulė žala Lietuvos kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei. Dėl intensyvaus mineralinių trąšų naudojimo tuo laikotarpiu labai padidėjo pasklidusi žemės ūkio tarša, todėl dauguma paviršinių vandens telkinių ir nemažai gruntinių vandenų stipriai eutrofikuota. Ekologinio ūkininkavimo plėtra kai kuriuose sektoriuose per lėta, dar nedaug sertifikuotų ekologinės gyvulininkystės ūkių ir perdirbimo įmonių. Produkcija nepakankamai pritaikyta rinkai, dėl to sunku formuoti prekybos ekologiškais produktais rinkodaros sistemą. Dėl kiaulių kompleksų plėtros pastaruoju metu didėja su tuo susijusi aplinkos tarša, neigiamas poveikis žmonėms.

Weaknesses

51. Overly intensive land reclamation has destroyed many natural plant areas and farm plantations, accelerated soil erosion and caused serious damage to the Lithuanian landscape and biological diversity. Intensive use of mineral fertilizers over the aforementioned period has led to a major increase in agricultural non-point source pollution. Therefore, most surface water bodies and a number of groundwater bodies have been seriously damaged by eutrophication. The development of organic farming has been sluggish in certain sectors, and certified organic animal farms as well as processing enterprises are few. The production still fails to meet the market needs, which obstructs the formation of a marketing system for trade in organic products. The expansion of pig farm complexes in the recent period has resulted in higher pollution of the environment and negative consequences for the residents.

Galimybės

52. Pasaulyje reikės vis daugiau maisto produktų, taip pat ir natūralių sveikų produktų, taigi plėsis jų rinka ir realizavimo galimybės. Mažiau aplinkai kenksmingą ūkininkavimą diegiant ne tik ekologiniuose, bet ir tradiciniuose Lietuvos ūkiuose, naudojant mažiau mineralinių trąšų ir augalų apsaugos cheminių priemonių, mažiau azoto turinčius pašarus, bus mažiau teršiama aplinka ir auginami natūralesni maisto produktai. Ekologiškai užauginti žemės ūkio ir maisto produktai galės sėkmingai konkuruoti ES ir kitų valstybių rinkose. Plėtojant ne tik tradicinę, bet ir rentabilesnę (sodininkystė, daržininkystė, uogininkystė, gėlininkystė), energijos išteklių poreikį tenkinančią augalininkystę, techninių ir vaistinių kultūrų auginimą, netradicinius kaimo verslus, padidės mažesnių ūkių konkurencingumas, bus užtikrinamas palankesnis ekonominis, socialinis ir kultūrinis kaimo vystymasis. Pradėjusių veikti ES paramos žemės ūkiui fondų lėšomis plečiamas ekologinis ūkininkavimas.

Opportunities

52. The worldwide demand for food products will constantly grow and so will the demand for natural healthy products, which promises them a larger market share and better sales opportunities. Introduction of environment-friendly farming in not only in organic farms but rather in the traditional Lithuanian farms , coupled with the reduced consumption of mineral fertilizers and chemicals to protect plants, will reduce environmental pollution and shift farming towards more natural food products. Organic agricultural and food products will be in a position to compete in the markets of the European Union and other countries. In addition to traditional crop production, development of a more profitable crop production (such as gardening, vegetable and berry growing, floriculture), crop production that satisfies the need for energy resources, cultivation of technical and herbal crops, and non-traditional rural business will increase the competitiveness of small farms and ensure a more favourable economic, social and cultural development of rural areas. Organic farming is being expanded with the help of funding provided by the newly established EU agriculture support funds.

Grėsmės

53. Nesukūrus reikiamų ekonominių ir teisinių ekologinių ūkių plėtros mechanizmų ir ekologiškų produktų realizavimo infrastruktūros, ekologinių ūkių plėtra sulėtės. Stambinant dirbamos žemės plotus, sutelkiant gyvulius ir paukščius stambiose fermose ir kompleksuose, kyla grėsmė, kad nebus laikomasi visų ES keliamų augalininkystės, gyvulių ir paukščių laikymo, mėšlo tvarkymo reikalavimų. Pasaulyje išaugus maisto produktų poreikiui, padidės maisto produktų gamybos ir ūkininkavimo veiklos intensyvumas, kuris gali lemti didesnį pesticidų

Threats

53. Absence of the required economic and legal organic farming development mechanisms as well as of an organic sales infrastructure may slow down the development of organic farming. Amalgamation of arable land plots as well as concentration of animals and birds at large farms and complexes create a threat of failure to comply with all the EU requirements for crop production, animal and bird keeping and manure handling. The rise in the demand for food products in the world will increase food production and farming intensity, which may precondition an increase in the use of

ir mineralinių trąšų naudojimą. Išaugusi maisto produktų paklausa didins užsienio investuotojų plėtrą – daugės stambių gyvulių ir paukščių auginimo kompleksų, iškils neigiamo žemės ūkio poveikio aplinkai grėsmė.

pesticides and mineral fertilizers. The growing demand for food products will add to the development of foreign investments: the number of big animal and bird farming complexes will increase, creating a threat of negative environmental impact on agriculture.

Būstas

Stiprybės

54. Lietuvoje 2007 metais buvo apie 814 tūkst. būstų daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose ir apie 463 tūkst. būstų vienbučiuose ir dvibučiuose namuose (privačiuose namuose). Būsto infrastruktūra išvystyta gana gerai. 74 procentai visų gyventojų būstų prijungta prie geriamojo vandens tiekimo ir 63 procentai – prie nuotekų tvarkymo infrastruktūros, apie 73 procentai būstų prijungta prie centralizuoto šilumos tiekimo. Daugumos miestų ir miestelių buitinės atliekos surenkamos centralizuotai, kaimo tipo gyvenvietėse diegiama konteinerinė atliekų tvarkymo sistema. Gyventojai būstus privatizavo už investicinius čekius. Šiuo metu apie 97 procentai būstų privačios nuosavybės teise priklauso juose gyvenantiems asmenims. Socialinio būsto fondas 2007 metų pabaigoje siekė apie 27 717 būstų. Tai sudaro 2,9 procento viso šalies būsto fondo. 2004 metais patvirtinta Lietuvos būsto strategija, nuo 2004 metų įgyvendinama Socialinio būsto plėtros programa, nuo 2005 metų – ir Daugiabučių namų modernizavimo programa. Socialinio

Housing

Strengths

54. In 2007, Lithuania's residents lived in 814 000 dwellings in multi-apartment buildings, and 463 000 dwellings in single-apartment or two-apartment houses. The housing infrastructure is developed quite well. 74 percent of all the residents have access to drinking water supply, 63 percent enjoy access to the wastewater management infrastructure, and 73 percent of dwellings are connected to the central heating supply. In the majority of cities and towns, municipal waste is collected in a centralized manner, and the container waste management system is being introduced in rural residential areas. In order to privatize their dwellings, the residents paid for them in investment vouchers. Today, approximately 95% of all the dwellings are under the private ownership of people living there. At the end of 2007, the stock of social housing totalled 27 717 dwellings. This accounts for 2.9 percent of all the dwellings in the country. The Lithuanian Housing Strategy was approved in 2004. The Programme for the Development of Social Housing has been implemented since 2004 and the Programme for Multi-apartment Building Modernization – sin-

būsto fondas 2004–2007 metais padidėjo daugiau nei 2 200 butų. Panaudojus juos ir kitus ištuštėjusius savivaldybėms priklausančius būstus, socialiniu būstu aprūpinta daugiau nei 4 200 šeimų ir vienišų asmenų. Sukurtas ir įgyvendinamas valstybės paramos daugiabučiams namams modernizuoti teikimo mechanizmas. Su valstybės parama 2005–2007 metais modernizuoti 228 daugiabučiai namai.

Silpnybės

55. Daugumos daugiabučių namų ir nemažos dalies individualių namų sienų ir langų šiluminė varža labai maža, todėl būstui šildyti naudojama daug energijos (per dieną vidutiniškai apie 200 kJ vienam laipsniui 1 kv. metrui): 2–2,5 karto daugiau, negu daugumoje ES šiaurės valstybių. Centralizuoto šildymo infrastruktūra pasenusi ir energetiniu požiūriu neefektyvi, ypač dideli energijos nuostoliai skirstomuosiuose tinkluose, todėl butų šildymo sąnaudos labai didelės – apie 10 procentų vidutinių šeimos pajamų. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra neatitinka poreikių, neekonomiška arba susidėvėjusi. Komunalinių atliekų surinkimo paslaugos dažnai neatitinka vartotojų poreikių. Būstams prižiūrėti gyventojai skiria labai mažai lėšų, daug kur labai prasta bendro naudojimo objektų būklė, daugiabučių namų bendrijos kuriamos labai iš lėto, daugumos daugiabučių namų būklė blogėja.

Galimybės

56. Lietuvai integruojantis į ES, priimami teisės aktai, liberalizuojantys būsto infrastruktūros valdymą, didinantys atsakomybę, griežtinantys atskaitomybę. Vandens tiekimo ir buitinių atliekų tvarkymo plėtrai ES teikia didelę paramą. Tai spartina atsiperkančiųjų būsto infrastruktūros objektų kūrimą. ES taip pat skiria subsidijas CO_2 išmetimo į aplinką mažinimo programoms finansuoti, tarp jų daugiabučiams namams atnaujinti ir socialiniam būstui plėtoti probleminėse teritorijose. Tai leistų paspartinti energijos taupymo būste priemonių įgyvendinimą, skatinti pastatų atnaujinimą, šilumos tiekimo infrastruktūros modernizavimą ir socialinio būsto plėtrą. ES struktūrinių fondų ir valstybės parama leis sparčiau spręsti opiausias namų ūkio problemas. Patobulinus gyvenamųjų namų bendrijų steigimo, gyvenamųjų pastatų priežiūros teisinę bazę, įgyvendinant Daugiabučių namų modernizavimo programą, atnaujinant ir modernizuojant būstus bei didinant jų energinį naudingumą, turėtų mažėti energijos sąnaudos būstui šildyti, pagerėti jų valdymas ir priežiūra.

ce 2005. Another 2 200 apartments were added to the social housing stock in 2004-2007. With the help of these as well as other vacant apartments owned by municipal authorities, social housing was provided to over 4 200 families and single persons. A mechanism of providing state assistance for the modernization of multi-apartment buildings has been created and is being implemented. 228 modernized multi-apartment buildings benefited from State assistance in 2005-2007.

Weaknesses

55. Thermal resistance of the windows and walls of the majority multi-apartment buildings and a number of private houses is very low. Therefore, heating of dwellings requires huge amounts of energy (the daily average is 200 kJ per 1°C, 1 sq m): 2-2.5 times above the respective indicator in most northern EU states. The central heating infrastructure is outdated and inefficient in terms of energy. Energy losses are especially big in distribution networks, which boost apartment heating costs to roughly 10 percent of the average family income. The infrastructure for drinking water supply and wastewater treatment fails to meet the standards because it is uneconomical or worn out. Municipal waste collection services often fail to meet the demands of consumers. Residents are reluctant to spend money on the maintenance of their dwellings. Thus, in some places the state of premises is very poor, the establishment of apartment building communities is very slow, and the condition of apartment buildings is deteriorating.

Opportunities

56. Lithuania's integration into the EU has resulted in the adoption of legal acts liberizing household infrastructure management and increasing liability and accountability. The EU provides substantial support to the development of water supply and municipal waste management. This, in turn, stimulates the development of the housing infrastructure objects with payback. The EU also subsidizes programmes aimed to reduce CO2 releases into the environment, including multi-apartment building renovation and social housing development in problematic territories. This would speed up the implementation of the measures aimed at energy savings at home, stimulate housing renovation, heat supply infrastructure upgrading as well as social housing development. The EU structural funds and the State assistance will help find solutions to the major problems faced by households faster. Improvement of the legal framework on the establishment of apartment building communities as well as apartment building maintenance, implementation of the Programme for Multi-apartment Building Modernization, housing renovation and modernization and increasing their energy performance should reduce the energy costs for heating and improve housing administration and maintenance.

Grėsmės

57. Jeigu nebus skirta pakankamai Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų Daugiabučių namų modernizavimo programai įgyvendinti, sulėtės energijos sąnaudų senos statybos daugiabučiuose namuose mažinimo procesas. Jeigu didės energijos kainos ir nesumažės jos vartojimas gyvenamosiose patalpose, mažiau pasiturintiems gyventojams gali būti sunku apmokėti sąskaitas už ją, taigi padidėtų jų įsiskolinimas energijos tiekėjams, o tai gali turėti neigiamų socialinių padarinių.

Threats

57. Unless sufficient allocations in the Budget of the Republic of Lithuania are made available for the implementation of the Programme for Multi-apartment Building Modernization, the process of reducing energy costs in the old multi-apartment buildings will slow down. If the energy costs keep rising, while its consumption in dwellings does not decrease, residents with low incomes may find it difficult to pay energy bills and their indebtedness to energy suppliers will increase with possible negative social consequences.

Turizmas

Stiprybės

58. Sparčiai didėja turistų srautai ir pajamos iš atvykstamojo turizmo. Turizmo sukurto BVP didėjimas daro mažesnį nei kitų ūkio šakų neigiamą poveikį aplinkai. Patraukli sritis investicijoms ir nuolat auganti aktyvaus poilsio ir sveikatingumo paslaugų paklausa. Palanki geografinė padėtis – arti didelės užsienio turizmo rinkos. Didelis gamtos ir kultūros potencialas, mažai urbanizuotas kaimo kraštovaizdis. Patrauklios turizmo paslaugų kainos ir gera kokybė, svetingumas. Sparčiai auganti apgyvendinimo paslaugų ir laisvalaikio pramogų pasiūla. Gausūs etniniai ryšiai su užsienio valstybėmis. Sukurta turizmo teisinio reguliavimo ir planavimo sistema.

Tourism

Strengths

58. Tourist flows as well as revenues from incoming tourism are rapidly growing. Tourism-invoked GDP growth produces smaller negative environmental impact compared to other economy branches. It is an area attractive for investment and there is a constantly growing demand for active recreation and health improvement services. A favourable geographical position thanks to proximity to major foreign tourism markets. A huge natural and cultural potential as well as a rural landscape that has escaped major urbanization. Attractive tourism service prices and good quality as well as hospitality. A rapidly growing demand for accommodation services and recreational entertainment. Close ethic ties to foreign countries. A system of tourism legal regulation and planning is in place.

Silpnybės

59. Trumpas turistinis sezonas, lėtai kuriama infrastruktūra sezoniškumo poveikiui mažinti. Nepakankamas kultūros paveldo ir gamtinių teritorijų (tarp jų – saugomų) pritaikymas lankyti. Dideli neorganizuotų turistų (poilsiautojų) srautai rekreacinėse vietovėse. Per maža laisvalaikio veiklos įvairovė ir jos diversifikavimas pagal turistų pajamų lygį. Silpnoka turizmo informacijos sklaida ir rinkodara. Neišplėtota sveikatingumo paslaugų pasiūla ir aktyvaus poilsio (vandens turizmo, dviračių turizmo) viešoji infrastruktūra. Per mažai išplėtotas turistinės klasės apgyvendinimo paslaugų sektorius. Kvalifikuotų darbuotojų stygius ir mažas turizmo sektoriaus vidutinis darbo užmokestis. Didelė turizmo paslaugų koncentracija didžiuosiuose miestuose ir periferinių vietovių atsilikimas. Planavimo netolygumai. Per menkai turizmui naudojamos kurortų ir kurortinių teritorijų, rekreacinių vietovių galimybės. Neišplėtota sveikatingumo paslaugų pasiūla ir aktyvaus poilsio infrastruktūra.

Weaknesses

59. Short tourism season and slow development of the infrastructure necessary to overcome the effect of seasonality. Insufficient adaptation of the cultural heritage and natural territories (including protected areas) for tourism. Large flows of unorganized tourists (holiday-makers) at recreational locations. Insufficient variety of recreational activities and their diversification according to the level of the incomes of tourists. Rather weak information dissemination and marketing. Underdeveloped supply of health improvement services and public infrastructure of active recreation (water and bicycle tourism). Underdeveloped sector of tourist-class accommodation services. Shortage of qualified staff and low average wages in the tourism sector. Large concentration of tourism services in major cities, and backwardness of the provinces. Planning inconsistencies. The potential of resorts and resort territories as well as recreational locations are not fully taken advantage of for the purposes of tourism. Underdeveloped supply of wellness services and active recreation infrastructure.

Galimybės

60. Turizmo sektoriaus plėtros galimybes sudaro: palankių šalies geopolitinių ypatumų racionalus naudojimas, plėtojami Lietuvos tarptautiniai ryšiai, mokslo, kultūros ir ekonomikos bendradarbiavimas, didėjantys turistų srautai ir pajamos iš atvykstamojo turizmo, naujų patrauklių aktyvaus poilsio ir kultūrinio turizmo maršrutų sistemos sukūrimas šalies regionuose, prioritetinis turizmo plėtros skatinimas regionuose, nepalankiose ūkininkauti ir gausių rekreacinių išteklių vietovėse, efektyvus ES struktūrinių fondų ir kitų tarptautinių programų paramos naudojimas, didėjančios gyventojų pajamos, aktyvaus poilsio ir sveikatingumo produktų paklausa.

Opportunities

60. Development opportunities of the tourism sector consist of: rational use of the country's geopolitical advantages, expansion of Lithuania's international relations, cooperation in the areas of science, culture and economy, rising tourist flows as well as revenues from incoming tourism, establishment of a new attractive route system for active recreation and cultural tourism in the country's regions, priority promotion of tourism development in the regions as well as areas unsuitable for farming and rich in recreational resources, effective use of EU Structural Funds and other international assistance instruments, growing personal incomes as well as demand for active recreation and health improvement products.

Grėsmės

61. Lietuvos regionų ekonominių ir socialinių skirtumų didėjimas, gyventojų perkamosios galios mažėjimas, per menkas turizmo plėtros finansavimas, rekreacinių išteklių ir kultūros paveldo vertybių kokybės prastėjimas ir naudojimo galimybių mažėjimas, nesugebėjimas sukurti patrauklų Lietuvos turizmo įvaizdį, nepagerėjęs šalies pasiekiamumas, didėjanti turizmo specialistų migracija į kitas ES valstybes, nesugebėjimas laiku reaguoti į darnaus vystymosi principų ir teisinės bazės taikymo trūkumus, neadekvačių ribojimų taikymo pasekmės.

Threats

61. Widening economic and social gaps between Lithuania's regions, decreasing residents' purchasing power, inadequate funding of tourism development, declining quality of recreational resources and cultural heritage, and fewer opportunities to use them, inability to create an attractive image of tourism in Lithuania, no progress in improving the country's accessibility, growing migration of tourism experts to other EU states, inability to react in time to the shortcomings of the application of the sustainable development principles and legal framework, and consequences of imposing inadequate restrictions.

Socialinis vystymasis

Užimtumas

Stiprybės

62. Lietuvoje sukurta nuosekli užimtumo politikos įgyvendinimo sistema, kurios tikslas – visiškas užimtumas, darbo kokybės ir našumo gerinimas, socialinė ir teritorinė sanglauda. Kvalifikuotas administravimas ir šiuolaikiški finansavimo principai leidžia pritraukti į darbo rinką ir joje išlaikyti kuo daugiau žmonių, skatinti jų požiūrį į darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį ciklą. Gana išsilavinusi darbo jėga psichologiškai prisitaikė prie rinkos ekonomikos reikalavimų. Įgyvendinamos užimtumo politikos priemonės, skirtos darbo rinkai modernizuoti, užimtumo didėjimui ir investicijoms į žmogiškąjį kapitalą skatinti.

Silpnybės

63. Nepakankamas gyventojų ekonominis aktyvumas ir užimtumas. Dėl gana nelanksčios darbo rinkos pernelyg sunkiai prisitaikoma prie struktūrinių pokyčių, darbo rinka segmentuota. Vis dar didelis nelegalaus darbo mastas. Darbas dar finansiškai nepatrauklus. Nepakankamas jaunimo verslumas. Ypač jautrus ekonominių sąlygų pokyčiams jaunimo nedarbas. Per mažai naudojamasi mokymosi visą gyvenimą galimybėmis, nėra veiksmingos darbuotojų perkvalifikavimo sistemos. Trūksta patrauklių, įvairias paslaugas teikiančių mokymosi visą gyvenimą institucijų suaugusiesiems. Švietimo sistema sunkiai prisitaiko prie kintančios rinkos.

Galimybės

64. Darbo rinkos lankstumo ir užimtumo saugumo pusiausvyros siekimas, kaip atsakas į ūkio struktūrinius pokyčius, leis tinkamiau ir greičiau spręsti užimtumo didinimo problemas. Modernių technologijų diegimas, drauge mokymosi visą gyvenimą sistemos tobulinimas atvers didesnes galimybes naudoti kvalifikuotą darbo jėgą, didinti darbo našumą ir užmokestį, mažinti darbo jėgos emigraciją. Geresnis darbuotojų ir įmonių gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, naujų lanksčių darbo organizavimo formų plėtra, darbo saugos ir sveikatos stiprinimas gerins darbo kokybę, šalins kliūtis jaunimui įsidarbinti, didins tėvų galimybes lanksčiai derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus. Investicijos į energijos naudojimo efektyvumo didinimą, atsinaujinančių energijos išteklių gamybą ir naudojimą, teršalų, įskaitant šiltnamio efektą sukeliančias dujas, išmetimą į aplinką mažinančias technologijas didintų „žaliųjų“ darbo vietų skaičių, prisidėtų prie aplinkos kokybės gerinimo ir ekonomikos skatinimo.

Social development

Employment

Strengths

62. Lithuania has a consistent system for the implementation of the employment promotion policy, which aims at full employment, improvement of work quality and productiveness, as well as social and territorial cohesion. Qualified administration and modern financing principles help attracting to and preserving in the labour market larger numbers of people and promoting their attitudes to work as a life-long cycle. Educated workforce has psychologically adapted to the requirements of market economy. Employment policy measures aimed to modernize the labour market, to expand employment and to promote investment in the human capital are being implemented.

Weaknesses

63. Insufficient economic activity and employment of the population. Rather inflexible labour market is the reason for difficulties in adaptation to structural changes as well as for labour market segmentation. Illegal employment is still widespread. Employment remains financially unattractive. Young people lack entrepreneurship. Youth unemployment is especially vulnerable to changes in the economic conditions. Life-long learning opportunities are not sufficiently utilized, and an effective employee requalification system is missing. There is a shortage of attractive life-long learning institutions providing various services for adults. The education system is struggling to adapt to the changing market.

Opportunities

64. Pursuance of a balance between labour market flexibility and employment security, as a response to structural changes in economy, will enable better and faster solutions to employment promotion issues. Introduction of modern technologies coupled with the enhancement of the life-long learning system will create better opportunities to use qualified labour force, increase productivity and pay, and reduce workforce emigration. An enhanced ability of employees and businesses to adapt to changes, development of flexible work organization forms, and reinforcement of occupational safety and health will eliminate obstacles to youth employment and improve parents' ability to flexibly combine work and family obligations. Investment in raising energy consumption efficiency, production and consumption of renewable energy resources as well as in the technologies reducing pollutant emissions , including greenhouse gases, into the environment would create more "green" jobs, contribute to the improvement of environmental quality, and stimulate the economy.

Grėsmės

65. Integruoto požiūrio į darbo rinkos lankstumo ir užimtumo saugumo pusiausvyrą stoka gali kliudyti didėti užimtumui ir darbo jėgos ekonominiam aktyvumui. Nelanksti darbo rinka, restruktūrizuojant ūkį, veikiant globalizacijos procesams, gali kliudyti mažinti nedarbą, diegti inovacijas, modernias technologijas, mažinti aukštos kvalifikacijos darbo jėgos poreikį. Tolesnė darbo jėgos, ypač aukštos kvalifikacijos, emigracija gali stabdyti ekonomikos plėtrą. Dėl regionų plėtros netolygumo toliau didėjantys užimtumo ir nedarbo skirtumai gali labai išderinti darbo paklausą ir pasiūlą, didinti darbo jėgos kvalifikacijos ir darbo patrauklumo skirtumus.

Skurdas ir socialinė atskirtis

Stiprybės

66. Lietuva nuo 2000 metų įgyvendina skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką, kuri grindžiama kiekybiškai išreikštais tikslais, finansiškai pagrįstomis priemonėmis ir įgyvendinimo stebėsena. Tapusi ES nare, Lietuva aktyviai dalyvauja vykdant pagal atvirojo koordinavimo metodą ES lygmeniu koordinuojamą socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties formavimo ir įgyvendinimo politiką. Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politika – vienas iš pagrindinių prioritetų, lemiančių spartesnį socialinių problemų sprendimą. Plėtojamas tarpinstitucinis ir tarpžinybinis bendradarbiavimas priimant sprendimus, padidėjo vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmuo.

Silpnybės

67. Lietuvos socialinę būklę labai veikia esminiai ilgalaikiai demografiniai pokyčiai – gyventojų skaičiaus mažėjimas ir su tuo susijęs visuomenės senėjimas. Vis dar didelė skurdo rizika, ypač tam tikrų gyventojų grupių (asmenų, kurie vieni augina vaikus, daugiavaikių šeimų, darbo neturinčių asmenų), didelė pajamų nelygybė, dideli regioniniai gyvenimo lygio, gyvenimo kokybės, socialinės būklės skirtumai. Visuomenė sensta, didėja socialinės apsaugos išlaidos, esant nepalankiai ekonominei būklei, gali mažėti jau ir dabar gana mažos socialinės apsaugos išmokos. Tai riboja pensinio amžiaus žmonių ir kitų nedirbančių šalies gyventojų pajamų augimo galimybes ir didina jų skurdo riziką.

Galimybės

68. Makroekonominis stabilumas, didėjantis užimtumas, augančios realios pajamos sudaro palankias sąly-

Threats

65. The lack of an integrated approach to labour market flexibility and employment security may interfere with the efforts to increase employment and workforce economic activity. At the time of economy restructuring and globalization processes, an inflexible labour market may obstruct the attempts to reduce unemployment, introduce innovation and modern technologies, and deal with the demand for qualified workforce. Further emigration of the workforce, especially of highly qualified employees, may hinder economic development. The employment disparities, which are increasing due to the development inconsistencies of the regions, may cause a serious imbalance between the labour demand and supply and further increase the differences in workforce qualification and employment attractiveness.

Poverty and social exclusion

Strengths

66. Since 2000, Lithuania has pursued a policy of reducing poverty and social exclusion, which is based on quantitative targets, financially sound measures and implementation monitoring. Since the accession to the EU, Lithuania has been actively participating in the implementation, based on the open method of coordination, of a policy for building and implementing social security and social inclusion, which is coordinated at EU level. The policy of reducing poverty and social exclusion is one of the key priorities enabling faster solution of social problems. Inter-institutional and inter-departmental cooperation is being developed, and the role of communities and NGOs has increased.

Weaknesses

67. Lithuania's social situation has been strongly dependent on the essential long-term demographic changes, i.e. population decrease as well as the resulting population ageing. The high risk of poverty persists, especially as regards certain groups of the population (single parents, families with many children, unemployed persons), as well as huge income differences, large regional disparities in terms of living standards, quality of life and social status. The population is ageing, social security costs are on the rise, and, if the economic situation deteriorates, even the existing modest social security benefits may be reduced. All this restricts the possibilities of personal income growth for people of the retirement age and other non-working residents of the country, thus increasing their poverty risk.

Opportunities

68. Macroeconomic stability, growing employment and rising real incomes create favourable conditions to fight

gas kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi. Vykdoma aktyvi įtraukties politika, lemianti užimtumo ir socialinės politikos tarpusavio sąveiką. Vykdomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės padeda ekonomiškai neaktyviems, bet galintiems ir norintiems dirbti gyventojams pasirengti darbo rinkos pokyčiams ir iššūkiams, įgyti darbo rinkoje vertinamų kompetencijų ir aktyviai į ją įsilieti. Socialinės apsaugos sistema sudaro galimybę negalintiesiems dirbti arba laikinai neturintiesiems darbo užsitikrinti apsaugą nuo atskirties ir skurdo. Plečiama socialinių paslaugų infrastruktūra, didinamas paslaugų prieinamumas, kontroliuojama teikiamų paslaugų kokybė.

Grėsmės

69. Senėjanti visuomenė ir lėtėjantis ekonomikos augimas mažina galimybes finansuoti socialinės apsaugos sistemą. Ekonominis nestabilumas labiausiai blogina mažiausias pajamas turinčių gyventojų socialinę būklę. Neišspręsta didelės pajamų nelygybės ir pensijų sistemos ilgalaikio tvarumo problema.

Visuomenės sveikata

Stiprybės

70. Vis daugiau dėmesio skiriama moderniajai, socialinių partnerių bendradarbiavimu pagrįstai visuomenės sveikatai ir jos stiprinimui. Kuriama efektyvi visuomenės sveikatos priežiūros ir kontrolės sistema, skatinanti sveiką gyvenseną, sveikos aplinkos kūrimą ir išsaugojimą, užtikrinanti tinkamą sveikatos priežiūrą, pagrįstą tarptautine patirtimi ir moksliniais įrodymais. Gyventojai gauna daugiau informacijos apie sveikatos išsaugojimą ir ligų prevenciją, labiau domisi aplinkos poveikiu sveikatai ir sveika gyvensena.

Silpnybės

71. Per mažai investuojama į sveikatos politiką, visuomenės sveikatos specialistų kompetencijos didinimą ir infrastruktūros plėtrą, bendruomenių sveikatos stiprinimo pajėgumų didinimą, socialinių ir ekonominių veiksnių poveikio analizę. Per menkos pastangos sveikatos politikos tikslus įtraukti į ūkio strategijas, regioninę ir savivaldos politiką. Sveikatos, socialinės apsaugos, švietimo, teisėsaugos institucijos per mažai bendradarbiauja visuomenės sveikatos priežiūros klausimais. Nenustatyti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų visuomenės sveikatos priežiūrai finansuoti planavimo kriterijai. Stokojama sveikatinimo išteklių telkimo ir investicijų į sveikatą skatinimo mechanizmų. Neįteisinta ekonominė atsakomybė už ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai.

poverty and social exclusion. The pursued active policy of inclusion results in interaction between the employment and social policies. The implemented active labour market policy measures help residents that are economically inactive yet capable and willing to work, to prepare for labour market changes and challenges, to gain the competencies valuable on the labour market and to become its active participants. The social security system allows people who are unable to work or are temporarily unemployed to obtain security against exclusion and poverty. The infrastructure of social services is expanding, service accessibility is improving, and service quality controls are in place.

Threats

69. The ageing society as well as the stagnating economy has reduced the possibilities of financing the social security system. Economic instability has had the most painful social effects on the citizens with the lowest incomes. The problem of huge income disparities and long-term sustainability of the pension system remains unsolved.

Public Health

Strengths

70. More and more attention is devoted to modern public health and its strengthening based on cooperation among social partners. An effective system for public health care and control is being developed with an emphasis on healthy lifestyle and creation and preservation of a healthy environment, with the aim to ensure adequate health care based on international experience and scientific evidence. Residents receive more information on ways to maintain good health and to prevent diseases, and they show more concern with health effects on the environment, and healthy lifestyle.

Weaknesses

71. Investments in the health policy improving the competencies of public health specialists, developing infrastructure, building of the communities' health improvement capacities as well as analysing the impact of social and economic factors are insufficient. Stronger efforts are needed to include the health policy objectives in the economic strategies as well as in the regional and the self-government policies. There should be more cooperation among health, social security, education and law enforcement institutions when dealing with public health care issues. The criteria for planning the Lithuanian State budget allocations for public health care have not been established. There is a shortage of mechanisms promoting concentration of health improvement resources and health investments. Legal definition of economic liability for the negative effects of economic activities is necessary.

Galimybės

72. Formuoti ir įgyvendinti sveikatos politiką, atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos ir ES įgyvendinamų prioritetinių sričių (sveikatos, regioninės plėtros, socialinės politikos ir kt.) gaires. Plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą, susijusį su visuomenės sveikatos priežiūra, dalyvauti įgyvendinant tarptautines programas. Kurti pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūrą, visuomenės sveikatos biurus, taip sudaryti galimybes plėtoti sveikatos stiprinimo veiklą bendruomenėje.

Grėsmės

73. Plėtojamas medicininis visuomenės sveikatos priežiūros modelis, t. y. prie šios veiklos mažai prisideda kitos ministerijos ir savivaldos, mokslo institucijos, vyrauja ligų ir traumų gydymo, profilaktikos, o ne sveikatos stiprinimo ir sveikos gyvensenos skatinimo veikla. Didėja Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos plėtros socialiniai ir ekonominiai netolygumai. Senstanti šalies visuomenė, didėjanti jaunų darbingo amžiaus gyventojų emigracija didina krūvius ir sveikatos priežiūros sistemos išlaidas, gausėja privalomojo sveikatos draudimo sistemos finansinių problemų. Intensyvi gyventojų, pirmiausia jaunimo, migracija iš kaimiškųjų ir atokių regionų mažina galimybes juose plėtoti modernią visuomenės sveikatos priežiūrą. Nedarbas,

Opportunities

72. To formulate and implement the health policy in line with the recommendations of the World Health Organization and the EU implemented priority areas (health, regional development, social policy and other). To develop international cooperation in relation to public health care, and to participate in the implementation of international programmes. To create a primary healthcare infrastructure and public health offices, thus enabling the development of health improvement activities within the community.

Threats

73. The medical public health care model is being developed, i.e. the contribution of the ministries, local authorities and scientific institutions is insufficient. The focus is on disease and injury treatment and prevention, instead of health improvement and healthy lifestyle promotion activities. Social and economic inconsistencies in the development of the Lithuanian national health system are growing. The ageing society and the growing emigration of young working-age residents are increasing the burdens and the expenses of the health care system, while the compulsory health insurance system encounters numerous financial problems. Intensive migration of the population, primarily youth, from rural and remote areas has reduced the possibilities of developing modern public health care in

kitos ekonominės ir socialinės problemos mažina gimstamumą, gausėja savižudybių, prastėja gyventojų sveikata: didėja jų priklausomybė nuo alkoholio, tabako, narkotikų. Daugelį metų mažėjęs natūralus gyventojų prieaugis ir toliau neigiamas. Didelį susirūpinimą kelia su alkoholio vartojimu susiję sveikatos sutrikimai, ypač didelį nerimą kelia alkoholio poveikis vaikams. Neefektyvi reagavimo į visuomenės sveikatai gresiančius pavojus sistema.

Švietimas ir mokslas

Stiprybės

74. Plėtojamas intensyvus verslo ir mokslo dialogas: kuriami kompetencijos centrai ir tinklai, klasteriai (tarpusavyje susijusios ir viena kitą palaikančios įmonės), nacionalinės technologijų platformos, parengtos integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) plėtros vizijos. Skiriamas deramas dėmesys švietimui – valstybė nutarė didinti investicijas į mokslą, studijas ir inovacijas. Didelė dalis ES struktūrinių fondų paramos skiriama švietimo, mokslo, studijų ir inovacijų reikmėms. 2008 metais priimtos Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pataisos – nustatytos pelno mokesčio lengvatos įmonių investicijoms į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą. Tikimasi, kad šios lengvatos paskatins įmones investuoti į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, kurti didelės pridėtinės vertės naujas medžiagas ir technologijas. ES struktūrinių fondų paramos lėšomis parengta ir trijuose universitetuose įgyvendinama darnaus vystymosi magistratūros programa. Į bendrąjį ugdymą reglamentuojančias bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus priešmokykliniam, pradiniam ir pagrindiniam ugdymui, Pilietinio ugdymo bendrąją programą ir bendrojo išsilavinimo standartus VIII ir X klasėms, bendrąsias programas ir bendrojo išsilavinimo standartus XI–XII klasėms įtraukti ekologiniai, aplinkosauginiai ir socialiniai darnaus vystymosi klausimai, orientuojamasi į darnaus vystymosi kompetencijos ugdymą. Įgyvendinant Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi strategiją, parengta Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa. Gerėja aprūpinimas informacinėmis technologijomis ir gebėjimai jomis naudotis. Bendrojo lavinimo mokyklos, profesinės mokyklos, kolegijos ir universitetai aprūpinami kompiuteriais, prieiga prie interneto. Tarptautiniai projektai didina šalies specialistų patirtį.

Silpnybės

75. Silpni mokslo, verslo ir politikos ryšiai. Silpnas mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros (MTEP) ir ino-

those regions. Unemployment and other economic and social problems result in lower birth rates, more suicides and poorer health of the residents. They are becoming increasingly dependent on alcohol, tobacco and drugs. After many years of decline, the natural population growth indicator remains negative. A major concern is alcohol abuse-related health problems, particularly the menacing effects of alcohol on children. The system of responding to public health threats is ineffective.

Education and science

Strengths

74. A dialogue between business and science is being intensely developed: competence centres and networks, clusters (interconnected companies that support each other) and national technology platforms are being created; development visions of integrated centres (valleys) of science, studies and business have been devised. Adequate attention is devoted to education: the State has decided to increase investment in science, studies and innovation. A large share of EU Structural Funds goes to satisfy the needs of education, science, studies and innovation. In 2008, amendments to the Law of the Republic of Lithuania on Corporate income were passed establishing corporate tax advantages for companies investing in research and development. These advantages are expected to encourage businesses to invest in research and development, also to create new high added-value materials and technologies. A master's degree programme in sustainable development has been developed using EU Structural Funds and is now offered by three universities. Ecological, environmental as well as social issues of sustainable development with a focus on developing sustainable development competencies have been included into the general programmes for general education, educational standards for pre-school, primary and basic education, the General Programme for Civic Education, also for the basic educational standards for grades 8 and 10 as well as the general programmes and general education standards for grades 11-12. In implementing the Sustainable Development Strategy of the United Nations Economic Commission for Europe, the National Sustainable Development Education Programme 2007-2015 has been developed. The availability of information technologies and IT literacy are improving. Schools of general education, vocational schools, colleges and universities are being supplied with computers and internet access. International projects have added to the experience of the national specialists.

Weaknesses

75. Relations among science, business and politics are weak. So is the coordination of research and development

vacijų veiklos koordinavimas. Ribotas strateginis mokslo ir inovacijų politikos rengimo administravimas, ši politika per mažai derinama su ES mokslo ir inovacijų strategijomis. Mokslo, studijų ir inovacijų sistemų finansavimas nepakankamas, mažai susietas su MTEP veiklos rezultatais ir konkurencingumo skatinimu. Lietuvos mokslas pasaulyje mažai žinomas. Brangstanti darbo jėga ir jos mažėjimas, tyrėjų senėjimas sumažina galimybes didinti mokslo ir inovacijų sistemos veiksmingumą. Savivaldybių švietimo padalinių ir mokyklų vadovai, mokytojai per mažai žino apie darnaus vystymosi švietimą, neturi įgūdžių, kaip per ugdymo procesą įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas. Metodinės ir mokomosios medžiagos darnaus vystymosi švietimo klausimais stoka įvairioms tikslinėms grupėms neužtikrina darnaus vystymosi švietimo mokymo ir mokymosi kokybės. Neužtikrinama darnaus vystymosi švietimo priemonių įgyvendinimo kokybė. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų egzaminų programos ir ugdymo proceso vertinimo sistema per mažai orientuotos į kompetencijos vertinimą. Ribotos švietimo įstaigų galimybės įsigyti naujų mokymo priemonių, mokslo laboratorijų įrangos. Besimokančių suaugusiųjų daugėja, tačiau, palyginti su kitomis ES valstybėmis, jų dar mažai. Vis dar trūksta darbo su informacinėmis technologijomis mokytojų.

(R&D) and innovative activities. Strategic administration of the formulation of the science and innovation policy is limited, and the policy is insufficiently coordinated with the EU strategies for science and innovation. Funding of the systems of science, studies and innovation is inadequate and insufficiently linked to the R&D results and promotion of competitiveness. Lithuanian science remains rather unknown in the world. The increasing expensive and small workforce and ageing of research staff have reduced the efficiency of the science and innovation system. Heads of municipal education units and school headmasters as well as teachers are not well-acquainted with sustainable development education and lack skills of implementing the principles of sustainable development through the education process. The lack of methodological and instructional materials on sustainable development education does not ensure the quality of sustainable development teaching and learning for the target groups. The quality of implementing sustainable development education instruments has not been ensured. The examination programmes of Lithuanian general education schools and the system of assessment of the educational process are not sufficiently oriented towards competence assessment. The possibilities of educational institutions to acquire new teaching tools and laboratory equipment are limited. The number of adults in education is growing but remains small compared to other EU states. There is still a shortage of information technology teachers.

Galimybės

76. Daug galimybių suteikia įgyvendinami Lisabonos tikslai, skatinantys didinti investicijas į MTEP, kurti bendrą Europos mokslinių tyrimų erdvę, dalyvavimas kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę pagal bendrus Europai principus. ES struktūrinių fondų paramos ir kitų ES, NATO programų sudarytos galimybės plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą ir įsitraukti į Europos mokslinius tyrimus. Dalyvavimas įgyvendinant ES bendrąsias mokslinių tyrimų programas, kuriose darnus vystymasis – vienas iš pagrindinių prioritetų. Galimybė tyrėjams gauti išsilavinimą geriausiuose užsienio centruose, grąžinti juos į Lietuvą, pritraukti į Lietuvą užsienio valstybių tyrėjus. Žinių visuomenės plėtra sukuria palankią darnaus vystymosi švietimo erdvę; galima pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama, skirta darnaus vystymosi švietimui; daugėja galimybių perimti darnaus vystymosi švietimo vidaus ir užsienio patirtį, taikyti modernius švietimo metodus darnaus vystymosi švietimo tikslais. Planuojama parengti ir išleisti mokytojams metodinę medžiagą, kuri leis plėtoti darnaus vystymosi nuostatas ir didins sąmoningumą šiuo klausimu. Naujų technologijų diegimas pramonėje skatins mokymo įstaigų ir verslo bendradarbiavimą atnaujinant ir kuriant naujas studijų programas, organizuojant darbuotojų perkvalifikavimą.

Opportunities

76. Great opportunities have been created by the implementation of the Lisbon objectives promoting R&D investment, creation of a single European Research Area, also by participation in the development of the European Higher Education Area in accordance with the common European principles. Opportunities of international collaboration and involvement in European research area, created by the EU Structural Fund and other EU and NATO programmes. Participation in the implementation of the EU framework research programmes, which regard sustainable development as one of the main priorities. There is an opportunity for researchers to obtain education in the best foreign centres, to return them back to Lithuania, and to attract foreign researchers to Lithuania. Development of the knowledge society creates favourable conditions for sustainable development education; EU Structural Funds are available for sustainable development education; there are increasing opportunities available to adopt domestic and foreign experience in sustainable development education and to apply modern educational methods for the purposes of sustainable development education. There are plans to prepare and publish methodological materials for teachers that will help them to develop the principles of sustainable development and raise awareness on this issue. Introduction of new technologies in the industry will promote cooperation between educational establishments and businesses in upgrading and developing new study programmes and organizing employee requalification.

Grėsmės

77. Nėra vientisos mokslo ir inovacijų politikos, per maža biudžeto investicijų, taigi Lietuvos mokslas ir įmonės gali pralaimėti konkurencinę kovą Europos mokslinių tyrimų ir ekonominėje erdvėje. Kuriant uždarą nacionalinę mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo sistemą vien biudžeto lėšomis, mažės šalies mokslo potencialas, blogės specialistų rengimas. Netinkamas ES struktūrinės paramos naudojimas MTEP ir inovacijoms, nesuderinti specialistų rengimo ir darbo rinkos plėtros procesai gali skatinti aukštos kvalifikacijos specialistus, tyrėjus ir kitą darbo jėgą išvykti į užsienį. Nepakankamas darnaus vystymosi programos uždavinių sprendimo finansavimas gali trukdyti įgyvendinti šią programą.

Threats

77. There is no coherent policy of science and innovation implemented, and budgetary investments are scarce. Therefore, Lithuanian science and businesses may lose the competitive battle in the European area of research and economy. If a closed national system of science, innovation and higher education is created only from budgetary resources, the national scientific potential as well as training of specialists will deteriorate. Inadequate use of EU structural funds for R&D and innovation as well as uncoordinated processes of specialist training and labour market development may encourage highly-qualified specialists, researchers and other workers to move to foreign countries. Insufficiency of funding for the tasks of the sustainable development programme may interfere with the implementation of this programme.

Kultūros savitumo išsaugojimas

Stiprybės

78. Būdama kultūrų sandūroje, nuo seno puoselėdama kultūrinės tolerancijos tradicijas, Lietuva pasižymi vertingu ir reikšmingu istorijos ir kultūros paveldu, savita skirtingų kultūrinių tradicijų sąveika ir laisva raiška. Pagrindinis Lietuvos kultūros tapatumo bruožas – gebėjimas išsaugoti baltiškosios kultūros šaknis. Lietuvoje nėra etninės kultūros diskriminacijos ar nepakantumo apraiškų. Kultūros paveldo vertės suvokimas, jo įvairovė, ryšiai su Europos valstybėmis skatina susidomėjimą kultūrinio turizmo plėtra, privačių lėšų naudojimą kultūros paveldui saugoti ir tvarkyti. Svarbių kultūros paveldo objektų įtraukimas į UNESCO pasaulio paveldo objektų sąrašą skatina visos visuomenės aktyvumą ir dėmesį paveldosaugai. Talentingų, profesionalių, aktyviai kuriančių menininkų gausa lemia svarbų profesionalaus ir mėgėjų meno vaidmenį pristatant Lietuvą užsienyje. Saugodama nacionalinį kultūros savitumą, valstybė teisinėmis, administracinėmis ir fiskalinėmis priemonėmis užtikrina lietuvių kalbos valstybinį statusą, jos apsaugą ir tęstinumą, palaiko etninę kultūrą ir vietos tradicijas, saugo kultūros paveldą, jo kultūrinę vertę, remia užsienio lietuvių ben-

Preservation of cultural identity

Strengths

78. Located at the junction of cultures, and known for the promotion of cultural tolerance traditions, Lithuania enjoys a valuable and significant cultural and historical heritage, a peculiar interaction of different cultural traditions, as well as freedom of expression. The main characteristic trait of the identity of the Lithuanian culture is the ability to preserve the roots of the Baltic culture. Ethnic cultural discrimination or manifestations of intolerance do not exist in Lithuania. Understanding and diversity of cultural heritage values as well as relations with European countries promote interest in the development of cultural tourism and the use of private capital for the protection and management of cultural heritage. Inclusion of important cultural heritage objects into the UNESCO world heritage list stimulates the activity and attention of the public to heritage protection. The abundance of talented, professional and proactive artists has resulted in an important role of professional and amateur artists representing Lithuania abroad. In order to preserve its national cultural identity, the State ensures the national status, protection and sustainability of the Lithuanian language, supports ethnic culture and local traditions, protects cultural heritage and its cultural value, supports the efforts of the Lithuanian

druomenių pastangas išsaugoti tautinę tapatybę, remia Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrą ir švietimą. Raiškos formų ir masto įvairovė rodo, kad Lietuvos kultūra atvira pasauliui, o pasaulio kultūra atvira Lietuvai.

community abroad to preserve national identity, and encourages culture and education of other national communities living in Lithuania by legal, administrative and financial means. The diversity of the forms and scope of expression demonstrates that the Lithuanian culture is open to the world and the world's culture is open to Lithuania.

Silpnybės

79. Lietuvių kalbos kultūros raidos tempai ir kryptys neatsveria informacinės visuomenės ir naujų komunikacijų plėtros sąlygomis susidariusio kitų kalbų poveikio. Gerai neištirtas ir neatskleistas, nesusistemintas ir neapsaugotas kultūros paveldas. Įstatymai, lemiantys kultūros paveldo apsaugos politiką, vieni su kitais nevisiškai suderinti. Per mažas ir gana neefektyvus valstybinis ir savivaldybių kultūros apskritai bei kultūros paveldo apsaugos ir tvarkymo finansavimas, lėtokai modernizuojama kultūros infrastruktūra, kultūros įstaigos per mažai aprūpinamos naujomis informacinėmis technologijomis, palyginti su kitomis sritimis, maži kultūros darbuotojų atlyginimai, tai neužtikrina deramos kultūros savitumo apsaugos globalizacijos sąlygomis. Nedarni didžiųjų miestų ir regionų kultūros plėtra lemia, kad nepakankamai tenkinami kaimo gyventojų kultūriniai poreikiai. Neužtikrinamas deramas natūralioje aplinkoje gyvų etninės kultūros reiškinių puoselėjimas.

Weaknesses

79. The pace and the trends of the development of the Lithuanian language culture cannot counterweigh the influence of foreign languages resulting from the development of the information society and new communication means. Cultural heritage has not been fully explored, revealed, systematized, or protected. The legislation on the cultural heritage protection policy is not fully consistent. The State and municipal funding of culture in general as well as of cultural heritage protection and management is insufficient and the modernization of cultural infrastructure is sluggish. Cultural establishments are short of information technologies. Compared to specialists of other areas, wages of cultural workers are low, which prevents adequate protection of cultural distinctiveness under the circumstances of globalization. Non-sustainable development of culture in cities and regions is the reason why the cultural needs of rural inhabitants cannot be satisfied to the full extent. Appropriate promotion of the phenomena of ethnic culture existing naturally has not been ensured.

Galimybės

80. Gyvybinga, savita ir atvira Lietuvos kultūra, praturtinanti Europos ir pasaulio kultūrų įvairovę, leidžia išlaikyti didelį visuomeninį kultūrinės saviraiškos poreikį ir užtikrinti Lietuvos kultūros tapatumą. Teisinės bazės tobulinimas, priimtų teisės normų įgyvendinimas, valstybės paramos efektyvumo didinimas koordinuojant įvairių finansavimo šaltinių prioritetus, regioninės politikos įgyvendinimas užtikrina etninės kultūros raiškos galimybę. Kaimo turizmo plėtra skatina raiškesnį kultūros vertybių ir tradicijų tęstinumą, eksponavimą ir palaikymą. Kultūros paveldo įtraukimas į turizmo, rekreacijos plėtros, kraštovaizdžio formavimo programas ir projektus padeda spręsti jų apsaugos ir naudojimo problemas, sudaro geresnes lėšų pritraukimo galimybes. Lietuvos dalyvavimas įgyvendinant tarptautines kultūros programas sudaro sąlygas nacionalinę kultūrą pristatyti užsienyje, sustiprina Lietuvos – patrauklios ir įdomios šalies – įvaizdį. Kūrybinių profesijų atstovų gausa skatina kūrybos pramonės plėtrą. Kultūros paveldo apsaugos institucinės sistemos tobulinimas leidžia valstybės institucijoms, savivaldybėms, juridiniams ir fiziniams asmenims bendradarbiauti tvarkant kultūros paveldo vertybes. Nevyriausybinių kultūros organizacijų plėtra leidžia formuoti visuomenės

Opportunities

80. The viable, distinct and open Lithuanian culture, which has enriched the European and international cultural diversity, has sustained the high public need for cultural self-expression and ensured the identity of the Lithuanian culture. Improvement of the legal framework, implementation of the adopted legal provisions and increase in the efficiency of State assistance in coordinating the priorities of the different sources of funding, also the implementation of the regional policy have created the possibility of ethnic cultural expression. Rural tourism development promotes a more expressive continuity, demonstration and support of cultural values and traditions. Integration of cultural heritage into tourism, recreation development and landscape formation programmes and projects helps guiding decisions on their protection and use providing better conditions for attracting financing. Lithuanian participation in the implementation of international cultural programmes makes it possible to present the national culture abroad and reinforces the image of Lithuania as an attractive and interesting country. The large numbers of creative professionals encourage the development of the creative industry. Improvement of the institutional system for cultural heritage protection enables collaboration between public authorities, municipalities as well as legal and natural entities in the management of cultural heritage objects.

poreikius atitinkančią valstybės kultūros politiką. Šiuolaikinės informacinių technologijų priemonės prisideda prie nacionalinės kultūros sklaidos, kultūros prieinamumo visuomenei.

Grėsmės

81. Globalizacijos, naujų komunikacijų plėtros, didesnio žmonių mobilumo sąlygomis kyla kultūrų niveliacijos, etninės kultūros autentiškumo praradimo pavojus, mažėja kultūros gebėjimas konkuruoti su komercine, masine kultūra. Silpniau išreiškiamas Lietuvos kultūros tapatumas. Stiprėjančios urbanizacijos, nepalankių demografinių procesų kaime, gyvensenos kaitos, didėjančios kultūros koncentracijos didžiuosiuose miestuose veikiama gali sunykti istorinių etnografinių regionų kultūra. Nepakankamas kultūros finansavimas, investicijų stoka, meno kūrėjų ir kultūros specialistų emigracija iš Lietuvos, neužtikrinamas visuomenės, ypač jaunimo, švietimas ir informavimas apie Lietuvos kultūros paveldo savitumą ir reikšmę trukdo visuomenei aktyviai prisidėti prie Lietuvos kultūros kūrimo ir puoselėjimo, bus prarandamos

Development of the cultural NGOs allows formation of a State culture policy that meets the public needs. Modern IT tools contribute to the dissemination of national culture as well as accessibility of culture to the public.

Threats

81. Under the circumstances of globalization, development of new communication means and increasing mobility of people, there emerges a threat of cultural assimilation and loss of ethnic authenticity of culture, and the ability of culture to compete with the commercial mass culture is declining. The expression of Lithuania's cultural identity is losing force. The culture of historic ethnographic regions may be destroyed under the influence of growing urbanization, negative demographic processes in the rural areas, lifestyle changes and the increasing concentration of culture in the cities. Underfunding of culture, lack of investments, emigration of artists and cultural specialists from Lithuania, failure to ensure education and public awareness, especially among young people, of the distinctiveness and significance of Lithuania's cultural heritage prevent active involvement of the public in the creation and protection of the

neapsaugotos kultūros vertybės. Dėl valstybinių investicijų stokos ir suinteresuotų verslo struktūrų spaudimo gali pradėti nykti nepakankamai apsaugotas kultūros paveldas. ES kultūros politika skatina kultūrų įvairovę, tačiau Lietuvos valstybė vienintelė atsako už Lietuvos kultūros tapatumą, jos kultūros vertybių identifikavimą, išsaugojimą, plėtrą ir sklaidą. Per menkas valstybės dėmesys kultūros savitumo ir tapatumo išsaugojimui negali būti kitaip kompensuojamas.

Lithuanian culture and poses a risk of losing the unprotected cultural values. The lack of State investments as well as the pressure from the business organizations concerned may cause the deterioration of the cultural heritage that does not receive adequate protection. The EU cultural policy promotes cultural diversity, however it is only the Lithuanian State which is responsible for the identity of the Lithuanian culture and for identification, development and dissemination of its culture. Lack of State's attention to the preservation of cultural distinctiveness and identity cannot be compensated for in other ways.

Tausojamasis vartojimas

Sustainable consumption

Stiprybės

82. Sukurta teisinė bazė, leidžianti sėkmingai plėtoti tausojamąjį vartojimą. Rinkoje atsiranda vis daugiau produktų, kurie ne tokie kenksmingi gyventojų sveikatai ir aplinkai, jiems gaminti sunaudojama mažiau žaliavų ir energijos, jie ilgiau naudojami pasibaigus jų eksploatavimo laikui, juos galima perdirbti. Augant ekonomikai ir gyvenimo lygiui, sparčiai didėja vartojimas. Kinta vartojimo įpročiai – gyventojai suvartoja vis daugiau ekologiškų maisto produktų. Tai savo ruožtu veikia gamybą: ekologinio žemės ūkio gamyba kasmet išauga apie 60 procentų. Kuriant gaminį ar paslaugą, vis plačiau siekiama ne tik tą gaminį ar paslaugą pagerinti jo gamybos fazėje, bet ir naudoti kuo mažiau išteklių, optimizuoti gamybą ir transportavimą, pailginti pagaminto produkto naudojimo laiką, užtikrinti, kad gamybai būtų naudojama mažiau pavojingų medžiagų, o susidariusios atliekos saugiau tvarkomos, t. y. pereiti prie darnaus vartojimo ir gamybos principų pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 8 d. nutarimą Nr. 1023 „Dėl prekių, kurioms viešųjų pirkimų metu taikomi energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai“ ir šiuo nutarimu patvirtintą prekių energijos vartojimo efektyvumo reikalavimų sąrašą.

Strengths

82. A legal framework that allows successful development of sustainable consumption has been developed. The market is supplied with more and more products that are less harmful to human health and the environment, that are produced using smaller amounts of raw materials and energy and that serve longer periods when their life cycle expires and can be recycled. With the growing economy and living standards, consumption is also increasing. The consumption habits are changing with a shift towards organic food products. This, in turn, influences production: agricultural organic production enjoys an approximately 60 percent annual growth. When making a product or offering a service, the focus is not only on product or service improvement at the production phase, but also on reducing resource consumption, optimization of production and transportation, increasing the life-cycle of the product and ensuring that smaller amounts of dangerous substances are used for production, and that the resulting waste is treated in a safer way, i.e. following the sustainable development and production principles under the Resolution No. 1023 of the Government of the Republic of Lithuania of 8 October 2008 on Goods that Are Subject to Energy Efficiency Requirements in Public Procurement as well as the List of the requirements for energy efficiency of goods adopted by the aforementioned resolution.

Silpnybės

83. Nustatyta, kad pagamintame produkte vidutiniškai lieka tik 5 procentai žaliavų, panaudotų jam gaminti. Taigi didėjant vartojimui, o kartu ir gamybai, daugėja atliekų. Tai blogina ekologinę būklę. Kadangi vartojimas lenkia vartotojų sąmoningumo didėjimą, net ir kasmet gerėjanti atliekų tvarkymo infrastruktūra Lietuvoje kol kas nepajėgia sudoroti vis didėjančio atliekų srauto, todėl švara viešosiose vietose prastesnė nei prieš 15–20 metų. Didėjant prekių pasiūlai, mažiau išprusę vartotojai renkasi patrauklius, bet ne tokius sveikus produktus. Formuojasi netinkamos mitybos įpročiai, o tai veikia vartotojų sveika-

Weaknesses

83. It has been established that a final product contains only 5 percent of the raw materials used to make it. Thus, the increasing consumption and production also raise the amounts of waste. All this worsens the state of environment. Since consumption growth is faster than the growth of consumer awareness, even the constantly improving waste management infrastructure in Lithuania has been unable to manage the growing flows of waste. Consequently, public areas are not as clean as they were 15-20 years ago. With the rising supply of goods, less educated consumers prefer attractive yet not so healthy products. Wrong nutrition habits

tą. Lietuvoje žalieji viešieji pirkimai dar nepaplitę. Perkant pirkinį, aplinkosaugos kriterijai taikomi labai retai, nes, be kita ko, aplinkai palankesni produktai brangesni.

Galimybės

84. Pagal Nacionalinę žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 804 (Žin., 2007, Nr. 90-3573), aplinkai palankūs viešieji pirkimai 2011 metais sudarys 25 procentus visų viešųjų pirkimų. Aplinkos apsaugos kriterijų nustatymas prekėms, paslaugoms ir darbams, žaliųjų viešųjų pirkimų taikymas tiesiogiai gerins ekologinę būklę. Ypač svarbu, kad valstybės institucijų iniciatyvą pirkti aplinkai palankesnius produktus palaikytų savivaldybės, kurios arčiausiai žmonių. Tai leistų tikėtis, kad ir individualus vartotojas ilgainiui rinksis aplinkai palankesnius produktus. Svarbu tai, kad didėja gamintojų, tiekėjų ir paslaugų teikėjų susidomėjimas žaliųjų pirkimų teikiamomis galimybėmis ir atsivėrusiu nauju rinkos segmentu. Ypač tuo domisi statybos sektorius. Būtina sustiprinti importuojamų į Lietuvą ne maisto produktų kokybės kontrolę ir sumažinti įvežamų potencialių atliekų. Prie vartojimo mažinimo galėtų prisidėti ir nacionalinis transliuotojas viešoji įstaiga Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, jeigu liautųsi transliuoti reklamą, ypač skatinančią masinį vartojimą.

Grėsmės

85. Didėjantis žaliųjų viešųjų pirkimų mastas gali sumažinti Lietuvos gamintojų konkurencingumą, nes iki šiol pramonė orientuota į masinę gamybą nepaisant gamybos proceso, gaminio eksploatavimo ir utilizavimo ekologinių pasekmių. Siekiant vėl tapti konkurencingiems tarptautiniu mastu, gali prireikti nemažų investicijų. Valstybės institucijoms ir įstaigoms taip pat gali prireikti daugiau lėšų žaliesiems viešiesiems pirkimams atlikti, nes aplinkai palankūs produktai brangesni.

are developing resulting in negative impacts on consumer health. Green procurement is not widespread in Lithuania yet. When making a purchase, the environmental criteria are seldom taken into account. The reason behind that, in addition to other factors, is that environment-friendly products are more expensive.

Opportunities

84. In line with the National Green Procurement Implementation Programme, approved by Resolution No. 804 of the Government of the Republic of Lithuania of 8 August 2007 (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 90-3573, 2007), environment-friendly green procurement will amount to 25 percent of all the procurements in 2011. Setting environmental criteria for goods, services and works and direct application of green procurement will directly contribute to environmental quality improvement. It is of utmost importance that the initiative of State authorities to purchase environment-friendly products receives support from local authorities, which are closest to the people. This would allow a hope that even individual consumers will start choosing environment-friendly products in the long run. Worth noting is the growing interest of producers, suppliers and service providers in the green procurement opportunities and in the new market segment opened. This especially holds true of the construction sector. It is important to reinforce the controls of the quality of the imported non-food articles into Lithuania and to reduce the amounts of imported potential waste. A contribution to consumption reduction could also come from the national broadcaster, the public institution Lithuanian National Radio and Television, which should get rid of advertising, especially the one that stimulates mass consumption.

Threats

85. The growing scope of green public procurement may hurt the competitiveness of Lithuanian manufacturers, because so far the industry's orientation has been mass production without much concern about the environmental consequences of the production process or product use and utilization. Substantial investments may be required in order to regain international competitiveness. Public authorities and bodies may also need more financial resources to conduct green public procurement because of the higher prices of environment-friendly products.

Teritorijų vystymasis

Stiprybės

86. Miestai ir kitos gyvenamosios vietovės tolygiai pasiskirstę šalies teritorijoje ir gerai pasiekiami, tai leidžia racionaliai išdėstyti ekonominį ir socialinį potencialą, sparčiau plėtoti atsiliekančius regionus, mažinti jų plėtros netolygumus. Nacionalinės regioninės politikos tikslas, uždaviniai, įgyvendinimo priemonės, regioninės plėtros planavimo dokumentų rengimas ir tvirtinimas, taip pat nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančių subjektų įgaliojimai nustatyti Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatyme (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558), patvirtinti svarbiausi regioninės politikos įgyvendinimo strateginiai ir programiniai dokumentai: Lietuvos regioninės poli-

Territorial development

Strengths

86. Even distribution and good access to towns and other residential areas throughout the national territory allow rational location of the economic and social potential and faster development of the backward regions as well as reduction of development disparities. The objective, tasks and implementing measures of the national regional policy, the drafting and approval of the regional development planning documents, also the obligations of the entities implementing the national regional policy are set out by the Law of the Republic of Lithuania on Regional Policy (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 66-4987, 2000; No 123-5558, 2002). The following main regional strategic and programming documents for the implementation of the regional policy have been approved: the

tikos iki 2013 metų strategija (Žin., 2005, Nr. 66-2370), Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo 2007–2010 metų programa (Žin., 2007, Nr. 127-5185), probleminių teritorijų plėtros programos. Pakankamai dėmesio regionų plėtros klausimams skiriama ir ilgalaikėse sektorių strategijose: Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (Žin., 2002, Nr. 113-5029), Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje (Žin., 2002, Nr. 60-2424), taip pat Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane (Žin., 2002, Nr. 110-4852). Dauguma šalies teritorijų turi vidinių teritorinių vystymosi rezervų, kuriems atskleisti ir naudoti skiriama Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto (taip pat ir ES struktūrinių fondų) parama. Sėkmingai pradėtos įgyvendinti regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo įgyvendinimo priemonės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1269. Bus subsidijuojamas darbo vietų steigimas probleminių teritorijų bedarbiams įdarbinti, atnaujinti ir apšiltinti probleminėse teritorijose esantys daugiabučiai gyvenamieji namai, pastatai pritaikyti socialinio būsto reikmėms.

Lithuanian Regional Policy Strategy until 2013 (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 66-2370, 2005); the Programme for Reducing the Social and Economic Disparities among the Regions 2007-2010 (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 127-5185, 2007); problematic area development programmes. Adequate attention to the issues of regional development is also devoted in the long-term sector strategies: the Long-term Development Strategy of the State (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 113-5029, 2002), the Long-term Strategy for the Development of the Lithuanian Economy until 2015 (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 60-2424, 2002), and the Comprehensive Plan of the Territory of the Republic of Lithuania (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 110-4852, 2002). Most areas in the country have internal territorial development reserves, which are revealed and used with the help of the State Budget of the Republic of Lithuania (as well as EU Structural Funds). Success has marked the start of the implementation of the measures for reducing social and economic disparities among the regions, approved by Resolution No. 1269 of the Government of the Republic of Lithuania of 28 November 2007. They provide for the subsidization of job creation for the unemployed in problematic areas, renovation and heat insulation of multi-apartment buildings in problematic areas, and for the adaptation of buildings for social housing.

Silpnybės

87. Daugiausiai investicijų skiriama labiausiai urbanizuotiems regionams, ypač jų centrams. Šie regionai ekonominiu ir socialiniu požiūriais vystėsi sparčiausiai, todėl labai padidėjo regionų išsivystymo ir žmonių gerovės skirtumai. Pagrindinė socialinių skirtumų tarp šalies regionų susidarymo ir nemažėjimo priežastis – netolygi teritorinė ekonominė plėtra. Dėl nemažėjančių teritorinių socialinių skirtumų didėja socialinė įtampa, nesprendžiamos socialinės problemos, didėja gyventojų migracija į didžiuosius šalies miestus ir užsienį. Lietuvoje susiformavo teritorijos, kurių gyventojai susiduria su rimtomis socialinėmis problemomis. Tai dar labiau menkina regionų, kuriuose yra tokių teritorijų, ekonominio vystymosi galimybes. Labiau išsivysčiusių apskričių centruose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), ypač sostinėje Vilniuje, telkiamos naujos veiklos, paslaugos, kartu didinamas atotrūkis tarp apskričių pagal juose sukuriamo BVP lyginamąjį svorį. Šią tendenciją stiprina lygiagretus tiesioginių užsienio investicijų kaupimasis. Regioniniai centrai, kurių ekonomikos potencialas menkas, nesudaro reikiamų sąlygų įsidarbinti ir galimybių didinti pajamas tiek, kad pakeistų aplinkinių (išsidėsčiusių 50–70 kilometrų spinduliu aplink centrus) gyvenamųjų vietovių situaciją. Regioninių centrų ekonomika auga per lėtai. Kai kuriose apskrityse (Panevėžio, Tauragės, Alytaus) didelis nedarbas. Nepakankamos ir netolygiai pasiskirsčiusios užsienio investicijos. Ilgas ir sudėtingas teritorijų planavimo procesas, didelės teritorijų planavimo dokumentų rengimo laiko ir išteklių sąnaudos, per mažai teritorijų planavimo paslaugas (konsultacijas, pagalbą) teikiančių institucijų, silpnoka informacinė duomenų bazė, administracinių teritorijų, o ne realių urbanistinių sistemų planavimas, nebaigta grąžinti žemė, kadastrinių planų vertimas teritorijų planavimo dokumentais neužtikrina teritorijų planavimo sistemos veiksmingumo, trukdo vykdyti šią veiklą.

Galimybės

88. Perskirsčius ir optimizavus apskričių viršininkų atliekamas funkcijas, sumažės valstybinio reguliavimo, bus aiškesnė institucijų kompetencija, nustatyta atsakomybė ir atskaitomybė, paslaugos priartintos prie gyventojų. ES pagalba padidins atsiliekančių regionų vystymosi galimybes ir sudarys sąlygas mažinti socialinius ir ekonominius Lietuvos regionų skirtumus. Skyrus papildomą ES struktūrinių fondų paramą 7 regioninių centrų (Alytaus, Marijampolės, Mažeikių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Visagino miestų) ir 14 probleminių teritorijų (Akmenės rajono savivaldybės, Druskininkų savivaldybės, Ignalinos, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kelmės, Lazdijų, Mažeikių, Pasvalio, Rokiškio, Skuodo, Šalčininkų ir Švenčionių rajonų

Weaknesses

87. The largest share of investments is going to the most urbanized regions, especially their centres. In economic and social terms, these regions have enjoyed the fastest development, significantly widening the development and human welfare gaps among the regions. The main reason for the social disparities among the country's regions is inconsistent territorial economic development. The persisting territorial social disparities raise social tensions, prevent solutions to social problems and stimulate the residents' migration to the cities as well as abroad. In certain areas of Lithuania, the residents face serious social issues. This further diminishes the economic development possibilities of the regions having such areas. New activities and services are concentrated in the centres of the more advanced counties (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai and Panevėžys), in particular the capital Vilnius, at the same time widening the gaps between the counties in terms of the comparative weight of their GDP contribution. This trend is further enhanced by the parallel accumulation of direct foreign investments. Regional centres with weak economic potential do not offer adequate employment conditions or income augmentation opportunities to change the situation of the surrounding residential areas (within a 50-70 km range). The growth of the regional centres' economies is too slow. A number of counties (Panevėžys, Tauragė and Alytus) are suffering from high unemployment. Foreign investments are insufficient and unevenly distributed. The territorial planning process is protracted and complex, the preparation of territorial planning documents is too costly in terms of time and resources, the institutions providing territorial planning services (consulting and assistance) are too few, and the information database is rather poor. Planning of administrative territories, instead of real urban systems, incomplete land restitution as well as the changing of cadastral plans into territorial planning documents do not ensure the efficiency of the territorial planning system and interfere with these activities.

Opportunities

88. Reallocation and optimization of the functions of county governors will cut State regulation, clarify the competence of the institutions, define the responsibility and accountability, and bring the services closer to the people. The EU assistance will improve the development opportunities of the backward regions and create the conditions necessary for reducing social and economic disparities among Lithuania's regions. Allocation of additional EU Structural Funds for the promotion of the development of 7 regional centres (Alytus, Marijampolė, Mažeikiai, Tauragė, Telšiai, Utena and Visaginas) as well as 14 problematic areas (Akmenė District Municipality, Druskininkai Municipality, and the municipalities of Ignalina, Jonava, Joniškis, Jurbarkas, Kelmė, Lazdijai,

savivaldybių) plėtrai skatinti, bus iš dalies kompensuojamas investicijų šiose teritorijose stygius, gerinama investicinė ir gyvenamoji aplinka, sprendžiamos gyventojų skaičiaus mažėjimo problemos. Dalį ES struktūrinės paramos investicijų planuojant regionų lygiu, regioninėms ir savivaldybių institucijoms bus sudarytos palankesnės sąlygos įgyvendinti regionines ir vietines plėtros iniciatyvas, regionų plėtros planus. Racionalus teritorijų naudojimas gamybos, paslaugų objektams ir būstams statyti, jų daugiafunkciškumo didinimas sudarys spartesnio socialinio vystymosi ir oro taršos mažinimo sąlygas. Racionaliai ir tikslingai panaudotos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir ES struktūrinių fondų lėšos teigiamai paveiks ne tik šalies sektorių plėtrą, bet ir sumažins teritorinius gyvenimo lygio netolygumus, pagerins teritorinę socialinę sanglaudą.

Grėsmės

89. Didžioji dalis investicijų ir ES struktūrinių fondų paramos teks labiausiai išsivysčiusiems regionams. Tai dar labiau padidins regionų vystymosi netolygumą. Ekonomikai augant tik labiausiai urbanizuotuose regionuose ir jų centruose, blogės šių regionų ir miestų aplinkos būklė. Dėl nepakankamų atsiliekančių regionų ir savivaldybių gebėjimų naudotis ES paramos fondais, neracionaliai panaudojus ES paramą probleminėse teritorijose, regioniniuose centruose ar paramą, skiriamą regioninėms ir vietinėms iniciatyvoms, liks didelių ekonominės ir socialinės stagnacijos ir ekologinio nestabilumo zonų, ryškės netolygumo ir gyvenamųjų vietovių tinklo nykimo tendencijos, bus pažeistas istoriškai susiformavęs tolygus Lietuvos miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių tinklas, didės neigiamas poveikis aplinkai.

Vystomasis bendradarbiavimas

Stiprybės

90. Vystomojo bendradarbiavimo politika – neatsiejama užsienio politikos dalis. 2005 metais Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikai įgyvendinti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skirta 0,5 mln. litų, 2006 metais – 2,44 mln. litų, 2007 metais – 9 mln. litų, o 2008 metais – 11,4 mln. litų. Nuosekliai didintos ir valstybės lėšos, skirtos oficialiai pagalbai vystytis. 2005–2007 metais Lietuva jas didino 3 kartus. Išlaikant esamą oficialios pagalbos vystytis mastą, bus įmanoma įvykdyti Lietuvos įsipareigojimą – iki 2010 metų oficialiai pagalbai vystytis skirti 0,17 procento bendrojo nacionalinio produkto. Nuosekliai didinamos lėšos vystomajam bendradarbia-

Mažeikiai, Pasvalys, Rokiškis, Skuodas, Šalčininkai and Švenčionys) will partly compensate the lack of investments in these areas, improve the investment and the living environment and contribute to the solution of the issue of population decline. Planning of a part of EU structural support investments at a regional level would provide the regional and municipal institutions with more favourable conditions to implement regional and local development initiatives as well as regional development plans. Rational use of areas for the construction of industrial and service facilities as well as housing, along with the increase in their multifunctionality will enable faster social development and air pollution reduction. Rational and targeted use of the resources of the State budget of the Republic of Lithuania and EU Structural Funds will not only be a positive influence on the development of the country's sectors, but also reduce the territorial disparities in the living standards and improve territorial social cohesion.

Threats

89. The majority of investments and EU Structural Funds will reach the most advanced regions. This will further increase disproportions in regional development. Concentration of economic growth in the most urbanized regions and their centres will negatively affect the state of environment in these regions and cities. The insufficient capacities of the backward regions and municipalities to take advantage of the EU funds, irrational use of EU support in problematic territories and regional centres or of support granted to regional and local initiatives will leave large areas of economic and social stagnation and environmental instability, increase the trends of imbalance and destruction of the network of residential areas, damage the historically balanced network of Lithuanian towns and other residential areas, and increase the negative environmental impact.

Development cooperation

Strengths

90. The policy of development cooperation is an integral part of the foreign policy. In 2005, the allocations from the State budget of the Republic of Lithuania for the implementation of the policy of development cooperation amounted to LTL 0.5 million, followed by LTL 2.44 million in 2006, LTL 9 million in 2007 and 11.4 million in 2008. State allocations for official development aid are also steadily mounting. In 2005-2007, Lithuania increased them threefold. With the current volume of official development aid, Lithuania will be able to discharge its obligation to grant 0.17 percent of its GDP for official development aid by 2010. Regularly increasing contributions to development cooperation have enlarged Lithuania's regional

vimui plečia Lietuvos vaidmenį regione ir gerina įvaizdį. Sukurta teisinė bazė Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikai įgyvendinti. Kasmet vis daugiau valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų tampa vystomojo bendradarbiavimo projektų vykdytojomis. Lietuva aktyviai įsitraukė į ES vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimą ir įgyvendinimą, gali pasinaudoti Europos Komisijos ir kai kurių ES valstybių narių bendru finansavimu įvairiems vystomojo bendradarbiavimo projektams įgyvendinti.

Silpnybės

91. Lietuvos nevyriausybinės organizacijos palyginti jaunos ir nedidelės, todėl joms gali būti sunku įgyvendinti didelės apimties projektus. Lietuvos valstybės institucijos šiuo metu smarkiai nesuinteresuotos dalyvauti įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo projektus. Diplomatai ir valstybės tarnautojai nenoriai vyksta dirbti į nepatrauklias valstybes, tai neleidžia efektyviai siekti užsienio politikos tikslų tose valstybėse.

role and has improved its image. A legal framework for the implementation of the Lithuanian development cooperation policy is in place. Every year, the number of public authorities and non-governmental organizations implementing development cooperation projects has been growing. Lithuania is actively involved in the formation and implementation of the EU development cooperation policy. It has the access to the co-funding resources of the European Commission and certain EU Member States, which are intended for the implementation of different development cooperation projects.

Weaknesses

91. Lithuanian NGOs are relatively young and small, which means that they may find it difficult to take on large-scale projects. Lithuanian public authorities currently lack interest to participate in the implementation of development cooperation projects. Diplomats and public servants are unwilling to move to work in unappealing countries, and this prevents productive pursuance of foreign policy objectives in those countries.

Galimybės

92. Vykdant daugiau visuomenės informavimo apie vystomąjį bendradarbiavimą projektų, ji galbūt labiau palaikytų vystomojo bendradarbiavimo politiką. Jeigu kitos valstybės donorės prisidėtų prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektų įgyvendinimo, galima būtų didinti vykdomų projektų apimtį ir gerinti kokybę. Galima gerinti Lietuvos valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų gebėjimus dalyvauti Europos Komisijos vystomojo bendradarbiavimo projektų konkursuose. Sėkmingai vykdant projektus, toliau didėtų Lietuvos – aktyvios regiono valstybės – vaidmuo.

Opportunities

92. A larger number of projects raising public awareness on development cooperation might increase its support to the development cooperation policy. If other state donors contributed to the implementation of Lithuania's development cooperation projects, their scope could be increased and their quality improved. The capacities of Lithuanian State institutions and NGOs to participate in the European Commission's tendering procedures for development cooperation projects can be improved. Successful implementation of projects would further expand the role of Lithuania as an active state in the region.

Grėsmės

93. Pablogėjus saugumo būklei valstybėse Lietuvos partnerėse, gali būti sunku įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo projektus. Esant sudėtingai ekonominei situacijai, gali būti gerokai sumažintos Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikai skirtos lėšos, dėl to būtų neįmanoma efektyviai šią politiką įgyvendinti. Taip nutiktų ir tada, jeigu gerokai sumažėtų valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, norinčių vykdyti vystomojo bendradarbiavimo projektus. Tam tikrą grėsmę kelia ir neramumai, teroristiniai išpuoliai tose valstybėse, kuriose dirba Lietuvos diplomatai ir valstybės tarnautojai.

Threats

93. Worsening of the security situation in Lithuania's partner states may endanger the implementation of development cooperation projects. Due to the economic difficulties, Lithuania's allocations for the development cooperation policy may be substantially decreased, which would make effective implementation of this policy impossible. The same would happen if the number of public authorities and NGOs willing to participate in development cooperation projects would substantially decline. Certain threats are also posed by unrests and terrorist attacks occurring in the states where Lithuanian diplomats and public officials work.

IV. DARNAUS VYSTYMOSI VIZIJA IR VALSTYBĖS MISIJA

IV. VISION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND STATE MISSION

94. Šiame skyriuje pateikiamas apibendrintas Lietuvos ateities paveikslas, aptariami tie būsimieji pokyčiai ir juos lemiantys veiksniai, kurie atspindi Strategijos įgyvendinimo rezultatus.

95. Strategija gali būti sėkmingai įgyvendinta tik tada, kai jos idėjas supras ir palaikys visa visuomenė, tačiau valstybės institucijų vaidmuo čia ypač svarbus. Valstybės misija nusako pagrindines valstybės tikslines nuostatas ir veiksmus, skirtus Strategijai įgyvendinti. Darnaus vystymosi vizija ir valstybės misija glaudžiai susijusios, bet valstybės misija konkrečiau atspindi bendruosius valstybės tikslus ir veiksmus, skirtus pagrindinėms vizijos nuostatoms įgyvendinti. Darnaus vystymosi tikslai pateikti skyriuje „Darnaus vystymosi tikslai ir uždaviniai“.

Darnaus vystymosi vizija

96. Lietuva – visateisė ir lygiavertė ES narė, išsaugojusi kultūros savitumą ir sėkmingai prisitaikiusi prie globalizacijos sąlygų, nuosekliai įgyvendinanti darnaus vystymosi politiką, užtikrinančią sveiką aplinką, tinkamą gamtos ir intelektinių išteklių naudojimą, nuosaikų, bet stabilų ekonomikos augimą, visuotinę visuomenės gerovę ir patikimas socialines garantijas. Pagal pagrindinius ekonominius ir socialinius rodiklius iki 2020 metų Lietuva bus pasiekusi 2003 metų ES-15 valstybių vidurkį, o pagal aplinkos kokybės rodiklius vykdys visus ES normatyvus ir laikysis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų.

97. Aplinkos būklė Lietuvoje, nors ir gana sparčiai augant ekonomikai, atitiks ES standartus. Įvairiose gamybos ir paslaugų srityse diegiant naujausias efektyviai naudojančias išteklius ir mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančias technologijas, švaresnės gamybos metodus, aplinkos tarša nebus susijusi su ekonominiu augimu ir didės nepalyginti lėčiau nei gamyba. Lietuva vykdys visus tarptautinius įsipareigojimus dėl pasaulio klimato kaitos ir aplinkos taršos. Modernizuota transporto sistema, intensyvi viešojo transporto ir daugiarūšių transporto sistemų plėtra, šiuolaikiška aplinkos monitoringo sistema užtikrins gerą oro kokybę net didžiausiuose Lietuvos miestuose. Modernizuoti vandens tiekimo, nuotekų valymo tinklai ir įrenginiai, vandens išteklių valdymas baseininiu principu užtikrins gerą gyventojams tiekiamo vandens kokybę ir minimalų neigiamą poveikį atviriems vandens telkiniams, kurių vandens kokybė labai pagerės. Sukurta regioninė atliekų tvarkymo sistema, pirminis atliekų rūšiavimas labai sumažins atliekų srautus į sąvartynus,

94. This chapter presents a general picture of Lithuania's future, discusses the future changes and the factors behind them, which reflect the results of the Strategy implementation.

95. Successful implementation of the Strategy can be ensured only if its main provisions and ideas are understood and supported by the whole society. Nevertheless, the role of State institutions is very important. The State mission outlines the State's main target provisions and actions aimed at implementing the Strategy. The sustainable development vision and the State mission are closely interrelated, but the State mission is a more specific reflection of the State's general objectives and actions intended for the implementation of the vision's main provisions. Sustainable development objectives are set out in the chapter "Objectives and Tasks of Sustainable Development".

Vision of the sustainable development

96. Lithuania is a full-fledged member of the EU, having preserved its distinct culture and successfully adjusted to the challenges of globalization, and consistently pursuing the policy of sustainable development, which ensures a healthy environment, adequate use of natural and intellectual resources, a moderate yet stable economic growth, as well as public welfare and reliable social guarantees. In terms of the main economic and social indicators, by 2020 Lithuania will have reached the EU15 average of 2003, and in terms of the environmental quality indicators, it will have complied with all the EU standards and the requirements of the international conventions dealing with minimization of environmental pollution and contribution to global climate change.

97. In spite of rapid economic growth, the state of environment in Lithuania is in line with the EU standards. Thanks to the introduction of the latest technologies distinguished for efficient consumption of resources, a smaller negative environmental impact and cleaner production methods in different areas of production and services, environmental pollution will not be linked to economic growth and will grow much slower than production. Lithuania will meet all international commitments in terms of global climate change and environmental pollution. An upgraded transport system, intense development of the public transport and multimodal transport systems as well as a modern environmental monitoring system will ensure good air quality even in Lithuanian cities. Modernized water supply and wastewater treatment networks and installations, along with water resource management according to the basin principle will guarantee good quality of drinking water to the residents as well as the minimum negative impact on the open water bodies, whose water qua-

padidins jų perdirbimą. Vykstant savaiminei renatūralizacijai ir tikslingam Lietuvos miškingumo, kitų daugiametės augalijos plotų didėjimui, saugomų teritorijų ir gamtinio karkaso racionaliai plėtrai ir integravimui į tarptautinius ekologinius tinklus, bus apsaugota kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė, sulėtės dirvožemio erozija, padidės ekologinis teritorijų stabilumas.

98. Gamtos ištekliai bus gerai saugomi, daug racionaliau ir efektyviau naudojami. Išteklių naudojimo didėjimas nebus susijęs su ekonomikos augimu, didės daug lėčiau negu gamyba ir paslaugos. Išaugs vietinių ir ypač atsinaujinančių išteklių svarba, bus sudaromos jų atsikūrimo sąlygos. Atsigavus statyboms ir statybų pramonei, atsigaus ir gana gausių vietinių mineralinių išteklių gavyba ir naudojimas. Uždarius Ignalinos atominę elektrinę, vis daugiau bus naudojama atsinaujinančių energijos išteklių (vėjo, vandens, saulės, geoterminės energijos ir kt.). Šie ištekliai sudarys vis didesnę pirminės energijos dalį. Nemažą dalį transporto energijos poreikių tenkins biologiniai degalai, gaminami iš žemės ūkio produkcijos, biodyzelinas ir bioetanolis. Daugiau bus importuojama švariausio organinio kuro – gamtinių dujų, transportas naudos daugiau suskystintų dujų. Vis daugiau bus naudojama rekreacinių išteklių – plėsis kaimo turizmas, šios veiklos poveikis aplinkai neviršys teritorijų ekologinio talpumo normų.

99. Stabilus potencialų BVP augimą atitinkantis kasmetinis ekonomikos augimas leistų iki 2020 metų Lietuvos BVP padidinti 2,5–3 kartus, ir pagal BVP vienam gyventojui Lietuva pasiektų 2003 metų ES-15 vidurkį. Mokslu ir žiniomis, naujausiomis mažiau aplinką teršiančiomis technologijomis pagrįsta gamyba laiduos sėkmingą ekonomikos vystymąsi ir integraciją į Europos susisiekimo, ryšių ir energetikos infrastruktūras. Ryšių ir informatikos sektorius vyraus ir skatins kitų ūkio šakų vystymąsi. Pramonėje sparčiausiai vystysis smulkus ir vidutinis verslas, daugiau bus naudojama vietinių ir atsinaujinančių išteklių, plėsis perdirbimas. Bus sukurta reikiamų pajėgumų transporto degalų (biodyzelino, bioetanolio) gamybos iš biologinių išteklių pramonė. Modernizuotas automobilių kelių, geležinkelių tinklas, Klaipėdos jūrų uostas, atnaujintas transporto priemonių parkas leis kompleksiškai spręsti regionų ir šalies susisiekimo problemas, mažinti transporto neigiamą poveikį aplinkai. Pagal Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatas suformuotas hierarchinis policentrinis gyvenamųjų vietovių tinklas visiems regionams užtikrins palankias aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi, žmonių gyvenimo sąlygas. Plėtojant ekologinį žemės ūkį, modernizuojant tradicines žemės ūkio šakas ir saikingiau negu daugelyje ES valstybių naudojant chemines medžiagas,

lity will significantly improve. The developed regional waste management system as well as primary sorting of waste will considerably reduce the flows of waste to landfills and increase their recycling. Spontaneous renaturalization and a targeted increase of the Lithuanian forest area as well as other perennial vegetation areas, rational development of protected areas and the natural frame, as well as their integration into the international ecological networks will help to protect landscape and biodiversity, slow down the processes of soil erosion and strengthen ecological stability of territories.

98. Natural resources will be well protected and used in more rational and effective ways. The use of resources will not be dependant on economic growth. It will increase more slowly than production and services. Local and renewable resources will become more important and conditions required for the renewal of resources will be ensured. Extraction and consumption of the rather abundant mineral resources will revive together with the revival of construction and the construction industry. After the decommissioning of Ignalina Nuclear Power Plant, the consumption of renewable energy resources (wind, water, sun, geothermal energy, etc.) will gradually increase. These resources will form an increasingly large part of primary energy. Biological fuel produced from agricultural production, also biodiesel and bioethanol will satisfy a substantial part of transport energy needs. An increase in the import of natural gas, the cleanest organic fuel, is expected. Greater amounts of liquefied gas will be used in transport. The use of recreational resources will grow, as rural tourism will expand, but the impact of this activity on the environment will be within the ecological capacity of the territories.

99. A stable annual economic growth corresponding to the potential GDP growth would result in a GDP increase by 2.5-3 times by 2020. In terms of GDP per capita, this would put Lithuania at the level of EU15 average in 2003. An industry based on science and knowledge as well as advanced and environment-friendly technologies will guarantee successful economic development and integration into European transport, communication and energy infrastructures. The communication and information technology sector will have a dominant position and it will stimulate the development of other economic branches. Small and medium businesses will develop most rapidly in the industrial sector. The consumption of local and renewable resources as well as recycling will increase. An industry with sufficient capacity for production of transport fuel (biodiesel and bioethanol) from biological resources will be created. Modernization of the highways and railways network and Klaipeda Seaport as well as the upgrading of the transport fleet will help finding comprehensive solutions to the regional and internal transportation problems and reducing the negative impacts of the transport sector on the environment. A hierarchical polycen-

žemės ūkis mažiau terš aplinką, gamins sveikus maisto produktus, taps konkurencingas ir sėkmingai skverbsis į Europos ir pasaulio rinkas. Lanksti ekonominius, aplinkosaugos ir socialinius tikslus derinanti mokesčių ir kitų ekonominių svertų sistema sudarys palankias darnaus Lietuvos vystymosi sąlygas.

100. Pagal socialinius ir gyventojų sveikatos rodiklius Lietuva pasieks 2003 metų ES-15 valstybių narių vidurkį. Gerėjant gyvenimui, pamažu pradės didėti gimstamumas, ir gyventojų prieaugis taps teigiamas. Sumažės jaunimo emigracija ir nemažai išvykusio į užsienį jaunimo sugrįš į Lietuvą. Vykdant tikslingą probleminių teritorijų vystymosi skatinimo politiką, regioniniai vystymosi skirtumai labai sumažės ir visiems gyventojams bus užtikrintas aukštas užimtumo ir gyvenimo lygis, gera sveikatos apsauga, bus sustabdyta atsilikusių rajonų depopuliacija. Visi strateginiai, ūkinės veiklos, teritorijų planavimo sprendimai bus priimami atsižvelgiant į poveikio aplinkai ir sveikatai vertinimo rezultatus. Bus sudarytos sąlygos šalinti sveikatos netolygumus, gerinti sveikatos priežiūros prieinamumą ir paslaugų kokybę. Pagerėjus visuomenės informavimui ir dalyvavimui, gyventojai labiau saugos ir stiprins savo sveikatą. Šiuolaikiška švietimo sistema užtikrins ES lygį atitinkantį išsilavinimą, suformuos aktyvių ir atsakingų piliečių, kurie aktyviai dalyvaus priimant savivaldybėms ir valstybei svarbius sprendimus, visuomenę. Dėl pagerėjusių darbo sąlygų, gyvenimo lygio ir sveikatos apsaugos gyvenimo trukmė pailgės iki ES vidurkio. Geras pensinis aprūpinimas bus užtikrinamas derinant einamąjį ir kaupiamąjį finansavimą. Daugumai gyventojų bus užtikrinta galimybė dirbti ir užsidirbti, o socialinė parama skiriama tik tiems asmenims, kuriems jos tikrai reikia. Daug dėmesio bus skiriama negalios, skurdo, socialinės atskirties prevencijai, pašalintas kraštutinis skurdas. Bus sukurta racionali ir visiems prieinama apsirūpinimo būstu, jo energinio naudingumo gerinimo sistema. Ypač bus rūpinamasi Lietuvos, jos etninių regionų ir tautinių mažumų kultūros savitumo išsaugojimu ir puoselėjimu.

101. Materialinėms kultūros vertybėms saugoti ir tvarkyti valstybė skirs užtektinai išteklių. Tai leis atgaivinti ir išsaugoti ateities kartoms vertingą istorinį paveldą. Kultūros vertybių apsauga ir tvarkymas taps sudėtine šalies teritorijų planavimo ir kitų valstybės programų dalimi.

102. Kraštovaizdis bus formuojamas pagal moksliškai pagrįstus ir visuomenės tikslus atitinkančius kraštovaizdžio etalonus, kurie bus formuojami individualiais požymiais pasižyminčių teritorinių vienetų pagrindu.

103. Regionų darnaus vystymosi srityje aktyvi valstybės regioninė politika skatins tolygesnį Lietuvos regionų vystymąsi. Kryptingai skatinant probleminių teritorijų vystymąsi, sumažės regionų išsivystymo skirtumai ir visiems

tric network of residential areas, formed in accordance with the provisions of the Comprehensive Plan of the Territory of the Republic of Lithuania will provide all the regions with favourable conditions for environmental protection, economic and social development and high living standards. Development of organic farming, modernization of traditional branches of agriculture and a more limited (compared to many EU states) use of chemicals will reduce agriculture-related environmental pollution. The sector will produce healthier products, become competitive and successfully penetrate European and world markets. A flexible system of taxes and other economic levers, combining economic, environmental and social objectives, will create favourable preconditions for sustainable development of Lithuania.

100. In terms of social and human health indicators, Lithuania will reach the EU15 average of 2003. Along with the improving living standards, the birth rates will begin gradually climbing and the population growth will be expressed in positive figures. Youth emigration will decline and a rather large part of youth in emigration will return to Lithuania. With the help of an expedient policy for promoting the development of problematic territories, the developmental disparities of the regions will significantly decrease, a high level of employment and living standards as well as good health care for everyone will be guaranteed, and depopulation of the underdeveloped regions will be prevented. All the decisions regarding strategies, economic activities and territorial planning will be taken based on the results of environmental and health impact assessment. Conditions for the elimination of health disparities and improvement of health care accessibility and quality of services will be established. As a result of better public awareness and participation, residents will be more active in protecting and strengthening their health. A modern education system will guarantee education, which corresponds to the EU level, and will build a society of active and responsible citizens who eagerly participate in taking important decisions at municipal and State levels. Improved working conditions, living standards and health care will raise the life-expectancy to the EU average. Proper pension security will be ensured by combining current and accumulative financing. The majority of people will enjoy access to work and income, while social support will be provided only to those who really need it. A lot of attention will be paid to disability, poverty and social exclusion prevention, while extreme poverty will be eradicated. A rational and universally accessible system for housing acquisition and for the improvement of the energy performance of dwellings will be developed. Strong consideration will be given to the preservation and promotion of the cultural distinctiveness of Lithuania and its ethnic minorities

101. The State will provide sufficient funds to preserve and maintain cultural objects. This will enable the revival of

gyventojams bus užtikrintas aukštas užimtumo ir gyvenimo lygis, gera sveikatos apsauga, ekologiška aplinka. Pagal partnerystės principą racionaliai bendradarbiaus valstybės, regioninės institucijos, savivaldybės ir visuomenė. Visos savivaldybės sėkmingai įgyvendins „Vietos darbotvarkės 21“ projektus. Kryptingai vykdoma valstybės regioninė politika sustiprins silpnąsias gyvenamųjų vietovių tinklo grandis, padės sukurti optimalų regioninių ir vietinių centrų tinklą, plėtoti savivaldos sistemą. Kaimiškuosiuose regionuose bus sėkmingai reformuota žemės ūkio gamyba, skatinama kurti naujus verslus ir paslaugas, plėtoti kaimo turizmą, labai sumažės šių regionų depopuliacija.

valuable cultural heritage and its preservation for the future generations. Protection and management of the cultural objects will become an integral part of national territorial planning and other State programmes.

102. Landscape will be formed in accordance with the scientifically sound landscape models in line with the goals of the society. They will be formed on the basis of territorial units with individual characteristics.

103. An active State regional policy in the field of regional sustainable development will stimulate a more balanced development of Lithuanian regions. Targeted promotion of the development of problematic territories will reduce regional imbalances, guarantee a high employment rate and living standards as well as good health care to all people, and ensure a healthy environment. Rational cooperation among the state, regional institutions, municipalities and society will be based on the partnership principle. Local Agenda 21 projects will be developed and implemented by all the municipalities. A targeted State regional policy will strengthen the weak links in the network of residential areas and help create an optimal network of regional and local centres and develop the system of self-government. In rural regions, agricultural production process will be successfully reformed with an emphasis on new types of business and services and rural tourism expansion. Depopulation of these regions will significantly decline.

Valstybės misija

104. Svarbiausias valstybės uždavinys įgyvendinant Strategiją – koordinuoti ir derinti pagrindinių darnaus vystymosi komponentų (aplinkos, ekonomikos ir socialinės srities) ir jų šakų vystymąsi, sudaryti galimybę visiems visuomenės sluoksniams aktyviai dalyvauti darnaus vystymosi procese ir naudotis bendromis pastangomis padarytos pažangos rezultatais, užtikrinti tarptautinių, valstybinių, regioninių, vietinių trumpalaikių ir ilgalaikių interesų suderinamumą ir pagrindinių darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimą laiku visose gyvenimo srityse.

105. Strategijai įgyvendinti valstybė turi imtis įvairių teisinių, ekonominių ir organizacinių priemonių, pasitelkti valstybės ir visuomenines institucijas. Kai kuriose Europos valstybėse jau padarytos konstitucinės pataisos arba priimti konstituciniai įstatymai, įteisinantys pagrindinius darnaus vystymosi principus pačiu aukščiausiu juridiniu lygiu. Norint užtikrinti valstybės politikos pastovumą ir perimamumą darnaus vystymosi požiūriu, pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos turėtų būti įteisintos ne tik Strategijoje, bet ir įtraukiamos į sektorių planus, programas, regionų ir savivaldybių planavimo dokumentus, kitus šios srities teisės aktus.

The State mission

104. The most important task of the State in implementing the Strategy is to coordinate the development of the key components of sustainable development (environment, economy and the social area) and their branches, to create an opportunity for all the social groups to actively partake in the sustainable development process and to benefit from the progress achieved with joint efforts, and to ensure the compatibility of the short- and long-term international, state, regional and local interests, as well as timely implementation of the sustainable development provisions in all spheres of life.

105. In order to implement the Strategy, the State must take different legal, economic and organizational measures and seek assistance of State institutions and public organizations. Some European countries have already made constitutional amendments or adopted constitutional laws that enforce the main sustainable development principles at the highest legal level. In order to ensure stability and continuity of the State policy from the point of view of sustainable development, the main sustainable development provisions should not only be laid down in the Strategy but also integrated into special sectorial plans, programmes, regional and municipal planning documents and other legal acts in this area.

106. Aplinkosaugos srityje valstybė turi kontroliuoti ir reguliuoti poveikį aplinkai ir raginti ūkio subjektus bei valstybės institucijas vykdyti neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai prevenciją, užuot kovojus su neigiamomis poveikio pasekmėmis. Labai svarbu efektyviai naudoti valstybės lėšas ir ES paramą vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūrai modernizuoti, baseininiu principu pagrįstai vandens išteklių valdymo sistemai sukurti, baigti kurti šiuolaikišką atliekų tvarkymo sistemą. Lietuvos miškingumo didinimo programos įgyvendinimas leis ne tik geriau naudoti neproduktyvią žemės ūkio paskirties žemę, bet ir papildyti trūkstamus gamtinio karkaso elementus, taip pat sukūrus reikiamas jungtis lengviau integruoti Lietuvos saugomų teritorijų sistemą į Europos ekologinius tinklus.

107. Teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis valstybė turi užtikrinti kuo geresnę gamtos išteklių apsaugą, efektyvesnį ir taupesnį jų naudojimą. Mokesčiai už išteklius turi būti pertvarkyti taip, kad jų dydis priklausytų ne tik nuo sunaudotų išteklių kiekio, bet ir naudojimo efektyvumo. Valstybė turi visokeriopai remti kuo platesnį vietinių atsinaujinančių išteklių naudojimą ir atliekų perdirbimą. Savivaldybėms turi būti suteikta daugiau teisių disponuoti jų teritorijoje esančiais gamtos ištekliais. Itin daug dėmesio turės būti skiriama efektyvesniam energijos išteklių naudojimui. Atsinaujinančių išteklių energija iki 2020 metų turi sudaryti 23 procentus visos suvartojamos energijos. Turi būti sukurta reikiama teisinė bazė ir teikiama visokeriopa parama energetiniams poreikiams skirtam žemės ūkiui vystyti, perdirbamajai pramonei sukurti. Tai sudarys galimybes panašią dalį transportui reikalingų degalų poreikių patenkinti gaminant biodyzeliną ir bioetanolį. Kaip rodo kitų valstybių patirtis, platesnį atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, vėjo, hidroenergijos ir panašiai) naudojimą labiausiai stabdo naftos produktus gaminančių ir jais prekiaujančių įmonių lobistinė veikla. Valstybė neatidėliotinai turi sureguliuoti teisinius ir ekonominius energijos gamybos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius diegimo klausimus.

108. Ekonomikos srityje valstybė turi teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis skatinti darnų įvairių ūkio šakų vystymąsi, mažinti tarpžinybinius barjerus. Optimalus valstybės lėšų ir ES teikiamos paramos paskirstymas atsižvelgiant į darnaus vystymosi nuostatas – vienas iš svarbiausių valstybės uždavinių. Investicijos ir ekonominė parama turi būti skirtos ne tik ekonominiam gamybos efektyvumui didinti ir kiekybinei plėtrai užtikrinti, bet ir gamybos ekologiniam efektyvumui didinti, mažesniam neigiamam poveikiui aplinkai ir žmonių sveikatai užtikrinti. Turi būti remiamos įvairių gamybos sričių įmonės ir ūkiai, diegiantys naujausias, efektyviai ir taupiai nau-

106. In the field of environmental protection, the State must control and regulate the impact on environment and urge economic operators and public authorities to take preventive actions against the negative impact on the environment and human health, instead of fighting the consequences of the impact. It is very important to effectively use State financing and EU support for modernization of the water supply and wastewater infrastructure, establishment of a water resource management system based on the basin principle as well as establishment of a modern waste management system. Implementation of the Lithuanian Programme for Afforestation will not only facilitate the use of unproductive farmland, but also supplement the missing elements of the natural frame, and, upon establishment of the necessary links, will facilitate the integration of the Lithuanian system of protected areas into the European ecological networks.

107. The State must employ legal and economic instruments to ensure the best protection of natural resources as well as effective and more economical consumption of these resources. Taxes on resources must be restructured in a way that links them not only to the amount of resources consumed but also to the efficiency of consumption. The State must extend full support to wider consumption of local renewable resources and material recycling. Local authorities must be given more rights to consume the natural resources located in their territories. Special attention will have to be devoted to improvement of the efficiency of energy resource consumption. By 2020, renewable energy must account for 23 percent of the total consumed energy. The necessary legal framework must be established and full support must be extended to the development of agriculture and processing industry that satisfy the energy requirements. This will allow satisfying a similar part of the transport fuel needs by producing biodiesel and bioethanol. As demonstrated by the experience of other countries, the main impediment to a broader consumption of alternative energy sources (biofuel, wind, hydroenergy, etc.) is obstructed by the activity of the companies producing and selling petroleum products. Without delay, the State must regulate the legal and economic issues of introducing energy production from renewables.

108. In the field of economy, the State must use legal and economic instruments to promote sustainable development of various branches of economy and reduce the interdepartmental barriers. The optimal distribution of the State budget allocations and EU support in line with the sustainable development provisions is one of the major tasks of the State. Investments and economic support must serve not only to increase economic efficiency of production and to ensure quantitative development, but also to increase environmental efficiency of production and to ensure a smaller negative impact on the environment and human health. Support must be extended to enterprises and farms in various spheres of

dojančias išteklius, mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančias technologijas, švaresnės gamybos metodus. Ypač turi būti skatinama ekologinių ūkių plėtra. Antrinių žaliavų perdirbimo skatinimas ir perdirbimo pajėgumų kūrimas turi būti vienas iš svarbesnių pramonės vystymo uždavinių. Didžiausia tiesioginė ir netiesioginė parama turi būti skirta mokslu ir žiniomis pagrįstoms, mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančioms gamybos ir paslaugų šakoms, daugiarūšiams logistikos centrams ir technologiniams parkams steigti. Namų ūkio sektoriuje ypač daug dėmesio turi būti skirta būstams ir namų ūkio infrastruktūrai atnaujinti, jų energiniam naudingumui gerinti. Atvykstamojo ir visų pirma kaimo turizmo plėtrai taip pat turi būti nuolat skiriamas dėmesys. Mokesčių politika, siekiant mažinti aplinkos taršą, neefektyvų išteklių naudojimą, taip pat turi būti orientuojama į atsakomybės principo („teršėjas moka“) įgyvendinimą.

109. Socialinėje srityje valstybė turi kiekvienam šalies gyventojui, norinčiam ir galinčiam dirbti, sudaryti galimybes savo darbu užsitikrinti tinkamą gyvenimo lygį. Turi būti įgyvendinama efektyvi užimtumo politika, plėtojama visiems prieinama nuolatinio mokymosi sistema. Tai užtikrintų kintančios darbo rinkos poreikius atitinkančią darbo jėgos kvalifikaciją, sudarytų sąlygas išlaikyti stabilų didelį užimtumą. Bendradarbiaujant su socialiniais partneriais, skatinant įmonių socialinę atsakomybę, turi būti įgyvendinama tokia valstybės so-

production that introduce the latest technologies ensuring efficient and economical consumption of resources, a smaller environmental impact and cleaner production methods. Special encouragement should be given to the development of organic farms. Promotion of recycling of secondary raw materials and building of recycling capacities must be among the more important tasks of industrial development. The largest direct and indirect support must be granted to the branches of economy and services based on science and knowledge and causing a smaller negative environmental impact, also to the establishment of multimodal logistic centres and technology parks. In the household sector, special attention should be paid to the renovation of housing and the household sector and to the improvement of their energy performance. Constant attention must also be paid to incoming and, above all, countryside tourism development. With the aim to reduce environmental pollution and inefficient consumption of resources, the tax policy should also be oriented to the implementation of the responsibility principle (“polluter pays”).

109. In the social area, the State must provide each resident of the country who is able and wishes to work with an opportunity to do so in order to ensure an adequate standard of living for himself. An effective employment policy must be implemented and a universally accessible distance education system must be developed. This would ensure a qualified workforce matching the needs of the changing labour market and make it possible to maintain a steadily high employment rate. To stimulate

cialinė politika, kuri aprėptų visus šalies gyventojus, užtikrintų tikslingą socialinę apsaugą nuo svarbiausių socialinės rizikos veiksnių ir skatintų ekonominį aktyvumą, socialinę paramą teikiant tik jos tikrai reikalingiems asmenims, skiriant daugiausia dėmesio skurdo ir socialinės atskirties prevencijai. Įgyvendinti Būsto programą ir sudaryti sąlygas apsirūpinti patogiais, energiniu požiūriu efektyviais būstais – svarbus valstybės uždavinys. Visuomenės sveikatos srityje valstybė turi reguliuoti ir kontroliuoti poveikį visuomenės sveikatai, užtikrinti, kad priimant įvairių lygių sprendimus visose veiklos srityse būtų atsižvelgiama į sveikatos interesus. Valstybė turėtų nuosekliai skatinti veiklą, padedančią saugoti ir stiprinti visuomenės sveikatą, drausti ir riboti sveikatai kenksmingą veiklą, užtikrinti žalos visuomenės sveikatai atlyginimą, remti profilaktikos programų įgyvendinimą. Mokslas ir švietimas turi išties tapti vienu iš valstybės vystymosi prioritetų. Visiems Lietuvos piliečiams turi būti užtikrinta galimybė siekti norimo išsilavinimo. Pilietinio aktyvumo ugdymas, aplinkosauginis švietimas, aplinkai ir sveikatai palankaus gyvenimo būdo propagavimas turi užimti deramą vietą visose švietimo pakopose. Mokslo ir jo laimėjimų taikymas gyvenime, žinių visuomenės kūrimas, naujų ir mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančių technologijų kūrimas ir diegimas taip pat turi būti valstybės prioritetas. Spartėjant globalizacijos procesams, Lietuvos kultūros savitumo išsaugojimas ir puoselėjimas, valstybės istorinio tęstinumo užtikrinimas yra svarbus valstybės uždavinys.

110. Valstybė turi rūpintis istoriniu kultūros paveldu, šiuo tikslu tobulinti kultūros vertybių apsaugos ir tvarkymo teisinę bazę, institucinę sistemą, sudaryti palankias sąlygas investuoti į kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą. Daug dėmesio valstybė turi skirti kaimo tradicijoms ir paveldui atgaivinti ir išsaugoti.

111. Regionų darnaus vystymosi srityje valstybė turi užtikrinti tolygų visų regionų vystymąsi, kad sumažėtų regionų ekonominio išsivystymo ir gyventojų gerovės skirtumai ir būtų išsaugotas jų savitumas. Turi būti toliau vykdoma teritorijos administracinio valdymo reforma, ugdomi regioninių ir vietos institucijų gebėjimai kuo tinkamiau naudotis narystės ES teikiamomis galimybėmis. Valstybė teisinėmis, administracinėmis ir ekonominėmis priemonėmis turi remti regioninių ir vietos centrų vystymąsi, stiprinti nacionalinę teritorijų planavimo sistemą. Savivaldybių stiprinimas ir plėtojimas, parama programoms „Vietos darbotvarkės 21“ įgyvendinti, partnerystės su įvairiomis visuomenės grupėmis ir institucijomis stiprinimas taip pat svarbus valstybės uždavinys.

social responsibility of companies, in cooperation with social partners, the State should implement a social policy that would cover the entire national population, ensure targeted social protection from major social risk factors and stimulate economic activity by limiting assistance only to those who really require it, focusing on the prevention of poverty and social exclusion. The State's important task is to implement the Housing Programme and to create the conditions for residents to obtain convenient and energy-efficient homes. In the area of public health, the State must regulate and control the effects on human health and make sure that decisions taken at different levels in all areas of activities take into account health care issues. The State should consistently encourage the activities that help to protect and improve public health, prohibit and restrict health threatening activities, enforce the instruments of compensation for damage to public health, and support the implementation of prevention programmes. Science and education should indeed become one of the most important priorities in the development of the State. All Lithuanian citizens must be provided with a possibility to receive a desirable education. Civil society education, environmental education and promotion of healthy lifestyles must be a significant part of the curricula at different stages of education. Integration of science and scientific achievements into everyday life, formation of a knowledge society, also development and introduction of advanced environment-friendly technologies must find their place among the key priorities of the State. As the globalization processes are gaining momentum, preservation and promotion of the distinctiveness of Lithuanian culture as well as securing the historical continuity of the State represent another important task for the State.

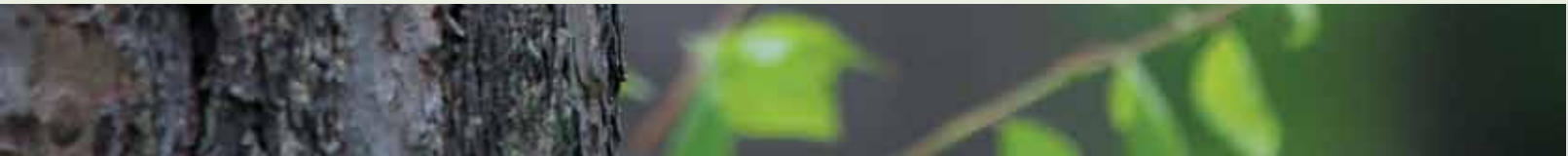
110. In order to fulfil its obligation to look after historical heritage, the State must develop a legal framework and institutional set-up for the protection and management of cultural objects and make investments into the protection and use of cultural heritage. The State must devote a lot of attention to the revival and preservation of rural traditions and heritage.

111. In the area of sustainable development, the State must ensure consistent development of all the regions in order to reduce the regional disparities in terms of economic development and welfare of the population, and to preserve the distinct features of the regions. The reform of territorial administrative governance must continue and the capacities of regional and local authorities to make the most of the opportunities presented by EU membership must be further built. The state must support the development of regional and local centres and strengthen the national system of territorial planning with the help of legal, administrative and economic measures. Yet another important task for the State is to strengthen and develop municipalities, to support the implementation of the programmes under the Local Agenda 21 and to intensify partnerships with various groups of society as well as different institutions.

V. DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

V. OBJECTIVES AND TASKS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

112. Lietuvos darnaus vystymosi strateginiai tikslai ir uždaviniai numatyti atsižvelgiant į Strategijos II skyriuje pateiktus darnaus vystymosi prioritetus. Bendrasis darnaus vystymosi strateginis tikslas – suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, visuotinę ekonominę visuomenės gerovę, stiprias socialines garantijas ir per Strategijos įgyvendinimo laikotarpį (iki 2020 metų) pagal ekonominius, socialinius ir gamtos išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius pasiekti 2003 metų ES-15 valstybių vidurkį, o pagal aplinkos taršos rodiklius neviršyti ES leistinų normatyvų, įgyvendinti tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimus.

113. Strategijai įgyvendinti išskirti 2 laikotarpiai – trumpalaikiams (iki 2012 metų) ir ilgalaikiams strateginiams tikslams įgyvendinti (iki 2020 metų).

114. Atsižvelgiant į Strategijos 11 punkte nurodytą pagrindinį Lietuvos darnaus vystymosi siekį, įvairių ūkio šakų ekologinį efektyvumą numatoma vidutiniškai padidinti apie 2 kartus – pasiekti, kad gamtos išteklių naudojimas didėtų dvigubai lėčiau negu gamyba ir paslaugos. Dalis ilgalaikių strateginių tikslų ir uždavinių įgyvendinimo priemonių, be abejo, bus aktualios ir po 2020 metų.

115. Kad išlaidų, susijusių su švarios ir sveikos aplinkos palaikymu, nedengtų vien mokesčių mokėtojai, būtina diegti naujas, ekonominiu ir ekologiniu požiūriais efektyvias technologijas, mažinančias aplinkosaugos priemonių savikainą ir paslaugų kainą. Aplinkosaugos infrastruktūros (atliekų tvarkymas, vandens ūkis ir kt.) atsipirkimo ir prieinamumo principų suderinimas – viena iš pagrindinių priemonių, leidžiančių pasiekti norimą ekonominį efektą.

116. Reguliuojant ekonominį vystymąsi, labai svarbu laikytis prevencijos principo, siekiant neviršyti leistinų poveikio aplinkai normų ir išvengti neigiamo poveikio žmonių sveikatai. Tinkamiausios taršos prevencijos priemonės – naujausių, aplinkai mažesnį neigiamą poveikį darančių technologijų, švaresnės gamybos metodų diegimas, platesnis atsinaujinančių energijos ir kitų gamtos išteklių naudojimas, teritorijų planavimo optimizavimas, tausojančio aplinką ir sveikatą gyvenimo būdo propagavimas. Svarbi organizacinė prevencijos priemonė – planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas.

117. Aplinkos interesų integravimui į įvairias ūkio šakas ir veiksmingesniam energijos ir kitų gamtos išteklių naudojimui Strategijoje skiriama ypač daug dėmesio. Daug dėmesio skiriama ir priemonėms, susijusioms su pakeitimo principo laikymusi: pavojingas aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagas, naudojamas pramonėje, žemės ūkyje, buityje, numatoma keisti ne tokiomis pavojingomis

112. The objectives and tasks of the Lithuanian sustainable development were formulated in the light of the principles of sustainable development set out in Chapter II of the Strategy. The general strategic objective of sustainable development is to combine environmental protection, economic and social development concerns, ensure a clean and healthy environment, effective consumption of natural resources, universal economic welfare of the society and strong social guarantees; and, during the Strategy implementation period (until 2020) to achieve, in terms of economic and social indicators as well as efficiency of natural resource consumption, the EU15 average of 2003, while keeping the environmental pollution indicators within the limits permissible in the EU and respecting the requirements imposed by the international conventions limiting environmental pollution and impact on climate change.

113. Two periods of the Strategy implementation have been identified: one for the achievement of the short-term strategic objectives (until 2012), and one for the achievement of the long-term strategic objectives (until 2020).

114. With respect to the main goal of Lithuania's sustainable development specified in Paragraph 11 of the Strategy, the plan is to increase the eco-efficiency of various branches of economy twofold on average, i.e. the growth of the consumption of natural resources is expected to be twice slower compared to the growth of production and services. Some of the implementing measures for the long-term strategic objectives and tasks will retain their relevance even after 2020.

115. To make sure that the costs related to maintaining a clean and healthy environment are not covered only by the taxpayers, it is necessary to introduce new economically and environmentally efficient technologies, reducing the costs of environmental measures as well as the price of services. Combination of the principles of payback and accessibility of the environmental infrastructure (waste management, water economy, etc.) is one of the key measures leading to the desired economic effect.

116. It is crucial that regulation of economic development respects the principle of prevention with the aim to stay within the permissible environmental impact limits and to avoid a negative impact on human health. The best way to prevent pollution is to introduce the most advanced environment-friendly technologies and cleaner production methods, to expand the consumption of renewable energy sources and other natural resources, to optimize territorial planning, and to promote environment-friendly and healthy lifestyles. An important organizational tool of prevention is the environmental impact assessment of economic activities.

117. Integration of environmental concerns into different economic branches, and a more efficient consumption of energy and other natural resources are strongly emphasized in the Strategy. Another major concern is measures related to the ob-

arba nepavojingomis medžiagomis, o išsenkančius gamtos ir visų pirma energijos išteklius – atsinaujinančiais ištekliais.

118. Kadangi vienas iš svarbiausių ES darnaus vystymosi strategijos tikslų – atskirti ekonomikos augimą nuo poveikio aplinkai ir pasiekti, kad augant ekonomikai gamtos išteklių naudojimas ir aplinkos teršimas nebeaugtų arba augtų daug lėčiau, dalis Strategijoje nustatytų kiekybinių uždavinių nurodo būtent santykį tarp ekonomikos ir poveikio aplinkai augimo tempų. Aplinkosaugos srityje dalis uždavinių numato per Strategijos įgyvendinimo laikotarpį, kur yra galimybių, pasiekti ne 2003 metų, o 2020 metų ES valstybių vidutinį lygį.

119. Darbo našumo augimas darnaus vystymosi kontekste yra ne tik ekonomikos konkurencingumą didinantis veiksnys, bet ir būtina sąlyga spręsti svarbiausias socialines ir aplinkos problemas. Tik diegiant aukštąsias ir naujausias, palankias aplinkai gamybos technologijas, sukuriamos sąlygos sparčiai augti gamybai nedidinant neigiamo poveikio aplinkai. Tik sparčiai didėjant darbo našumui susidaro galimybė sparčiai augti ir gyventojų pajamoms bei gerovei nepažeidžiant makroekonominio stabilumo. Tiktai spartus Lietuvos gyventojų gerovės augimas gali stabdyti neigiamus migracijos procesus, padėti spręsti ir kitas svarbias socialines problemas.

120. Prie bendrųjų ekonomikos darnaus vystymosi uždavinių priskirta ir kita ES vis didesnio dėmesio sulaukianti iniciatyva – įmonių socialinės atsakomybės didinimas, kai įmonės, vykdydamos ekonominę veiklą, savo noru atsižvelgia ir į socialinius bei aplinkosauginius reikalavimus. Laikantis įmonių socialinės atsakomybės principų, susidaro galimybė suderinti įmonių ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius tikslus ir taip prisidėti prie darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo įmonių lygmeniu.

servance of the substitution principle. Substances dangerous to the environment and human health used in industry, agriculture and households will be substituted by less dangerous or non-dangerous substances, while the exhaustible natural resources, particularly energy resources, will be replaced by renewables.

118. As one of the primary objectives identified in the EU Sustainable Development Strategy is to unlink economic growth from environmental effects and to make sure that, despite economic growth, the use of natural resources and environmental pollution stop growing or grow much slower, some of the Strategy's quantitative tasks refer to the link between the pace of economic growth and the pace of growth of the environmental effects. As far as environmental protection is concerned, some of the tasks aim not at the average level of 2003 but at the EU average of 2020 to be achieved during the Strategy implementation period, where possible.

119. The growth of labour productivity in the context of sustainable development is not only a driving force behind economic competitiveness, but also a prerequisite for solving the most relevant social and environmental issues. Conditions for rapid growth of production without increasing negative environmental impact can only be achieved through the introduction of high and advanced production environment-friendly technologies. Only rapid growth of labour productivity can enable rapid growth of personal incomes and welfare without damaging the macroeconomic stability. It is only a fast improvement of the welfare of the Lithuanian population that can stop the negative migratory processes and help solving other important social problems.

120. The general tasks of sustainable economic development also cover another initiative, which is gaining growing attention in the EU, namely the initiative to increase the social responsibility of businesses, which means that, in pursuing their economic operations, companies voluntarily take into account the social and environmental requirements. Observance of the principles of social responsibility allows to combine companies' economic, social and environmental goals as well as to contribute to the implementation of the sustainable development principles at company level.

Aplinkos kokybė

Oras ir klimato kaita

121. Ilgalaikiai tikslai – užtikrinti nepavojingą žmonių sveikatai ir atitinkančią reikalavimus oro kokybę visoje šalies teritorijoje, pasiekti, kad į atmosferą išmetamų teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų daugėtų dvigubai lėčiau, negu auga gamyba ir paslaugos, o ozono sluoksnį ardančios medžiagos iš viso nebūtų naudojamos.

122. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

Environmental Quality

Air and climate change

121. The long-term objectives are to ensure air quality that is safe for human health and compliant with the requirements throughout the national territory; to achieve a situation when the growth of emissions of pollutants and greenhouse gases is twice slower than the growth of production and services; and to eliminate the consumption of ozone depleting substances.

122. The main long-term tasks are as follows:

122.1. užtikrinti, kad išmetamų į atmosferą teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų sukuriamo BVP vienetui sumažėtų perpus ir neviršytų nustatytųjų nacionalinių limitų;

122.2. užtikrinti, kad nebūtų viršijami aplinkos oro taršos normatyvai;

122.3. iki 2015 metų atsisakyti ozono sluoksnį ardančių medžiagų naudojimo, išskyrus išimties atvejus, kai nėra tinkamų alternatyvų arba alternatyvų taikymas nepriimtinas ekonominiu ar techniniu požiūriu.

123. Trumpalaikiai tikslai – pasiekti, kad vystantis pramonės, energetikos ir transporto sektoriams iš jų į atmosferą išmetamų teršalų kiekis laikotarpiu iki 2010 metų nedidėtų daugiau kaip 5 procentais, palyginti su 2001–2005 metais, tinkamai naudojant Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, privačias lėšas ir ES paramą.

124. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

124.1. užtikrinti, kad būtų įgyvendinti taršos mažinimo reikalavimai didelėse deginimo įmonėse;

124.2. užtikrinti, kad į atmosferą išmetamas sieros dioksido, azoto oksidų, lakiųjų organinių junginių ir amoniako kiekis neviršytų nustatytųjų nacionalinių limitų;

124.3. užtikrinti, kad įgyvendinant oro taršos mažinimo priemones kietųjų dalelių koncentracija neviršytų nustatytųjų aplinkos oro kokybės normų.

Vanduo

125. Ilgalaikiai tikslai – pasiekti, kad požeminio vandens, upių, ežerų, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera, vandens ekosistemos išlaikytų didelę įvairovę, paviršiniai vandens telkiniai tiktų poilsio reikmėms tenkinti, o visi šalies gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį.

126. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

126.1. sumažinti vandenų taršą pavojingomis medžiagomis tiek, kad pavojingų medžiagų išmetimas neviršytų ES normatyvų ir netrukdytų siekti geros vandens telkinių būklės;

126.2. sumažinti Baltijos jūros, Kuršių marių taršą iš sausumos šaltinių, laivų bei veiklos jūroje ir kituose vandens telkiniuose;

126.3. mažinti vandenų taršą iš žemės ūkio šaltinių;

126.4. užtikrinti požeminių vandenų apsaugą nuo taršos ir skatinti požeminio vandens išteklių naudojimą;

126.5. sukurti veiksmingą potvynių rizikos vertinimo ir valdymo sistemą, atsižvelgiant į socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius aspektus.

127. Trumpalaikiai tikslai – pasiekti, kad būtų sumažinta paviršinio ir požeminio vandens tarša, tinkamai naudojant valstybės, savivaldybių, privačias ir ES struktūrinių fondų paramos lėšas.

122.1. to ensure that the emissions of pollutants and greenhouse gases per GDP unit decrease in half and stay within the prescribed national limits;

122.2. to ensure that the environmental pollution norms are respected;

122.3. by 2015, to discontinue the use of ozone depleting substances, save for exceptional cases when there are no alternatives or application of alternatives would be economically or technically unacceptable.

123. Short-term objectives: to limit the growth of pollutant emissions from the growing sectors of industry, energy and transport in the period up to 2010 to 5 percent compared to the period 2001-2005 through adequate use of the resources of the State budget of the Republic of Lithuania, private funds and EU support.

124. The main short-term tasks are as follows:

124.1. to ensure the implementation of pollution reduction requirements at large combustion plants;

124.2. to make sure that the emissions of sulphur dioxide, nitrogen oxides, volatile organic compounds and ammonia do not exceed the set national limits;

124.3. to make sure that the concentration of particulate matter meets the ambient air quality standards in the course of implementing the air pollution reduction measures.

Water

125. Long-term objectives: good quality of groundwater as well as rivers, lakes, the Curonian Lagoon and the Baltic Sea; preserved great diversity of water ecosystems; surface water bodies suitable for recreational needs; drinking water satisfying the safety and quality requirements available to the whole population of the country.

126. The main long-term tasks are as follows:

126.1. to reduce water contamination with hazardous substances to a degree where discharges of hazardous substances do not exceed the EU standards and do not interfere with efforts to achieve good state of water bodies;

126.2. to reduce pollution of the Baltic Sea and the Curonian Lagoon from land sources, ships and activities conducted in the sea or in other water bodies;

126.3. to reduce water pollution from agricultural sources;

126.4. to ensure groundwater protection from pollution and to promote the consumption of groundwater resources;

126.5. to establish an effective system of flood risk assessment and management with respect to social, economic and environmental aspects.

127. The long term objectives are to achieve a reduction of the pollution of the surface waters and groundwaters through adequate use of State, municipal and private resources as well as EU Structural Funds.

128. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

128.1. siekti sumažinti sutelktąją taršą azotu 810 tonų, fosforu – 85 tonomis, biocheminį deguonies suvartojimą per 7 paras – 1 050 tonų, palyginti su 2004 metais;

128.2. sumažinti pasklidąją taršą azotu ir fosforu;

128.3. įdiegti upių baseinų principu pagrįstą vandens išteklių valdymo sistemą – sudaryti galimybes visiems šalies gyventojams aktyviai dalyvauti nustatant vandens telkinių vandensaugos tikslus ir parenkant jų įgyvendinimo priemones;

128.4. užtikrinti, kad visa ūkinė veikla būtų organizuota taip, kad nesudarytų sąlygų į paviršinius ir požeminius vandens telkinius patekti pavojingoms aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagoms.

128. The main short-term tasks are as follows:

128.1. to reduce point source pollution by 810 tonnes of nitrogen and 85 tonnes of phosphorus, and to cut biochemical consumption of oxygen per 7 days by 1 050 tonnes, compared to the year 2004;

128.2. to reduce non-point source pollution with nitrogen and phosphorus;

128.3. to introduce a water resource management system based on the river basin principle in order to enable the entire national population to take an active part in the setting of water body protection objectives and in selecting their implementing measures;

128.4. to make sure all economic activities are organized in a way that prevents the discharge of substances dangerous to the environment and human health into surface water and groundwater bodies.

Kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė

129. Ilgalaikiai tikslai – išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus, užtikrinti racionalų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės naudojimą.

130. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

130.1. išsaugoti valstybės ir jos etnografinių regionų kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę ir savitumą, užtikrinti racionalų jų naudojimą, mažinti neigiamą žemės ūkio veiklos poveikį kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei;

130.2. plėtoti saugomų teritorijų tinklą ir gamtinį karkasą, derinti juos prie Europos ekologinių tinklų, padidinti Lietuvos saugomų teritorijų plotą iki 16–18 procentų šalies teritorijos;

Landscape and biological diversity

129. The long-term objectives are to preserve landscape and biological diversity, nature and cultural heritage values, to promote restoration of damaged natural elements, and to ensure rational use of landscape and biological diversity.

130. The main long-term tasks are as follows:

130.1. to preserve the landscape and biological diversity and distinctiveness of the State and its ethnographical regions, to ensure their rational use, and to minimize the negative effect of agricultural activities on the landscape and biological diversity;

130.2. to develop the network of protected areas and the natural frame, to incorporate them into the European ecological networks, and to increase the total protected areas in Lithuania to 14-18 percent of the country's territory.

130.3. užtikrinti rekreacinių išteklių apsaugą ir racionalų naudojimą, padidinti saugomų teritorijų atvirumą visuomenei, skleisti informaciją apie saugomų teritorijų svarbą ir tikslus;

130.4. per Strategijos galiojimo laiką (iki 2020 metų) padidinti 3 procentais Lietuvos miškingumą, plėsti kitos natūralios daugiametės augalijos plotus, sumažinti teritorinį miškų išsidėstymo netolygumą, ypač daug dėmesio skirti mažiausiai miškingų rajonų miškingumui didinti;

130.5. sustiprinti jūros kranto, marių kranto zonos kraštovaizdžio ir jūros ekosistemų biologinės įvairovės apsaugą, derinti apsaugą su racionaliu jų naudojimu visuomenės reikmėms;

130.6. saugoti ir gausinti želdynus ir kitas natūralias urbanizuoto kraštovaizdžio teritorijas;

130.7. tobulinti biologinės įvairovės apsaugos metodus, plėtoti biologinės įvairovės, ūkinės veiklos poveikio ir saugomų teritorijų režimo veiksmingumo tyrimus.

131. Trumpalaikis tikslas – sukurti šiuolaikišką, Lietuvos nacionalinius interesus ir ES reikalavimus atitinkančią kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo sistemą.

132. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

132.1. tobulinti biologinės įvairovės išsaugojimo teisinę bazę ir strategines nuostatas;

132.2. tobulinti Lietuvos saugomų teritorijų sistemą ir gamtinį karkasą, užtikrinti kertinių miško buveinių apsaugą, baigti steigti paukščių apsaugai svarbias teritorijas;

132.3. plačiau naudoti saugomas teritorijas, visų pirma nacionalinius ir regioninius parkus, pažintiniam-ekologiniam turizmui, taip pat miestų želdynus ekologiniam švietimui, gamtos ir kultūros vertybėms propaguoti;

132.4. atkurti labiausiai pažeistus kraštovaizdžio elementus, saugoti ir gausinti estetines kraštovaizdžio vertybes, stiprinti tradicinio kaimo kraštovaizdžio apsaugą, sumažinti jo vizualinę taršą.

Atliekų tvarkymas

133. Ilgalaikiai tikslai – sukurti socialiniu, aplinkos ir ekonominiu požiūriais tinkamiausią komunalinių, gamybos ir kitoje ūkio veikloje susidarančių atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti atliekų susidarymą ir jų neigiamą poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, užtikrinti racionalų atliekų energijos išteklių naudojimą, informavimą ir švietimą atliekų tvarkymo klausimais.

130.3. to ensure protection and rational use of recreational resources, to increase the accessibility of protected areas to the public, and to disseminate information on the significance and goals of protected areas;

130.4. during the period of the Strategy implementation (until 2020), to increase the Lithuanian forest area by 3 percent, to expand other areas of natural perennial vegetation, and to decrease the territorial forests inconsistencies with special attention devoted to afforestation in the districts with the smallest forest cover;

130.5. to reinforce the protection of the seacoast, the landscape of the coastal zone of the Curonian Lagoon and the marine ecosystem biodiversity, and to combine this protection with their natural use for the benefit of society;

130.6. to protect and expand green areas and other natural areas of urbanized landscape;

130.7. to improve the biodiversity protection methods; to develop research into

130.8. biodiversity, impacts of economic activities, and efficiency of the protected area regime.

131. The long-term objective is to create a modern system for the protection and use of the landscape, biological diversity and cultural heritage in line with the national interests of Lithuania and the EU requirements.

132. The main short-term tasks are as follows:

132.1. to improve the legal framework and strategic provisions for the biodiversity protection ;

132.2. to improve the system of the Lithuanian protected areas and the natural frame, to ensure the protection of essential forest habitats, and to complete the establishment of important bird protection areas;

132.3. to expand the use of protected areas, primarily national and regional parks, for sightseeing and eco-tourism, also urban areas intended for ecological education as well as promotion of objects of natural and cultural value;

132.4. to restore the most severely damaged landscape elements, to protect and increase aesthetical values of the landscape, to strengthen protection of the traditional countryside landscape, and to decrease its visual pollution.

Waste management

133. The long-term objectives include the development of the most socially, environmentally and economically suitable system for the management of municipal, industrial and other types of waste resulting from economic activities, reduction of waste generation and its negative impacts on the environment and human health, ensuring of rational use of waste energy resources as well as raising of awareness and education on the issues of waste management.

134. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

134.1. pasiekti, kad atliekų daugėtų kur kas lėčiau negu auga gamyba, o atliekų, tenkančių pagamintam BVP vienetui, kiekis neviršytų atitinkamų gamybos šakų atliekų kiekio ES valstybių narių vidurkio;

134.2. sukurti veiksmingas regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir pasiekti, kad iki 2013 metų būtų surinkta ir perdirbta ar kitaip panaudota ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų, o iki 2020 metų sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos sudarytų ne daugiau kaip 35 procentus 2000 metų biologiškai skaidžių komunalinių atliekų kiekio;

134.3. teikti visuomenei informaciją apie atliekų tvarkymą, plėtoti ekologinį švietimą;

134.4. veiksmingai tvarkyti nuotekų dumblą;

134.5. veiksmingai naudoti atliekų energetinius išteklius.

135. Trumpalaikiai tikslai – sudaryti sąlygas sukurti šiuolaikišką komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūrą, pavojingų atliekų tvarkymo sistemą ir išplėsti viešųjų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą, ugdyti gyventojams atliekų tvarkymo kultūrą ir kelti visuomenės ekologinį sąmoningumą.

136. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

136.1. sudaryti sąlygas užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą ir plėtoti regionines atliekų tvarkymo sistemas;

136.2. užtikrinti kompleksinį pavojingų atliekų tvarkymą – surinkimą, klasifikavimą, apdorojimą, naudojimą, šalinimą;

136.3. tobulinti pavojingų atliekų tvarkytojų kvalifikaciją;

136.4. užtikrinti efektyvų biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą atsižvelgiant į gamybos ir kitos ūkinės veiklos, taip pat komunalinių biologiškai skaidžių atliekų bendro tvarkymo galimybes;

136.5. skatinti techninio komposto, taip pat išvalytų grunto ir dirvožemio, iš kurių pašalinti naftos ir jos produktai, naudojimą dirvai tręšti, pakelėms apželdinti, pažeistam reljefui atkurti, karjerams rekultivuoti, energetiniams želdiniams auginti ir kitoms reikmėms.

134. The main long-term tasks are the following:

134.1. to achieve a situation where the amounts of waste are growing much slower than production, and the amount of waste per GDP unit does not exceed the EU Member States' average amounts of waste in the respective branches of industry;

134.2. to develop effective regional municipal waste management systems, to make sure that by 2013 at least 50 percent of municipal waste is collected and recycled or otherwise recovered and that by 2020 the municipal biodegradable waste disposed of at landfills does not exceed 35 percent of the amount of municipal biodegradable waste in 2000;

134.3. to provide the public with information on waste management, and to develop environmental education;

134.4. to manage the sewage sludge effectively;

134.5. to use the waste energy resources effectively.

135. The short-term objectives include establishing the conditions necessary to develop an up-to-date municipal waste management system and hazardous waste management system, developing public municipal waste management services supply, promoting the waste management culture of the residents, and raising public eco-consciousness.

136. The main short-term tasks are the following:

136.1. to establish the conditions necessary to ensure the universality, quality and accessibility of the public municipal waste management services, and to develop the regional waste management systems;

136.2. to ensure integrated hazardous waste management, including collection, classification, treatment, recovery and disposal;

136.3. to improve the qualifications of staff engaged in the hazardous waste management;

136.4. to ensure effective biodegradable waste management with regard to the possibilities of production and other economic activities as well as municipal biodegradable waste joint management;

136.5. to promote the use of technical compost as well as ground and soil cleaned from oil and petroleum products to fertilize soil, to plant roadsides, to restore damaged relief, to recultivate quarries, to grow energy plants, and to serve other purposes.

Ekonomikos vystymasis

Bendras ekonomikos vystymasis

137. Vienas iš Strategijos prioritetų – pagrindinių ūkio šakų poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai mažinimas įtraukiant aplinkos interesus į jų vystymosi strategijas. Tai leidžia užtikrinti aplinkos taršos ir kitokio neigiamo poveikio aplinkai prevenciją, užuot didžiausias pastangas skyrus kovai su neigiamais ūkinės veiklos padariniais. Laikantis apdairumo principo, ūkinė veikla turi daryti kuo mažesnį neigiamą poveikį aplinkai (neviršyti leistinų poveikio normų). Svarbų vaidmenį čia turi vaidinti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas ir strateginis ūkio vystymosi programų ir planų įgyvendinimo pasekmių aplinkai vertinimas.

138. Itin svarbu, kad ūkis augtų diegiant naujausias, palankias aplinkai gamybos technologijas ir gaminius, didinant darbo našumą. Darbo našumo augimas darnaus vystymosi sąlygomis – ne tik ekonomikos konkurencingumą didinantis veiksnys, bet ir būtina sąlyga spręsti svarbiausias socialines ir aplinkos problemas.

139. Ilgalaikis bendrasis tikslas – sukurti šiuolaikišką žiniomis ir mokslu pagrįstą stabiliai ir teritoriškai tolygiai augančią ekonomiką, užtikrinančią spartų gyvenimo kokybės gerėjimą nebloginant aplinkos kokybės.

140. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

140.1. ilgalaikio makroekonominės aplinkos tvarumo sąlygomis užtikrinti stabilų 5–6 procentų kasmetinį ekonomikos (BVP) augimą ir pagal vienam gyventojui sukuriamą BVP (perkamosios galios standartu) pasiekti 2003 metais ES valstybių senbuvių lygį;

140.2. sumažinti regionų ekonominio išsivystymo netolygumus;

140.3. sukurti aplinką, palankią įmonių socialinės atsakomybės plėtrai.

Transportas

141. Ilgalaikiai tikslai – sukurti saugią, ekonomiškai efektyvią ir palankią aplinkai transporto sistemą, daugiau naudojančią alternatyvių degalų, sumažinti transporto neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas laisvam ir saugiam keleivių vežimui.

Economic development

General economic development

137. One of the Strategy's priorities is to reduce the impact of the main branches of economy on the environment and human health through the inclusion of environmental concerns into their development strategies. This makes it possible to ensure the prevention of environmental pollution and other negative environmental impact, instead focusing the greatest efforts on dealing with the negative consequences of economic activities. Following the precautionary principle, the negative environmental impact of economic activities should be reduced to the minimum (to stay within the permissible impact limits). Here, an important role is reserved for environmental impact assessment of planned economic activities as well as strategic environmental assessment of the implementation of economic development programmes and plans.

138. It is crucial that the economy grows due to the introduction of the latest environment-friendly technologies and products as well as improvement of labour efficiency. The growth of labour efficiency in the context of sustainable development is not only a driving force behind economic competitiveness, but also a prerequisite for solving the most relevant social and environmental issues.

139. The long-term general objective is to build a modern knowledge- and science-based economy marked by stability and consistent territorial growth, ensuring rapid improvement of the living standards without worsening the environmental quality.

140. The main long-term tasks are as follows:

140.1. under the circumstances of long-term sustainability of the macroeconomic environment, to ensure steady 5-6 percent annual economic (GDP) growth and, in terms of the GDP per capita (based on the purchasing power standard), to achieve the 2003 level of the EU old-timers.

140.2. to reduce the economic development inconsistencies among the regions;

140.3. to create a favourable environment for the development of social responsibility of businesses.

Transport

141. The long-term objectives include creation of a safe, economically efficient and environment-friendly system of transport with a shift towards alternative fuels to reduce the negative impact of transport on human health and the environment, and to provide equal competitive conditions for unrestricted and safe passenger transportation.

142. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

142.1. padidinti transporto sektoriaus ekonominį ir ekologinį veiksmingumą ir pasiekti, kad degalų sąnaudos ir į orą išmetamų teršalų bei šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis didėtų dvigubai lėčiau nei krovinių ir keleivių vežimo apimtis;

142.2. plėtoti aplinką mažiau teršiantį ir mažesnį poveikį žmonių sveikatai turintį transportą, ypač geležinkelių ir jūrų transportą, multimodalines (daugiarūšes) ir intermodalines (įvairiarūšes) transporto sistemas;

142.3. integruoti aplinkos ir visuomenės sveikatos saugos aspektus į nacionalinės transporto politikos sprendimo priėmimo, stebėsenos ir poveikio vertinimo procesus;

142.4. didinti kelių transporto veiklos energinį veiksmingumą.

143. Trumpalaikiai tikslai – sukurti ekonomines ir teisines sąlygas, skatinančias mažiau aplinką teršiančio ir saugesnio transporto vystymąsi, geriau organizuoti ir reguliuoti kelių transporto eismą, didinti jo saugumą, mažinti oro taršą ir triukšmą, pasiekti, kad oro tarša ir triukšmas miestuose neviršytų leistinų normatyvų.

144. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

144.1. sumažinti tranzitinio transporto srautus per miestus ir ypač centrines jų dalis;

142. The main long-term tasks are as follows:

142.1. to increase economic and ecological efficiency of the transport sector and to ensure that the fuel costs and the emissions of pollutants and greenhouse gases grow twice slower compared to the volumes of cargo and passenger transportation;

142.2. to develop transport that is less polluting and has a smaller impact on human health, in particular railway and marine transport as well as multimodal and intermodal transport systems;

142.3. to integrate environmental and public health safety aspects into the processes of national transport policy decision-making, monitoring and impact assessment;

142.4. to improve energy efficiency of road transport activities.

143. The short-term objectives include the establishment of economic and legal environment promoting the development of less polluting and safer transport, improvement of road transport organization and regulation, enhancement of its safety, reduction of air pollution and noise, and keeping pollution and noise in the cities within the permissible limits.

144. The main short-term tasks are as follows:

144.1. to reduce transit transport flows through cities and, in particular, city centres;

144.2. plėtoti viešąjį transportą, teikti pirmenybę ne tokioms taršioms ir mažesnį triukšmą keliančioms transporto priemonėms;

144.3. padidinti eismo saugumą, siekiant, kad iki 2010 metų transporto aukų sumažėtų apie du kartus.

Pramonė

145. Ilgalaikis tikslas – sukurti naujausiomis, palankiomis aplinkai technologijomis pagrįstą, ekonominiu, aplinkosauginiu ir socialiniu požiūriais veiksmingą pramonę.

146. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

146.1. padidinti gamybos ir gaminių ekonominį ir aplinkosauginį veiksmingumą, pasiekti, kad BVP vienetui pagaminti energijos ir vandens reikėtų mažiau, pagal šiuos rodiklius pasiekti 2003 metų ES valstybių vidurkį;

146.2. padidinti aukštosiomis technologijomis pagrįstą gamybą, pasiekti, kad pagal šį rodiklį Lietuva artėtų prie ES valstybių vidurkio (20–25 procentai);

146.3. užtikrinti, kad cheminės medžiagos būtų gaminamos, tvarkomos ir naudojamos taip, kad nekeltų didelio pavojaus žmonių sveikatai ir atitiktų ES cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH) reglamentą ir jo įgyvendinimo priemonių planą.

147. Trumpalaikiai tikslai – sumažinti neigiamą pramonės poveikį aplinkai, padidinti vietinių atsinaujinančių ir antrinių žaliavų perdirbimą, plačiau diegti švaresnės gamybos metodus ir kitas darnaus pramonės vystymosi priemones.

148. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

148.1. skatinti Lietuvos pramonės įmones taikyti gaminių būvio ciklo vertinimo ir kitas darnaus pramonės vystymosi priemones (aplinkos vadybos sistemas, ekologinį gaminių projektavimą, ekologinį ženklinimą, darnaus pramonės vystymosi ataskaitas);

148.2. sumažinti neigiamą pramonės poveikį aplinkai ir pasiekti, kad ne mažiau kaip trečdalis Lietuvos pramonės įmonių taikytų švaresnės gamybos metodus;

148.3. didinti antrinių žaliavų perdirbimą.

Energetika

149. Ilgalaikiai tikslai – sukurti saugų, palankų aplinkai, konkurencingą ir į bendrą ES energetikos sistemą integruotą energetikos sektorių, užtikrinti patikimą ir diversifikuotą energijos išteklių tiekimą, padidinti energijos gamybos, skirstymo ir vartojimo efektyvumą; išplėsti atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių naudojimą.

150. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

144.2. to develop public transport by giving priority to less polluting and less noisy transport means;

144.3. to enhance traffic safety with the aim to halve the number of accident casualties by 2010.

Industry

145. The long-term objective is to build an industry that is based on the latest environment-friendly technologies and is effective in economic, environmental and social terms.

146. The main long-term tasks are as follows:

146.1. to increase the economic and environmental efficiency of production and products, to reduce the consumption of energy and water in producing a single GDP unit, and to bring these indicators to the average EU level of 2003;

146.2. to expand high-technology production and, based on this indicator, to bring Lithuania closer to the EU states' average (20-25 percent);

146.3. to make sure that chemicals are produced, managed and used without causing major threats to human health, and are in line with the EU Regulation concerning the registration, evaluation, authorisation and restriction of chemicals (REACH) as well as correspond to the plan of implementing measures for the Regulation.

147. The short term objectives are to reduce the negative environmental impact of industry, to increase the recycling of local renewable and secondary raw materials, to expand the introduction of cleaner production approaches as well as other sustainable industrial development measures.

148. The main short-term tasks are as follows:

148.1. to encourage Lithuanian industrial enterprises to apply the product life-cycle assessment instruments and other sustainable development measures (environment management systems, eco-product design, eco-labeling and sustainable industrial development reports);

148.2. to minimize the negative impact of industry on the environment and to ensure that cleaner production methods are applied by at least one third of Lithuanian industrial companies;

148.3. to expand recycling of secondary raw materials.

Energy

149. The long-term objectives are to create safe, environmentally-friendly and competitive energy sector integrated into the single EU energy system, to ensure reliable and diversified energy supply, to raise efficiency of energy generation, distribution and consumption and to expand the use of renewables and waste energy.

150. The main long-term tasks are the following:

150.1. modernizuoti esamas ir pagal naudingosios šilumos energijos poreikį pastatyti naujas didelio efektyvumo kogeneracines elektrines;

150.2. didinti elektros energijos, šilumos gamybos, skirstymo ir vartojimo efektyvumą, sumažinti energijos nuostolius skirstomuosiuose tinkluose;

150.3. sumažinti teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių išmetamųjų dujų kiekį pagamintos energijos vienetui;

150.4. sumažinti šalies priklausomybę nuo kuro importo, padidinant energijos gamybą iš atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių;

150.5. kompleksiškai integruoti Lietuvos energetikos sistemas, ypač elektros ir dujų tiekimo sektorius, į ES sistemas ir ES energijos rinką.

151. Trumpalaikiai tikslai – užtikrinti patikimą ir saugų, neviršijantį numatytų taršos limitų, energijos tiekimą visoms Lietuvos ūkio šakoms, didinti energijos taupymą ir naudojimo efektyvumą, tinkamai naudojant ES struktūrinių paramos fondų, valstybės ir privačias lėšas.

152. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

152.1. pasiekti, kad šiluma, pagaminta iš atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių, 2010 metais sudarytų 17 procentų bendro šilumos gamybos balanso, o elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių sudarytų daugiau kaip 7 procentus visos šalyje suvartojamos elektros energijos;

152.2. padidinti pirminės energijos transformavimo veiksmingumą elektros energetikos ir ypač centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuose, mažinti šilumos perdavimo nuostolius;

152.3. didinti energijos taupymą ir naudojimo efektyvumą.

150.1. to modernize the existing and, depending on the demand for useful thermal energy, to build new high-efficiency cogeneration power plants;

150.2. to increase the efficiency of electric energy and heat production, distribution and consumption, and to reduce energy losses in the distribution networks;

150.3. to reduce the quantity of pollutants and greenhouse gas emissions per energy unit;

150.4. to reduce the country's dependence on fuel imports by boosting energy production from renewable and waste energy sources;

150.5. to integrate, in a comprehensive manner, Lithuanian energy systems, especially the electricity and gas supply sectors, into the EU systems and the EU energy market.

151. The short-term objectives are to ensure reliable and safe supply of energy, within the set limits for pollution, to all branches of the Lithuanian economy; to increase energy savings and efficiency with the help of proper use of resources of the EU structural funds as well as the State and private funds.

152. The main short-term tasks are the following:

152.1. to increase the share of heat generated from renewable and waste energy sources in the total heat production balance to 17 percent in 2010 and to increase the share of electricity generated from renewables to more than 7 percent of the total national electricity consumption;

152.2. to increase efficiency of primary energy transformation in electricity and, especially, centralized heat supply sectors, and to reduce heat transmission losses;

152.3. to increase energy savings and efficient use of energy.

Žemės ūkis

153. Ilgalaikiai tikslai – sukurti ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, pagrįstą mažesnį poveikį aplinkai darančiu ūkininkavimu, plėtoti ekologinius ūkius ir aukštos kokybės sertifikuotų žemės ūkio ir maisto produktų gamybą, tausoti gamtos išteklius.

154. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

154.1. intensyviai plėtoti ekologiškų augalininkystės ir gyvulininkystės produktų gamybą, pasiekti, kad 2013 metais sertifikuoti ekologinės gamybos plotai sudarytų ne mažiau kaip 5 procentus, o 2020 metais – 10 procentų visų žemės ūkio naudmenų;

154.2. skatinti efektyvią biodegalų gamybos plėtrą: pasiekti, kad 2010 metais biologiniais degalais būtų pakeista ne mažiau kaip 5,75 procento, o 2020 metais – 15 procentų transportui naudojamų degalų.

155. Trumpalaikiai tikslai – sumažinti žemės ūkio veiklos poveikį aplinkai, ypač ekologiškai jautriose teritorijose, gerinti ekonominę ir teisinę aplinką, tinkamą plėtoti tradiciniams (ypač smulkiems ir vidutiniams), ekologiniams ūkiams, padidinti vidutinių ir smulkių ūkių konkurencingumą, aprūpinti vartotojus aukštos kokybės mitybos poreikius atitinkančiais maisto produktais.

156. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

156.1. sumažinti žemės ūkio veiklos poveikį ekologiškai jautrioms teritorijoms, padidinti jų stabilumą;

156.2. didinti vidutinių ir mažų ūkių konkurencingumą, užtikrinti, kad juose būtų ūkininkaujama mažiau veikiant aplinką;

156.3. mažinti neigiamą organinių ir mineralinių trąšų bei pesticidų poveikį aplinkai ir žemės ūkio produkcijos kokybei;

156.4. mažinti amoniako patekimą į aplinką.

Būstas

157. Ilgalaikiai tikslai – sukurti šiuolaikišką būsto infrastruktūrą, geras, higieniškas buities sąlygas, padidinti būsto energinį naudingumą, užtikrinti šiuolaikiškas, geros kokybės visiems prieinamas viešąsias socialines paslaugas, sumažinti neigiamą būsto poveikį aplinkai, skatinti socialinę sanglaudą.

158. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

158.1. padidinti būstų energinį naudingumą, spartinti daugiabučių namų modernizavimą;

158.2. gerinti būstų kokybę, pasiekti, kad būsto naudingas plotas vienam gyventojui padidėtų iki 28–29 kv. metrų ir būtų artimas esamam ES valstybių senbuvių vidurkiui;

Agriculture

153. The long-term objectives include the creation of an economically efficient and competitive agriculture, based on farming with a lower environmental impact; development of organic farms and production of high-quality certified agricultural and food products; conservation of natural resources.

154. The main long-term tasks are as follows:

154.1. to intensify the development of organic crop production and animal husbandry and to raise the share of certified organic production areas in the total agricultural land to at least 5 percent in 2013, and at least 10 percent in 2020;

154.2. to promote effective development of biofuel production: to replace at least 5.75 percent of transport fuels with biofuel by 2010, and at least 15 percent by 2020.

155. The short-term objectives include reduction of the environmental impact of agriculture, particularly in the ecologically vulnerable areas, improvement of the economic and legal environment for the development of traditional (especially small and medium-sized) organic farms, increasing the competitiveness of small and medium-sized farms, and providing consumers with high-quality food products matching the nutritional needs;

156. The main short-term tasks are as follows:

156.1. to reduce the environmental impact of agriculture especially in ecologically vulnerable areas and to increase their stability;

156.2. to enhance the competitiveness of small and medium-sized farms and to make sure they have a smaller impact on the environment;

156.3. to reduce the negative impact of organic and mineral fertilizers as well as pesticides on the quality of agricultural production;

156.4. to reduce the leakage of ammonia into the environment.

Housing

157. The long-term objectives are to create a modern housing infrastructure as well as good and hygienic living conditions; increase the energy efficiency of housing; ensure modern, high-quality and universally accessible public social services; minimize the negative environmental impact of housing, and promote social cohesion.

158. The main long-term tasks are as follows:

158.1. to increase the energy efficiency of housing and to speed up the modernization of multi-apartment buildings;

158.2. to improve the housing quality and to raise the useful area to 28-29 sq m per inhabitant, thus approaching the average of the EU old-timers;

158.3. plėtoti socialinio nuomojimo būsto fondą.

159. Trumpalaikiai tikslai – toliau įgyvendinti Daugiabučių namų modernizavimo programą.

160. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

160.1. užtikrinti, kad teikiama valstybės parama skatintų daugiabučių namų butų savininkus įgyvendinti energiniu požiūriu efektyvius namų modernizavimo projektus;

160.2. skatinti daugiabučių namų modernizavimą – viešinti, informuoti ir konsultuoti daugiabučių namų butų savininkus, parengti tipinius ir demonstracinius projektus, galimybių studijas, mokyti būsto sektoriaus dalyvius.

Turizmas

161. Ilgalaikiai tikslai – įgyvendinti darnaus vystymosi principus, planuojant ir vykdant teritorinę turizmo plėtrą, įgyvendinant turizmo infrastruktūros projektus nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis.

162. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

162.1. didinti turizmo paslaugų apimtį ir įvairovę, plėtoti turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą, geriau naudoti šalies regionų gamtos ir kultūros savitumą, etnokultūros vertybes;

162.2. tobulinti šalies turizmo ir rekreacijos valdymo, planavimo ir rėmimo sistemą, teikti pirmenybę kultūrinio, ekologinio, aktyvaus poilsio ir sveikatingumo turizmo plėtrai, skatinti šią veiklą, pirmiausia remti projektus, užtikrinančius aplinkos kokybės išsaugojimą, racionalų rekreacinių išteklių naudojimą;

162.3. sukurti moksliškai pagrįstas turizmo išteklių tyrimo, rinkos stebėsenos, žmogiškųjų išteklių ugdymo sistemas, leisiančias veiksmingai plėtoti turizmo sektorių ir aktyviai formuoti Lietuvos – kaip patrauklios turizmui valstybės – įvaizdį;

162.4. inicijuoti projektus, kurie gerintų Lietuvos turizmo objektų pasiekiamumą, didintų kultūros, komunikacijos, sveikatinimo, kitų paslaugų ir pramogų pasiūlą;

162.5. skatinti ir visokeriopai remti dviračių ir vandens turizmo viešosios infrastruktūros plėtrą, didinti informacijos sklaidą.

163. Trumpalaikiai tikslai – sukurti geros kokybės kultūrinio, aktyvaus poilsio, sveikatingumo, kaimo turizmo infrastruktūrą ir paslaugas, sistemingai ugdyti žmogiškųjų išteklių gebėjimus, užtikrinti gamtos ir kultūros vertybių apsaugą ir racionalų naudojimą.

164. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

164.1. plėtoti turizmo potencialą šalies regionuose

158.3. to develop the stock of social housing for rental.

159. The short term-objective is to continue the implementation of the Programme for the Modernization of Multi-apartment Buildings.

160. The main short-term tasks are as follows:

160.1. to make sure the provided State support serves to encourage the apartment owners in multi-apartment buildings to implement building modernization projects that are efficient in terms of energy;

160.2. to promote multi-apartment building modernization, i.e. to provide publicity, to inform and offer consultations to apartment owners in multi-apartment buildings, to prepare standard and demonstration projects and studies, and to provide training for the participants in the housing sector.

Tourism

161. The long-term objectives are to implement the sustainable development principles by planning and performing territorial tourism development and carrying out tourism infrastructure projects at national and municipal levels.

162. The main long-term tasks are as follows:

162.1. to enhance the scope and variety of tourism services, to develop the infrastructure of tourism and recreation, to make better use of the distinctiveness of the nature and culture of the country's regions as well as of the valuable ethnocultural objects;

162.2. to improve the national system of management, planning and support for tourism and recreation, to prioritize the development of cultural, ecological and active recreation as well as health tourism, to promote the aforementioned activities, giving preference to projects ensuring the preservation of the environmental quality as well as rational use of recreational resources;

162.3. to develop scientifically sound systems for tourism resources research, market monitoring and human resource development that would enable successful development of the tourism sector and active formation of the image of Lithuania as a country attractive for tourists;

162.4. to initiate projects that would enhance the attractiveness of Lithuanian tourism objects and improve the supply of cultural, communication, health and other services as well as entertainment;

162.5. to promote and provide full support to the development of the public infrastructure of bicycle and water tourism and to improve dissemination of information.

163. The short-term objectives include the development of high-quality infrastructure and services for cultural and active recreation, health improvement activities and countryside tourism; systematic development of the capacities of human resources ensuring the protection and rational use of natural and cultural valuable objects.

ir turizmo centruose, veiksmingai naudojant valstybės, savivaldybių, ES, kitų tarptautinių fondų paramos lėšas;

164.2. suderinti turizmo infrastruktūros plėtrą šalies teritorijoje, atsižvelgiant į rekreacinių išteklių potencialą ir regionų ekologinį talpumą;

164.3. skleisti šalyje ir užsienyje informaciją apie Lietuvos poilsio ir turizmo galimybes, kaupti informaciją apie šalies gamtos ir kultūros vertybes.

164. The main short-term tasks are as follows:

164.1. to expand the tourism potential in the country's regions and tourism centres through effective use of State, municipal and EU resources as well as support of other international funds;

164.2. to coordinate tourism infrastructure development in the national territory with respect to the potential of recreational resources as well as ecological identity of the regions;

164.3. to disseminate information in Lithuania and abroad on the potential of the tourism and recreational opportunities offered in Lithuania; and collect information on the natural and cultural valuable objects of the country.

Socialinis vystymasis

165. Daugiausia dėmesio Strategijos skirsnyje „Socialinis vystymasis“ skirta užimtumo, skurdo ir socialinės atskirties, visuomenės sveikatos problemoms. Kadangi Strategijos įgyvendinti neįmanoma be aktyvios visuomenės paramos ir dalyvavimo, joje daug vietos skirta visuomenės švietimui (taip pat aplinkosauginiam švietimui ir aplinkai mažiau kenkiančiam gyvenimo būdui propaguoti), kultūros savitumui išsaugoti. Prie socialinės srities priskirtas ir mokslinių tyrimų vaidmens didinimas, veiksmingesnis tyrimų rezultatų naudojimas pagrindinėms darnaus vystymosi nuostatoms įgyvendinti, taip pat naujas poskyris „Tausojamasis vartojimas“.

Užimtumas

166. Ilgalaikiai tikslai – skatinti gyventojų užimtumą, investicijas į žmogiškąjį kapitalą, naujų ir geros kokybės darbo vietų kūrimą, užtikrinti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime, taip stiprinti socialinę sanglaudą.

167. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

167.1. vykdyti aktyvią užimtumo ir žmogiškųjų išteklių ugdymo politiką, pagerinti darbo kokybę, padidinti jo našumą, sustiprinti socialinę ir teritorinę sanglaudą;

167.2. siekti, kad vidutinis metinis užimtumo lygis šalyje padidėtų iki 70 procentų, sudaryti sąlygas, kad kiekvienas norintis ir galintis dirbti Lietuvos gyventojas rastų savęs vertą ir tinkamą darbą;

167.3. gerinti darbo rinkos poreikių atitiktį, sudaryti sąlygas tobulinti kompetenciją ir didinti užimtumo gebėjimus – plėtoti investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir geriau jas naudoti;

167.4. skatinti darbo rinkos lankstumą, derinti jį su užimtumo garantijomis, užtikrinti aktyvų socialinių partnerių dalyvavimą šiame procese.

168. Vidutinės trukmės tikslai – padidinti darbo jėgos gebėjimą prisitaikyti prie pokyčių, įtraukti į darbo rinką kuo daugiau asmenų, turinčių integravimosi į darbo rinką problemų, užtikrinant geros kokybės ir saugų užimtumą, sumažinti nedeklaruojamą darbą; sustiprinti socialinę partnerystę ir įmonių socialinę atsakomybę.

169. Pagrindiniai vidutinės trukmės uždaviniai yra šie:

169.1. pasiekti, kad vidutinis metinis užimtumo lygis šalyje padidėtų iki 68,8 procento, o jau pasiektas moterų 61 procento ir pagyvenusių (55–64 metų) žmonių 53 procentų užimtumo lygis nemažėtų;

169.2. padidinti ieškančių darbo asmenų (ypač jaunimo) užimtumą ir darbo patrauklumą, vykdyti ne-

Social development

165. The major attention in the chapter Social Development of the Strategy is devoted to the problems of poverty and social exclusion as well as public health. Since the implementation of the Strategy is impossible without active public involvement and support, a substantial part of it is dedicated to the education of the public (as well as environmental education and promotion of a more environment-friendly lifestyle), also to the preservation of cultural distinction. The social area also covers the enhancement of research role, more effective use of research results in the implementation of the main principles of sustainable development, and a new subchapter, Sustainable Consumption.

Employment

166. The long-term objectives are to promote employment of the population, investments in the human capital and creation of new high-quality jobs, to ensure equal opportunities for everyone to participate in the labour market and public life, and to reinforce social cohesion.

167. The main long-term tasks are as follows:

167.1. to pursue an active policy of the improvement of employment and human resources, to enhance work quality and efficiency, and to reinforce social as well as territorial cohesion;

167.2. to raise the national average annual employment rate to 70 percent and to enable every Lithuanian citizen wishing and able to work to find a suitable job matching his capabilities;

167.3. to improve compliance with the labour market requirements and to create the conditions for the improvement of competencies and employment capacity building, i.e. to enlarge investments in the human resources and make better use of them;

167.4. to promote labour market flexibility, adjust it to the employment guarantees, and secure active involvement of the social partners in this process.

168. The medium-term objectives include enhancement of the labour force adaptability to changes; inclusion of more people having problems to integrate into the labour market into the labour market ensuring high-quality and safe employment; reduction of unofficial employment; and strengthening social partnership as well as social responsibility of companies.

169. The main mid-term tasks are as follows:

169.1. to increase the average annual employment rate in the country to 68.8 percent, while maintaining the already achieved employment rates of 61 percent for women and 53 percent for the elderly (people aged 55-64) at least at the same level;

darbo (ypač ilgalaikio) prevenciją, patobulinti aktyvios darbo rinkos politikos priemones;

169.3. sumažinti nedeklaruojamą darbą, sudaryti sąlygas pereiti iš nelegalaus darbo į legalų, diegti naujus darbo organizavimo būdus;

169.4. sudaryti tinkamas sąlygas vyresnio amžiaus ir neįgaliems asmenims išlikti aktyviems darbo rinkoje, išlaikyti kuo ilgiau darbo rinkoje patyrusius darbuotojus, tobulinti sveikatinimo veiklą, užtikrinti kuo didesnį gyventojų darbingumą;

169.5. sudaryti tinkamas mokymosi visą gyvenimą sąlygas, plėtoti profesinio orientavimo paslaugas, tobulinti savaiminiu ir neformaliuoju būdu įgytos kompetencijos vertinimą ir pripažinimą;

169.6. įgyvendinti priemones, užtikrinančias darbingumo, sveikatos ir gyvybės išsaugojimą darbo vietoje.

169.2. to increase the employment of job-seekers (especially youth) as well as labour attractiveness, carry out measures for unemployment (in particular long-term unemployment) prevention, and improve the active labour market policy measures;

169.3. to reduce unofficial employment, to enable transition from illegal to legal employment, and to introduce new work organization methods;

169.4. to create the conditions necessary for the elderly and the disabled to remain in the labour market, to retain experienced staff in the labour market for as long as possible, to enhance the health improvement activities, and to maximize the working capacity of the residents;

169.5. to create the conditions necessary for life-long learning, to develop vocational guidance services, and to improve the assessment and recognition of the competencies acquired spontaneously or informally;

169.6. to implement measures ensuring the preservation of working capacity, health and life at work.

Skurdas ir socialinė atskirtis

170. Ilgalaikiai tikslai – padidinti gyventojų pajamas, sumažinti visuomenės diferenciaciją ir skurdą, užtikrinti tinkamas darbo sąlygas, siekti efektyvios socialinės apsaugos – sudaryti palankias sąlygas šeimoms, užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją.

171. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

Poverty and social exclusion

170. The long-term objectives are to increase personal incomes of the residents, to reduce the differentiation and poverty of the society, to establish adequate working conditions, and to achieve effective social security, i.e. to create favourable conditions for families and to secure social integration of the socially disadvantaged groups of residents.

171.1. sumažinti visuomenės diferenciaciją ir skurdą, regioninius socialinio vystymosi skirtumus;

171.2. įgyvendinti socialinio teisingumo ir solidarumo principais pagrįstą socialinę politiką.

172. Vidutinės trukmės tikslai – užtikrinti socialinio draudimo išmokų, pirmiausia pensijų, gavėjams pakankamą jų prarastų pajamų kompensavimą, socialinę paramą skirti tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikia, užtikrinti kiekvienam socialinės atskirties grupėms priklausančiam asmeniui bent minimalų ekonominį ir socialinį saugumą, įveikti ypač didelį skurdą.

173. Pagrindiniai vidutinės trukmės uždaviniai yra šie:

173.1. išlaikyti pakankamą socialinio draudimo išmokų, pirmiausia pensijų, lygį, derinti jį su finansinėmis socialinio draudimo ir pensijų sistemos galimybėmis;

173.2. užtikrinti tinkamą paramą jaunoms šeimoms, auginančioms vaikus;

173.3. užtikrinti socialinės paramos priemonių tikslingumą ir dydį, leidžiantį pagrįstai šią paramą gaunantiems asmenims turėti jų orumo nežeminančias pajamas;

173.4. didinti socialinių paslaugų prieinamumą ir gerinti jų kokybę.

Visuomenės sveikata

174. Ilgalaikiai tikslai – gerinti Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę, pailginti gyvenimo trukmę – mažinti sergamumą, mirtingumą ir neįgalumą, ypač nuo nelaimingų atsitikimų ir traumų, kraujotakos sistemos, onkologinių ligų, psichikos sveikatos sutrikimų, gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę.

175. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

175.1. sutelktomis visuomenės ir visų sektorių pastangomis sumažinti aplinkos, socialinių ir ekonominių veiksnių neigiamą poveikį sveikatai: vidutinę būsimo gyvenimo trukmę pailginti iki 72,5 metų, pasiekti ES valstybių senbuvių esamą kūdikių mirtingumo lygį;

175.2. sumažinti rūkymo paplitimą, alkoholio ir psichoaktyvių medžiagų vartojimą;

175.3. sumažinti traumatizmą, sergamumą lėtinėmis neinfekcinėmis ligomis ir mirtingumą nuo jų;

175.4. pagerinti gyventojams teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę;

175.5. sumažinti Lietuvos regionų, vyrų ir moterų sveikatos skirtumus;

175.6. vykdyti užkrečiamųjų ligų profilaktiką ir kontrolę.

176. Trumpalaikiai tikslai – sukurti modernią ir gerai veikiančią sveikatos priežiūros sistemą, pagrįstą socialinių partnerių bendradarbiavimu ir skatinančią sveiką gyvenseną, sveiką aplinką, prieinamą ir tinkamą sveikatos priežiūrą.

171. The main long-term tasks are as follows:

171.1. to reduce the disparities and poverty in the society as well as the regional disparities of social development;

171.2. to implement a social policy based on the principles of social justice and solidarity;

172. The mid-term objectives are to ensure adequate compensation of lost incomes for the recipients of social insurance benefits, especially pensions; extend social support to the persons who need it the most; ensure for every member of the social exclusion groups at least the minimum economic and social security; and eradicate extreme poverty.

173. The main mid-term tasks are as follows:

173.1. to maintain an adequate level of social insurance benefits, particularly pensions, and to adjust it to the financial capacities of the social insurance and pensions system;

173.2. to ensure adequate assistance to young families raising children;

173.3. to ensure the expedience and magnitude of social assistance that guarantees a decent income to the justified recipients of this assistance;

173.4. to improve the accessibility and quality of social services.

Public health

174. The long-term objectives cover the improvement of the living standards of the Lithuanian population; increasing the life expectancy, i.e. reduction of morbidity, mortality and disability, especially resulting from accidents and injuries, circulatory system and oncological diseases and mental health disorders; and improvement of the accessibility and quality of health care services.

175. The main long-term tasks are as follows:

175.1. to combine the efforts of the society and all the sectors with the aim to reduce the negative impact of social and economic factors on human health: to increase the average life expectancy to 72.5 years and to achieve the current infant mortality rate of the EU old timers;

175.2. to reduce the use of tobacco, alcohol and psychoactive substances;

175.3. to reduce injury rates, as well as morbidity and mortality resulting from chronic non-infectious diseases;

175.4. to improve the accessibility and quality of the health care services provided to the residents;

175.5. to reduce the health differences among Lithuanian regions as well as between men and women;

175.6. to perform prevention and control of communicable diseases;

176. The short-term objectives are to develop a modern and effective public health care system based on co-operation among social partners and promoting healthy lifestyle, healthy environment as well as accessible and proper health care.

177. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

177.1. sumažinti gyventojų mirtingumą nuo nelaimingų atsitikimų ir traumų;

177.2. stabilizuoti jaunesnių nei 65 metų gyventojų mirštamumą nuo kraujotakos sistemos ligų;

177.3. gerinti visuomenės psichikos sveikatą ir sumažinti savižudybių; ypač daug dėmesio skirti priklausomybės ligų prevencijai;

177.4. gerinti sveikatos rizikos veiksnių valdymą, sumažinti kaimo ir miesto gyventojų sveikatos skirtumus;

177.5. užtikrinti greitą reagavimą į pavojus visuomenės sveikatai;

177.6. sustiprinti visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybėse – priartinti ją prie bendruomenės.

177. The main short-term tasks are as follows:

177.1. to reduce mortality from accidents and injuries;

177.2. to stabilize the mortality of residents aged under 65 related to circulatory system diseases;

177.3. to improve the mental health of the population and reduce the number of suicides; and pay particular attention to the prevention of addictive diseases;

177.4. to improve the management of health risk factors, and to reduce health disparities between the rural and urban populations;

177.5. to ensure rapid response to public health threats;

177.6. to reinforce public health care in municipalities, i.e. to bring health care closer to the communities.

Švietimas ir mokslas

178. Ilgalaikiai tikslai – išugdyti išsilavinusius, savarankiškus, aktyvius ir atsakingus visuomenės narius, sustiprinti intelektinį visuomenės potencialą, kad žinios ir mokslas užtikrintų darnų ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų įgyvendinimą.

179. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

179.1. užtikrinti įvairių lygių švietimo prieinamumą;

179.2. sukurti nuolat besimokančią visuomenę, sudaryti sąlygas asmenims, norintiems keisti ar kelti kvalifikaciją, mokytis visą gyvenimą;

179.3. skleisti darnaus vystymosi idėjas visais švietimo lygmenimis;

Education and science

178. The long term objectives are to educate independent, active and responsible members of society and to develop intellectual potential of the society, so that knowledge and science may ensure sustainable implementation of economic, social and environmental objectives.

179. The main long-term tasks are as follows:

179.1. to ensure accessibility of different-level education;

179.2. to create a continuously learning society and to provide life-long learning opportunities to persons wishing to change or improve their qualifications;

179.3. to promote sustainable development ideas on all levels of education;

179.4. užtikrinti sistemingą mokslo ir technologijų vystymąsi, leidžiantį kurti mokslu, naujausiomis, aplinkai mažesnį neigiamą poveikį darančiomis technologijomis ir inovacijomis pagrįstą žinių visuomenę;

179.5. įgyvendinti Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (JTEEK) darnaus vystymosi švietimo strategijos veiksmų planą ir šios strategijos įgyvendinimo Vilniaus gaires (CEP/AC. 13/2005/3/Rev.1);

179.6. vykdyti tarpkryptinius ir tarpdalykinius tyrimus, aprėpiančius socialinius ir gamtos mokslus, skatinti jų sąveiką su politikos formavimo procesu, siekti, kad priimami sprendimai būtų grindžiami mokslo tyrimais ir ekonominių, socialinių bei aplinkosaugos tikslų, uždavinių ir įgyvendinimo priemonių integralumu.

180. Trumpalaikiai tikslai – užtikrinti spartų švietimo, mokslo ir technologijų vystymąsi, pasiekti, kad švietimas, mokslas ir naujausios technologijos didintų tarptautinį Lietuvos konkurencingumą visose gyvenimo srityse ir skatintų darnų Lietuvos vystymąsi.

181. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

181.1. stiprinti bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštųjų mokyklų sanglaudą;

181.2. skatinti mokslo, technologijų kūrimo ir verslo institucijų sąveiką, kurti naujausias ir mažesnį neigiamą poveikį aplinkai darančias technologijas;

181.3. pasiekti, kad žinios ir mokslas taptų svarbiu veiksniu, užtikrinančiu spartų ekonominį ir socialinį vystymąsi, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, švarią ir sveiką aplinką, spartinti žinių visuomenės kūrimą;

181.4. padidinti mokslinių tyrimų efektyvumą ir tarptautinį konkurencingumą, sumažinti protų nutekėjimą.

Kultūros savitumo išsaugojimas

182. Ilgalaikiai tikslai – išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę ir regioninę kultūrą, istorinį Lietuvos kultūros paveldą, Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrinį savitumą.

183. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

183.1. formuoti Lietuvos piliečių vertybinę orientaciją, siejančią su Lietuvos kultūra, padėti pažinti ir suvokti Lietuvos kultūros savitumą ir ypatumus;

183.2. kryptingai ugdyti tvarią kaimo bendruomenę, gebančią išsaugoti ir perduoti ateities kartoms pagrįstą nacionalinėmis kultūros vertybėmis Lietuvos kaimo materialinį ir dvasinį paveldą;

183.3. užtikrinti lietuvių kalbos apsaugą ir tęstinumą, skatinti jos vystymąsi žinių visuomenės poreikiams tenkinti;

183.4. išsaugoti etninę kultūrą, vietos tradicijas, saugoti paveldą, jo vertę;

179.4. to ensure systematic development of science and technologies that would allow building a knowledge society based on science, on the latest technologies with a lower environmental impact, as well as on innovations;

179.5. to implement the action plan for the Strategy for Education for Sustainable Development of the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) as well as the Strategy's Vilnius Framework (CEP/AC. 13/2005/3/Rev.1);

179.6. to carry out inter-branch and interdisciplinary research covering social and natural sciences, to stimulate their interaction with the policy-making process, and to make sure the decision-making is based on research findings and on the integration of economic, social and environmental objectives and tasks as well as implementing measures.

180. The short-term objectives are to ensure rapid development of education, science and technologies and to ensure that education, science and the latest technologies contribute to Lithuania's international competitiveness in all the spheres of life, and promote sustainable development of Lithuania.

181. The main short-term tasks are the following:

181.1. to reinforce the cohesion of general education, vocational education and higher education institutions;

181.2. to encourage interaction between science, technology and business institutions; develop advanced and environment-friendly technologies;

181.3. to make knowledge and science important factors helping to ensure rapid economic and social development, effective use of natural resources and clean and healthy environment; to speed up the creation of a knowledge-based society.

181.4. to increase the efficiency and international competitiveness of research and to slow down "brain drain".

Preservation of cultural identity

182. The long-term objectives are to preserve the Lithuanian language, ethnic and regional culture of the Lithuanians, historical heritage of Lithuanian culture, as well as cultural peculiarities of the national communities residing in Lithuania.

183. The main long-term tasks are the following:

183.1. to form the value system of Lithuanian citizens in relation to Lithuanian culture and help them learn about and understand the distinctiveness and peculiarities of Lithuanian culture;

183.2. to purposefully build a sustainable rural community capable of preserving and transferring to the future generations the tangible and spiritual heritage of the Lithuanian rural community, which is based on the national cultural values;

183.3. to secure protection and continuity of the Lithuanian language and to promote its development in order to meet the needs of the knowledge society;

183.5. remti Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrą ir švietimą;

183.6. spręsti užsienyje esančio Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo problemas.

184. Trumpalaikiai tikslai – užtikrinti kultūros paveldo apsaugą – stiprinti tiesioginę valstybės institucijų ir visuomenės atsakomybę už kultūros paveldo išsaugojimą.

185. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

185.1. skatinti kuo aktyvesnį visuomenės dalyvavimą išsaugant Lietuvos ir jos etninių regionų savitumą;

185.2. plėtoti regioninę kultūros politiką, saugoti regioninius kultūros paveldo skirtumus.

183.4. to preserve ethnic culture and local traditions and to protect the heritage and its value;

183.5. to support culture and education of ethnic communities living in Lithuania;

183.6. to address the issues of preserving the Lithuanian cultural heritage located in foreign countries;

184. The short-term objectives are to ensure the protection of cultural heritage reinforcing the responsibility of public authorities and society for the preservation of cultural heritage.

185. The main short-term tasks are the following:

185.1. to encourage as active public participation as possible in the protection of the peculiarities of Lithuania and its ethnic regions;

185.2. to develop the regional cultural policy and protect regional distinctions of cultural heritage.

Tausojamasis vartojimas

186. Ilgalaikiai tikslai – augant bendram gaminių ir paslaugų vartojimui, pasiekti, kad didėjantis vartojimas neprastintų aplinkos būklės, pirmenybę teikti palankioms aplinkai paslaugoms ir gaminiams, kurių gamybai ir eksploatavimui

Sustainable consumption

186. The long-term objectives: in the face of the growth of total consumption of products and services, to make sure that the growth does not worsen the environmental quality, giving preference to environment-friendly services and pro-

sunaudojama kuo mažiau energijos ir kitų gamtos išteklių, nenaudojama toksinių medžiagų, ir kurie daro kuo mažesnį neigiamą poveikį aplinkai per visą būvio ciklą.

187. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

187.1. pasiekti, kad aplinkai palankūs (žalieji) pirkimai apimtų visą viešąjį sektorių ir atitiktų pirmaujančių šioje srityje ES valstybių lygį;

187.2. skatinti individualius palankius aplinkai (žaliuosius) pirkimus ir ekologiškų produktų vartojimą;

187.3. teikti perkančiosioms organizacijoms ir visuomenei metodinę pagalbą žaliųjų pirkimų klausimais;

187.4. pasiekti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos laikytųsi tausojamojo vartojimo standartų.

188. Trumpalaikiai tikslai – ištirti vartotojų vertybines nuostatas, vartojimo įpročius ir elgseną, nustatyti palankesnio aplinkai vartojimo prioritetus, sukurti ir pradėti įgyvendinti tausojamojo vartojimo politiką, pagrįstą produktų ir paslaugų, darančių kuo mažesnį neigiamą poveikį aplinkai, vartojimu.

189. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

189.1. atlikti vartotojų vertybinių nuostatų, įpročių ir elgsenos tyrimus, nustatyti palankesnio aplinkai vartojimo prioritetus;

189.2. skatinti gamintojus plėsti gaminių, turinčių ES ir / ar Lietuvos ekologinį ženklą, gamybą.

Teritorijų vystymasis

190. Ilgalaikiai tikslai – užtikrinti tolygų šalies teritorinį vystymąsi, palankias socialinio ir ekonominio vystymosi sąlygas, gerą aplinkos kokybę visoje Lietuvos teritorijoje.

191. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

191.1. pertvarkyti esamą teritorijų planavimo sistemą, sukurti šiuolaikišką, stabilią, skaidrią, suprantamą ir logišką teritorijų planavimo ir įgyvendinimo sistemą;

191.2. sumažinti teritorinius gyvenimo kokybės skirtumus ir užtikrinti nuo šalies vidurkio atsiliekančių šalies regionų ir probleminių teritorijų spartesnį ekonominį vystymąsi, sumažinti švytuoklinę gyventojų migraciją į didžiuosius šalies miestus – sumažinti transporto poreikį ir jo lemiamą aplinkos taršą bei klimato kaitą;

191.3. užtikrinti palankias kaimo ir miesto sąveikos ir partnerystės sąlygas.

192. Trumpalaikiai tikslai – optimizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų sistemą bei jų funkcijų pasidalijimą, sustiprinti vietos bendruomenes, kuo sparčiau išspręsti probleminių teritorijų ekonominio ir socialinio vystymosi problemas, sustabdyti jų depopuliacijos procesus.

ducts that are produced and used with the smallest amount of energy and other natural resources, without toxic substances, and which have the lowest possible impact on the environment throughout the life-cycle.

187. The main long-term tasks are the following:

187.1. to make sure environment-friendly (green) procurement covers the entire public sector and matches the average of the leading EU states in this area;

187.2. to promote individual environment-friendly (green) procurement as well as the use of eco-products;

187.3. to provide contracting authorities and the public with methodological assistance on the issues of green procurement;

187.4. to enforce sustainable consumption standards at public and local authorities and bodies.

188. The short-term objectives are to explore the attitudes of the consumers, consumption habits and behaviour, to establish environment-friendly consumption priorities, and to develop and start implementing a sustainable consumption policy based on the use of products and services having the lowest possible negative impact on the environment.

189. The main short-term tasks are the following:

189.1. to conduct research on the attitudes, habits and behaviour of consumers and to set the priorities for environment-friendly consumption;

189.2. to encourage producers to develop the manufacturing of products with EU and /or Lithuanian eco-labeling.

Territorial development

190. The long-term objectives are to ensure consistent territorial development of the country, favourable conditions for social and economic development, and good state of environment throughout the national territory.

191. The main long-term tasks are the following:

191.1. to reorganize the existing territorial planning system and to create a modern stable, transparent, convenient and logical system of territorial planning and implementation;

191.2. to reduce territorial differences in living standards and to ensure faster economic development of the regions and problematic territories that are below the national average, to reduce the pendular migration to the cities, thus reducing the transportation needs and the ensuing environmental pollution and climate change;

191.3. to ensure a positive environment for the interaction and partnership between cities and rural areas.

192. The short-term objectives are to optimize the system of public and local authorities and bodies as well as the distribution of their functions; strengthen the local communities; solve the economic and social development issues of the problematic areas as soon as possible; and to stop their depopulation processes.

193. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

193.1. sustiprinti silpnąsias gyvenamųjų vietovių tinklo grandis, jų ekonominį ir socialinį potencialą, gerinti jose žmonių gyvenimo kokybę;

193.2. sustiprinti savivaldybių institucijas ir įstaigas bei jų gebėjimus;

193.3. veiksmingiau naudoti vietinius išteklius, tausoti gamtos ir kultūros vertybes;

193.4. skatinti visuomenę aktyviau dalyvauti valdant savivaldybes.

193. The main short-term tasks are the following:

193.1. to reinforce weak links in the network of residential areas and their economic and social potential; to improve the living standards for their inhabitants;

193.2. to strengthen local authorities and bodies as well as their capacities;

193.3. to increase the efficiency of consuming local resources and to preserve natural and cultural valuable objects;

193.4. to encourage participation of the public in the management of municipalities.

Vystomasis bendradarbiavimas

194. Ilgalaikiai tikslai – prisidėti prie Jungtinių Tautų patvirtintų Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo, taikos užtikrinimo pasaulyje, skirtumų tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių mažinimo, besivystančių valstybių integravimo į pasaulio ekonomiką ir jų darnaus vystymosi, konfliktų prevencijos.

195. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra šie:

Development cooperation

194. The long-term objectives are to contribute to the achievement of the UN Millennium Development Goals, to the securing of worldwide peace, to the reduction of gaps between the industrial and developing countries, to the integration of the developing countries into the global economy and their sustainable development, and to the prevention of conflicts.

195.1. suderinti Lietuvos Respublikos vykdomą vystomojo bendradarbiavimo politiką su ES vystomojo bendradarbiavimo politikos principais ir tikslais;

195.2. didinti Lietuvos oficialią paramą vystymuisi, atsižvelgiant į Lietuvos finansines galimybes.

196. Trumpalaikiai tikslai – aktyviai prisidėti prie ES vystomojo bendradarbiavimo plėtros pagal ES įsipareigojimus, įgyvendinti dvišalius Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektus prioritetinėse valstybėse.

197. Pagrindiniai trumpalaikiai uždaviniai yra šie:

197.1. užtikrinti Lietuvos privalomųjų įmokų tarptautinėms organizacijoms, kurios įskaitomos kaip dalis Lietuvos oficialios paramos vystymuisi, mokėjimą;

197.2. sustiprinti Lietuvos vykdomų dvišalių ir daugiašalių projektų ir programų valdymo administracinius gebėjimus.

195. The main long-term tasks are the following:

195.1. to achieve compliance of the Lithuanian development cooperation policy with the principles and goals of the EU development cooperation policy.

195.2. to increase the official development aid of Lithuania with due regard for the national financial capacities.

196. The short-term objectives are to contribute to the growth of the EU development cooperation in accordance with the EU obligations and to pursue Lithuanian bilateral development cooperation projects in priority states.

197. The main short-term tasks are the following:

197.1. to ensure the payment of Lithuania's obligatory contributions to the international organizations forming a part of the official development aid of Lithuania;

197.2. to reinforce the administrative capacities of the management of the bilateral and multilateral projects and programmes pursued by Lithuania.

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

VI. FINAL PROVISIONS

Strategijos įgyvendinimas ir priežiūra

198. Siekiant sustiprinti darnaus vystymosi koordinavimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. liepos 28 d. nutarimu Nr. 888 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 65-1950) sudaryta Nacionalinė darnaus vystymosi komisija.

199. Strategijos įgyvendinimo monitoringui vykdyti, išsamesnei pokyčių ir priežastinių ryšių analizei atlikti aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. 672 (Žin., 2004, Nr. 4-79) sudaryta Ekspertų grupė Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo eigai vertinti ir atitinkamoms rekomendacijoms rengti.

200. Nacionalinė darnaus vystymosi komisija turi svarstyti dvimetes darnaus vystymosi ataskaitas, kurios nustatytąja tvarka pateikiamos Jungtinių Tautų ir ES institucijoms. Su šiomis ataskaitomis turi būti supažindinama visuomenė. Tai organizuoja atitinkami Aplinkos ministerijos padaliniai.

Implementation and supervision of the Strategy

198. To reinforce sustainable development cooperation, Resolution No. 88 of the Government of the Republic of Lithuania of 28 July 2000 Setting up a National Commission on Sustainable Development and Adopting its Regulations (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 65-1950, 2000) formed the National Commission on Sustainable Development.

199. In order to implement the monitoring of the Strategy and to carry out a change and causal links analysis, Order No. 672 of the Minister of Environment of 19 December 2003 (Valstybės žinios (Official Gazette) No. 4-79, 2004) established an Expert Group for the Assessment of the Progress in the Implementation of the National Sustainable Development Strategy and for the Development of the Respective Guidelines.

200. The National Commission for Sustainable Development shall examine biennial sustainable development reports that shall be submitted to the UN and EU institutions in accordance with the prescribed procedure. These reports must be introduced to the public. This shall be organized by the respective divisions of the Ministry of Environment.

Darnaus vystymosi rodikliai

201. Darnaus vystymosi rodikliai sugrupuoti pagal 3 pagrindinius darnaus vystymosi sektorius – aplinkos būklė, ekonominis vystymasis ir socialinis vystymasis. Šis grupavimas gana sąlygiškas, nes didelė dalis pateikiamų rodiklių tarpsektoriniai, apibūdinantys sektorių sąveiką. Atskirai pateikiami teritorijų vystymosi rodikliai, parodantys padėtį apskrityse, savivaldybėse ir smulkesniuose teritorijos vienetuose.

Sustainable development indicators

201. Sustainable development indicators have been grouped based on the three main sustainable development sectors: environmental status, economic development, and social development. Such a type of grouping is rather conditional as a small number of the indicators presented are trans-sectorial and characterising interaction among sectors. The indicators of territorial development are presented separately to reflect the situation in the counties, municipalities and smaller territorial units.

202.	**Aplinkos būklės rodikliai**	**Atsakinga institucija**
202.1.	išmetamų į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis CO_2 ekvivalentu – iš viso, mln. tonų, BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis, tonų / tūkst. litų	Aplinkos apsaugos agentūra
202.2.	išmetamų į atmosferą sieros dioksido, azoto oksidų, lakiųjų organinių junginių ir amoniako kiekis – iš viso, tūkst. tonų, BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis, tonų / tūkst. litų	Aplinkos apsaugos agentūra
202.3.	miestų oro kokybė – dienų, kai azoto dioksido, kietųjų dalelių ir pažemio ozono koncentracijos viršija leistinus normatyvus, skaičius per metus	Aplinkos apsaugos agentūra
202.4.	valytų nuotekų (mln. kub. metrų) atitiktis teisės aktų nustatytiems reikalavimams per metus, procentais	Aplinkos apsaugos agentūra
202.5.	paviršinio vandens kokybė – organinių medžiagų, azoto ir fosforo junginių koncentracija upėse, ežeruose, Kuršių mariose, Baltijos jūros priekrantės zonoje, mg / l	Aplinkos apsaugos agentūra
202.6.	požeminio vandens sąnaudos, mln. kub. metrų ir procentais, esamuose požeminio vandens ištekliuose	Aplinkos apsaugos agentūra
202.7.	požeminio vandens kokybės normas atitinkančių mėginių požeminio vandens telkiniuose, procentais	Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos
202.8.	organinių medžiagų, azoto ir fosforo junginių prietaka į Baltijos jūrą, tūkst. tonų	Aplinkos apsaugos agentūra

202.	***Environmental status indicators***	***Competent authority***
202.1.	*greenhouse gas emissions in CO_2 equivalent: total, million tonnes, per GDP unit, in total and according to economic activity, tonnes/ thousand LTL*	*Environmental Protection Agency*
202.2.	*emissions of sulphur dioxide, oxides of nitrogen, volatile organic compounds and ammonia: total, kilotonnes, per GDP unit, in total and according to economic activity, tonnes/thousand LTL*	*Environmental Protection Agency*
202.3.	*urban air quality: the number of days per annum when the concentrations of nitrogen dioxide, particulate matter and ground level ozone are above the permissible rates*	*Environmental Protection Agency*
202.4.	*compliance of treated wastewater (million cubic metres) with the established requirements for annual quantities, %*	*Environmental Protection Agency*
202.5.	*Surface water quality: concentrations of organic substances, nitrogen and phosphorus compounds in rivers, lakes, the Curonian Lagoon, the Baltic Sea coastal zone, mg/1*	*Environmental Protection Agency*
202.6.	*groundwater consumption, million cubic metres and %, in current groundwater resources*	*Environmental Protection Agency*
202.7.	*samples of groundwater meeting water quality standards in groundwater bodies, %*	*Lithuanian Geological Survey under the Ministry of Environment*
202.8.	*inflow of organic substances, nitrogen and phosphorus compounds into the Baltic Sea, kilotonnes*	*Environmental Protection Agency*
202.9.	*the share of total protected areas in the entire territory of Lithuania, %*	*State Protected Areas Service under the Ministry of Environment*

202.9.	saugomų teritorijų plotas iš viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos
202.10.	miškų plotų iš viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais	Valstybinė miškotvarkos tarnyba
202.11.	pažeistos žemės, eksploatuojamų ir išeksploatuotų naudingųjų iškasenų karjerų, durpynų ir sąvartynų plotas, hektarais	Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
202.12.	nenaudojamos žemės, netinkamos žemės ūkio augalams auginti arba dėl mažos ūkinės vertės dirvožemio netinkamos nuolat ganyti ir šienauti, plotas, hektarais	Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
202.13.	surinktų komunalinių atliekų kiekis, tenkantis vienam gyventojui per metus, kilogramais	Aplinkos apsaugos agentūra
202.14.	gamybos atliekų kiekis, tenkantis BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis, tonų / tūkst. litų	Aplinkos apsaugos agentūra
202.15.	žaliavų perdirbimas – perdirbtų popieriaus, stiklo, plastiko, metalo atliekų kiekis	Aplinkos apsaugos agentūra
202.16.	surinktas pavojingų atliekų kiekis – pagal rūšis, tonomis	Aplinkos apsaugos agentūra
202.17.	žaliųjų viešųjų pirkimų iš visų viešųjų pirkimų, procentais, litais	Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
203.	**Ekonomikos vystymosi rodikliai**	
203.1.	BVP to meto kainomis, mln. litų, BVP augimas, procentais, bendrosios pridėtinės vertės augimas pagal ekonominės veiklos rūšis, procentais	Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas)

202.10.	*the share of total forest area in the entire territory of Lithuania, %*	*State Forest Service*
202.11.	*the area of damaged land, used as well as used-up quarries of minerals, peat-bogs and landfills, ha*	*National Land Service under the Ministry of Agriculture*
202.12.	*the area of idle land, which is unsuitable for agricultural crop cultivation or for regular pasturage or haymaking due to the soil of low economic value, ha*	*National Land Service under the Ministry of Agriculture*
202.13.	*annual quantity of collected municipal waste per capita, kg*	*Environmental Protection Agency*
202.14.	*the quantity of industrial waste per GDP unit, total and by economic activity, tonnes/thousand LTL*	*Environmental Protection Agency*
202.15.	*waste recycling: the amount of paper, glass, plastic and metal waste*	*Environmental Protection Agency*
202.16.	*the quantity of collected hazardous waste– by type, tonnes*	*Environmental Protection Agency*
202.17.	*share of green public procurement in total public procurement, percentage, LTL*	*Public Procurement Office under the Government of the Republic of Lithuania*
203.	***Economic development indicators***	
203.1.	*GDP at the prices of that time, LTL million, GDP growth, %, growth of gross added value by economic activity, %*	*Statistics Lithuania under the Government of the Republic of Lithuania (hereinafter referred to as "Statistics Lithuania")*
203.2.	*GDP per capita, in LTL and purchasing power standard*	*Statistics Lithuania*
203.3.	*total general government debt against the GDP, %*	*Statistics Lithuania*
203.4.	*total investment against GDP, %, total and by sector*	*Statistics Lithuania*

203.2.	BVP vienam gyventojui, litais ir perkamosios galios standartu	Statistikos departamentas
203.3.	valdžios sektoriaus bendroji skola, palyginti su BVP, procentais	Statistikos departamentas
203.4.	bendrosios investicijos, palyginti su BVP, procentais, iš viso ir pagal sektorius	Statistikos departamentas
203.5.	darbo našumas (bendroji pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai), litais, šalies ir pagal ekonominės veiklos rūšis; darbo našumas vienam darbuotojui, perkamosios galios standartais	Statistikos departamentas
203.6.	ūkio šakose sunaudotas galutinės energijos kiekis, tenkantis BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis	Statistikos departamentas
203.7.	gamybai sunaudotas vandens kiekis, tenkantis BVP vienetui, iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis	Aplinkos apsaugos agentūra
203.8.	krovinių ir keleivių pervežimo pasiskirstymas pagal transporto rūšis, mln. tonkilometrių ir BVP vienetui, mln. keleivio kilometrų	Statistikos departamentas
203.9.	biodegalų sunaudojimas transporte ir jų dalis, palyginti su visu transporte sunaudotų degalų kiekiu, tūkst. tonų ir procentais	Statistikos departamentas
203.10.	lengvųjų automobilių skaičius 1 000 gyventojų	Statistikos departamentas
203.11.	senesnių kaip 10 metų lengvųjų automobilių iš visų lengvųjų automobilių, procentais	Statistikos departamentas
203.12.	gamyklų, turinčių kokybės vadybos sistemų sertifikatą ISO 9000 arba ISO 9001, skaičius, vienetais, ir iš visų įmonių, procentais	Lietuvos standartizacijos departamentas prie Aplinkos ministerijos (toliau – Lietuvos standartizacijos departamentas)

203.5.	*labour efficiency (gross added value per actual hour of work), in LTL, nationally and by economic activity; labour efficiency per employee, in purchasing power standards*	*Statistics Lithuania*
203.6.	*final energy consumption in branches of economy per GDP unit, total and by economic activity*	*Statistics Lithuania*
203.7.	*water consumption in industry per GDP unit, total and by economic activity*	*Environmental Protection Agency*
203.8.	*distribution of cargo and passenger transportation by mode of transport, million tkm and per GDP unit, million passenger km*	*Statistics Lithuania*
203.9.	*biofuel consumption in transport and its share in the total amount of fuel consumption in transport, kilotonnes and %*	*Statistics Lithuania*
203.10.	*number of cars per 1 000 inhabitants*	*Statistics Lithuania*
203.11.	*percentage of cars older than 10 yrs. against total number of cars*	*Statistics Lithuania*
203.12.	*number of factories that hold quality management system certificates ISO 9000 or ISO 9001, percentage of all enterprises*	*Lithuanian Standards Board under the Ministry of Environment (hereinafter referred to as "Lithuanian Standards Board")*
203.13.	*number of factories holding ISO 14001 or EMAS certificates, and percentage of all enterprises*	*Lithuanian Standards Board, Environmental Protection Agency*
203.14.	*share of the high-technology sector in total added value generated by manufacturing industrial companies, %*	*Statistics Lithuania*
203.15.	*share of renewable energy sources in total energy consumption, %*	*Statistics Lithuania*

203.13.	gamyklų, turinčių ISO 14001 arba EMAS sertifikatą, skaičius, vienetais, ir iš visų įmonių, procentais	Lietuvos standartizacijos departamentas, Aplinkos apsaugos agentūra
203.14.	apdirbamosios gamybos įmonių sukurtos pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro aukštųjų technologijų sektoriaus sukurta pridėtinė vertė, procentais	Statistikos departamentas
203.15.	atsinaujinančių energijos išteklių iš visų energijos sąnaudų, procentais	Statistikos departamentas
203.16.	elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių išteklių, iš visos pagamintos elektros energijos, procentais	Statistikos departamentas
203.17.	elektros energijos, pagamintos kogeneracinėse elektrinėse, iš visos pagamintos elektros energijos, procentais	Statistikos departamentas
203.18.	elektros suvartojimas namų ūkiuose per metus – iš viso ir vienam gyventojui, GWh	Statistikos departamentas
203.19.	pasėlių, skirtų biologiniam kurui gaminti, plotas, tūkst. hektarų, ir iš viso žemės ūkio naudmenų ploto, procentais	Statistikos departamentas
203.20.	ekologinių ūkių žemės plotas, tūkst. hektarų, ir iš viso žemės ūkio naudmenų ploto, procentais	Žemės ūkio ministerija
203.21.	ekologinės žemės ūkio produkcijos gamybos plotai, hektarais, pagal produkcijos rūšis (daržovės, grūdai, bulvės, vaisiai ir uogos), pieną ir jo gaminius, mėsą pagal sertifikuotų gyvulių skaičių, vienetais	Žemės ūkio ministerija
203.22.	pesticidų naudojimas (iš viso panaudota pesticidų pagal veikliąją medžiagą), tūkst. tonų ir kilogramais hektarui naudojamų žemės ūkio naudmenų	Valstybinė augalų apsaugos tarnyba

203.16.	*share of electricity generated from renewable sources in total produced electricity, %*	*Statistics Lithuania*
203.17.	*share of electricity generated by cogeneration plants in total produced electricity, %*	*Statistics Lithuania*
203.18.	*annual household electricity consumption, total and per capita, GWh*	*Statistics Lithuania*
203.19.	*crop area for biofuel production, thousand ha and percentage in total area of agricultural land*	*Statistics Lithuania*
203.20.	*area of organic farms, thousand ha; percentage in total agricultural land area*	*Ministry of Agriculture*
203.21.	*organic farming production area, ha, by production type (vegetables, grain, potatoes, fruit and berries), milk and dairy products and meat, according to the number of certified animals*	*Ministry of Agriculture*
203.22.	*pesticide consumption (total consumed pesticides by active substance), kilotonnes and kg per ha of used agricultural land*	*State Plant Protection Service*
203.23.	*daily water quantity consumed by households, litres per capita*	*Environmental Protection Agency*
203.24.	*annual household thermal energy consumption, toe, and annual electricity consumption per capita, kWh*	*Statistics Lithuania*
203.25.	*percentage of residents having access to central water supply in the total population – nationally, urban and rural.*	*Environmental Protection Agency*
203.26.	*percentage of residents having access to central wastewater management services in the total population – nationally, urban and rural.*	*Environmental Protection Agency*
203.27.	*percentage of residents using public municipal waste management service in total population – nationally, urban and rural.*	*Environmental Protection Agency*

203.23.	būstuose gyventojų sunaudotas vandens kiekis, litrais vienam gyventojui per parą	Aplinkos apsaugos agentūra
203.24.	būstuose sunaudotos šilumos energijos kiekis, tne, ir sunaudotos elektros energijos kiekis, tenkantis vienam gyventojui per metus, kWh	Statistikos departamentas
203.25.	gyventojų, aprūpinamų centralizuotai tiekiamu vandeniu, iš visų šalies gyventojų, procentais, – iš viso ir atskirai – miesto, kaimo gyventojų	Aplinkos apsaugos agentūra
203.26.	gyventojų, aprūpinamų centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, iš visų šalies gyventojų, procentais, – iš viso ir atskirai – miesto, kaimo gyventojų	Aplinkos apsaugos agentūra
203.27.	gyventojų, kurie naudojasi viešąja komunalinių atliekų tvarkymo paslauga, iš visų šalies gyventojų, procentais, – iš viso ir atskirai – miesto, kaimo gyventojų	Aplinkos apsaugos agentūra
203.28.	namų ūkio trumpalaikės piniginės išlaidos būstui, vandeniui, dujoms, kurui – vidutinių namų ūkio išlaidų dalis, procentais, palyginti su vidutinėmis namų ūkio pajamomis, litais	Statistikos departamentas
203.29.	bendrosios pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro turizmo sektoriuje sukurta pridėtinė vertė, procentais	Statistikos departamentas
203.30.	suteiktų nakvynių viešbučiuose, sveikatingumo ir poilsio, kaimo turizmo ir kitose apgyvendinimo įmonėse skaičius, tūkst. vienetų	Statistikos departamentas
203.31.	pagal nustatytuosius reikalavimus įrengtų dviračių turizmo trasų ilgis, kilometrais	Lietuvos savivaldybių asociacija
204.	Socialinio vystymosi rodikliai	

203.28.	*short-term household expenditure on housing, water and fuel: percentage of average household expenditure against average household income, LTL*	*Statistics Lithuania*
203.29.	*share of gross added value contributed by the added value generated in the tourism sector, %*	*Statistics Lithuania*
203.30.	*number of hotel nights and nights spent at health and recreation, rural tourism and other accommodation establishments, thousand*	*Statistics Lithuania*
203.31.	*length of bicycle tracks built in accordance with the set requirements, km*	*Association of Local Authorities in Lithuania*
204.	*Social development indicators*	
204.1.	*employment rate for persons aged 15-64, %*	*Statistics Lithuania*
204.2.	*unemployment and long-term unemployment rates, %*	*Statistics Lithuania*
204.3.	*GDP share consisting of social security expenditure, %*	*Statistics Lithuania*
204.4.	*poverty risk level, %*	*Statistics Lithuania*
204.5.	*income distribution coefficient*	*Statistics Lithuania*
204.6.	*average life expectancy (total and by gender), by year*	*Statistics Lithuania*
204.7.	*natural population change per 1 000 residents*	*Statistics Lithuania*
204.8.	*number of deaths from all respiratory system diseases per 100 000 residents*	*Statistics Lithuania*
204.9.	*number of deaths from all circulatory system diseases per 100 000 residents*	*Statistics Lithuania*
204.10.	*number of deaths from all malignant tumour diseases per 100 000 residents*	*Statistics Lithuania*
204.11.	*number of deaths caused by traffic accidents, total and per 100 000 residents*	*Statistics Lithuania*
204.12.	*annual number of injuries in traffic accidents, total and per 100 000 residents*	*Police Department under the Ministry of the Interior*

204.1.	15–64 metų asmenų užimtumo lygis, procentais	Statistikos departamentas
204.2.	nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis, procentais	Statistikos departamentas
204.3.	BVP dalis, kurią sudaro socialinės apsaugos išlaidos, procentais	Statistikos departamentas
204.4.	skurdo rizikos lygis, procentais	Statistikos departamentas
204.5.	pajamų pasiskirstymo koeficientas	Statistikos departamentas
204.6.	vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (iš viso ir pagal lytį), metais	Statistikos departamentas
204.7.	natūrali gyventojų kaita 1 000 gyventojų	Statistikos departamentas
204.8.	gyventojų mirties atvejų iš visų kvėpavimo sistemos ligų 100 000 gyventojų	Statistikos departamentas
204.9.	gyventojų mirties atvejų iš visų kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų	Statistikos departamentas
204.10.	gyventojų mirties atvejų iš visų piktybinių navikų ligų 100 000 gyventojų	Statistikos departamentas
204.11.	gyventojų mirties dėl kelių transporto įvykių atvejų skaičius, iš viso ir 100 000 gyventojų	Statistikos departamentas
204.12.	per kelių transporto įvykius sužeistų gyventojų skaičius per metus, iš viso ir 100 000 gyventojų	Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos
204.13.	susirgimų salmonelioze atvejų skaičius 100 000 gyventojų	Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centras
204.14.	naujagimių iki vienų metų mirtingumas (mirusių kūdikių 1 000 gimusiųjų)	Statistikos departamentas
204.15.	vidutiniškai vienam gyventojui tenkantis naudingasis gyvenamasis plotas – mieste, kaime, kv. metrais	Statistikos departamentas
204.16.	asmenų, žuvusių dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius	Valstybinė darbo inspekcija
204.17.	atitinkamo triukšmo garso lygio veikiamų teritorijų plotas, kv. kilometrais, šalia pagrindinių transporto infrastruktūrų	Valstybinis aplinkos sveikatos centras

204.13.	*salmonella poisoning cases per 100 000 residents*	*Centre for the Prevention and Control of Communicable Diseases*
204.14.	*infant (under 1 year) mortality (infant deaths against 1 000 births)*	*Statistics Lithuania*
204.15.	*useful living area per capita – urban and rural, sq m*	*Statistics Lithuania*
204.16.	*number of deaths from accidents at work*	*State Labour Inspectorate*
204.17.	*area of territories affected by equivalent noise level, sq km, close to major transport infrastructures*	*State Public Health Centre*
204.18.	*number of people affected by equivalent noise level in agglomerations and close to major transport infrastructures*	*State Public Health Centre*
204.19.	*funds allocated for education, % of GDP*	*Statistics Lithuania*
204.20.	*funds allocated for culture, % of GDP*	*Statistics Lithuania*
204.21.	*expenditure on research and development, % of GDP*	*Statistics Lithuania*
204.22.	*number of students in higher education institutions (total graduates of that year), compared to the number of persons aged 20-24, %*	*Statistics Lithuania*
204.23.	*number of pupils at schools of general education (all graduates who obtained basic or secondary education that year), compared to the number of persons aged 15-19, %*	*Ministry of Education and Science, Statistics Lithuania*
204.24.	*percentage of vocational education students of the total secondary-education-level students*	*Statistics Lithuania*
204.25.	*young people aged 18-24 having only secondary education and not pursuing further education, %*	*Statistics Lithuania*
204.26.	*the amount of student funding basket in higher education*	*Ministry of Education and Science*

204.18.	atitinkamo triukšmo garso lygio veikiamų žmonių skaičius aglomeracijose ir šalia pagrindinių transporto infrastruktūrų	Valstybinis aplinkos sveikatos centras
204.19.	švietimui skiriamos lėšos, BVP procentais	Statistikos departamentas
204.20.	kultūrai skiriamos lėšos, BVP procentais	Statistikos departamentas
204.21.	išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, BVP procentais	Statistikos departamentas
204.22.	aukštųjų mokyklų studentų (visų tais metais baigusių studijas) skaičius, palyginti su 20–24 metų asmenų skaičiumi, procentais	Statistikos departamentas
204.23.	bendrojo lavinimo mokyklų mokinių (visų tais metais įgijusių pagrindinį, vidurinį išsilavinimą) skaičius, palyginti su 15–19 metų asmenų skaičiumi, procentais	Švietimo ir mokslo ministerija, Statistikos departamentas
204.24.	profesinio mokymo mokinių iš visų vidurinio mokymo lygmens mokinių, procentais	Statistikos departamentas
204.25.	18–24 metų jaunuoliai, turintys tik pagrindinį išsilavinimą ir toliau nesimokantys, procentais	Statistikos departamentas
204.26.	aukštojo mokslo studento finansavimo krepšelio dydis, litais	Švietimo ir mokslo ministerija
204.27.	asmenų, baigusių universitetų trečiosios pakopos studijas ir įgijusių mokslo laipsnį, skaičius per metus	Statistikos departamentas
205.	**Teritorijų vystymosi rodikliai**	
205.1.	regiono BVP, tenkantis vienam gyventojui, ir santykis su šalies vidurkiu, procentais	Statistikos departamentas
204.27.	*annual number of university third-level study graduates having earned a scientific degree*	*Statistics Lithuania*
205.	***Territorial development indicators***	
205.1.	*GDP of the region per capita and ratio to national average, %*	*Statistics Lithuania*
205.2.	*investments in tangible assets per capita, million LTL, and ratio to national average, %*	*Statistics Lithuania*
205.3.	*number of residents having access to the centralized supply of drinking water in the regional territory, %, compared to the total population, according to the declared place of residence*	*Environmental Protection Agency*
205.4.	*number of residents having access to the centralized wastewater network in the regional territory, %, compared to the total population, according to the declared place of residence*	*Environmental Protection Agency*
205.5.	*daily amount of centrally supplied drinking water, average in cubic metres per capita*	*Environmental Protection Agency*
205.6.	*employment rate for residents aged 15-64, %, and ratio to the national average*	*Statistics Lithuania*
205.7.	*unemployment rate, %, and ratio to the national average*	*Statistics Lithuania*
205.8.	*emissions of pollutants in the region, tonnes/ sq km, and ratio to national the average*	*Environmental Protection Agency*
205.9.	*forest area in the region, %*	*State Forest Service*

205.2.	materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, mln. litų, ir santykis su šalies vidurkiu, procentais	Statistikos departamentas
205.3.	gyventojų, kuriems regiono teritorijoje centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą	Aplinkos apsaugos agentūra
205.4.	gyventojų, kurie regiono teritorijoje prijungti prie centralizuoto nuotekų tinklo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą	Aplinkos apsaugos agentūra
205.5.	regiono teritorijoje centralizuotai patiekto geriamojo vandens kiekis, vidutiniškai kub. metrais vienam gyventojui per parą	Aplinkos apsaugos agentūra
205.6.	15–64 metų gyventojų užimtumo lygis, procentais, ir santykis su šalies vidurkiu	Statistikos departamentas
205.7.	nedarbo lygis, procentais, ir santykis su šalies vidurkiu	Statistikos departamentas
205.8.	regiono teršalų emisija į orą, tonomis 1 kv. kilometrui, ir santykis su šalies vidurkiu	Aplinkos apsaugos agentūra
205.9.	regiono miškingumas, procentais	Valstybinė miškotvarkos tarnyba

